

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

153162

VI

ioi.

03

~~VI~~ E. g. 8. 7. 1.

554. B. h. 36.

030048424

MANUDUCTIO
AD COELUM

MEDULLAM CONTINENS

conclus SS. PATRUM *Reverentissimi*
AUTHORE

JOANNE BONA

S. R. E. CARDINALE

Ex S. Cisterciensium Ordine,

Opusculum

Titulo, & Authore suo dignissimum

OBLATUM IN XENIUM

DOMINIS, DOMINIS

SODALIBUS

Sub titulo Beatissimæ Virginis

IN COELOS ASSUMPTÆ

Ab eadem Inclyta Sodalitate

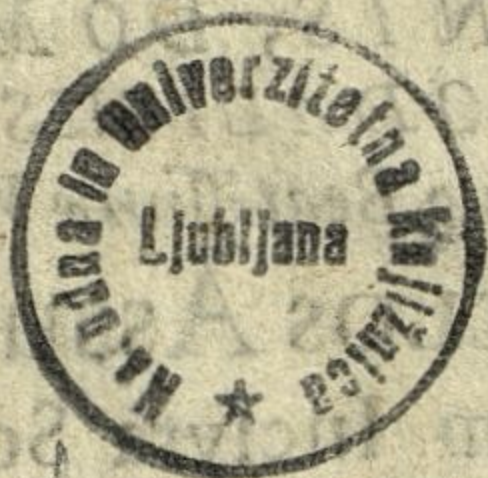
Labacensi. Anno M. DCC. XII.

L A B A C I.

Typis Joan. Georgij Mayr, Inc.

Prov. Carniol. Typogr.

153162

N 884/1977

AD SODALES MARIANOS.

Non est è terris mollis
ad astra via; Insuper &
angustissima hæc est, &
à dextra, & sinistra præcipitijs
horrida, multorúmque lapsibus
intamis. Omnis in ea passus,
úsque ad limen Paradysi suo
non caret periculo; in ea om-
nis qui stat, videat ne cadat.
Sed nil metuite Sodales Maria-
ni. En vobis in pia hac AD
COELUM MANUDUCTIONE,
sublevantem manum; hanc
apprehendite, erit hæc vobis
Ari-

Ariadnaeâ longè fidelior. Hæc
MANUDUCTIO AD COE-
LUM medullâ simul Ss. Patrum
offert, animæ scilicet vestræ
nutrimentum exquisitissimum,
ne deficere possitis in via spi-
ritûs; quin potius ut in forti-
tudine cibi hujus Mystici am-
buletis usque ad Montem DEI
Horeb. Opusculum hoc pijssi-
mum, ut auro cedróque est di-
gnius, ita vobis auro cedró-
que sit pretiosius. Aurum ad
multa, pietas ad omnia utilis
est. Hanc, Opusculum hoc ve-
num proponit. Inspicite, vo-
luite, & lectione diligente re-
voluite; nec dubitate quin vo-
bis secura futurum sit MANU-
DUCTIO AD COELUM.

MA-

MANUDUCTIO AD COELUM.

Medullam continens Sanctorum
Patrum, & veterum Philo-
sophorum.

C A P U T I.

*De fine ultimo hominis. Quàm ma-
lum sit, ab eo deflectere. Quibus
mediis, & quo ordine ad ipsum
perveniat.*

I. **A**D Cœlum te manducere
propositum mihi est, qui-
cumque hæc legis; ad illud,
scilicet, bonum, quo adepti, nihil pos-
sis ulterius desiderare. Hic est scopus,
hæc meta, ad quam omnium vota na-
turali propensione suspirant. Omnes
beati esse volunt. Sed ob culpam pri-
mi parentis plerique obcæcati, relicto
vero, & summo bono, ad falsa & fu-
cata quærenda se inutiliter applicave-
runt. Et hi quidem, summum bo-
num

num existimantes, nullâ re indigere; divitiis hoc nomen imponunt. Alii, summum bonum in summa potentia constituentes, vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere. Quidam verò usque ad sordida descendentes, felicissimum putant, voluptatibus diffuere, qui summi boni possessionem carne, & gulâ metuntur. Tantâ apud istos beatitudinis vilitas est. Sic laborantes sine fructu, ac veluti errantes in labyrintho, quò velocius ad bonum properant, eò longius abscedunt: ideo infelices, quia suam non agnoscunt infelicitatem.

2. Hæc res est quæ magnis te malis involvit, miserabilis homo, quòd beatè quidem vivere, & beatè mori desideras; sed ad videndum, quid sit beatitudo, & quomodò ad eam perveniatur, stultus & cæcus es, devio errore per varios anfractus incedens. Quicquid agis, quicquid cupis, quicquid moliris, contra te est. Non enim respicis illud bonum immensum, in quo

quo sistere debet voluntas tua ; quia ultra sumum nō est locus : sed vagaris sine proposito, instar formicarum per arbuſta repētium, quæ in sumum cacumē, deinde in imū inanes agūtur. Deus omnium conditor è nihilo te creavit ut ipsum solum ames ; ipsi soli fervias totā mente, toto affectu. Sicut necessariū est illū esse, ita & esse ultimum finem. Serio cogita, quantā tuæ vitæ partem illi tribuas, cui te totum impendere debes. Errant studia & consilia tua, si ad ipsum non diriguntur. Sicut finis viæ tuæ locus est, quò tendis ; quò cū perveneris, quiesces : sic finis vitæ tuæ Deus est, ad quem referre debes quicquid cogitas, quicquid loqueris, quicquid agis, donec ipso adepto omnia vota compleantur. Ad æternū ducit interitum, quicquid ab ultimo fine abducit.

3. Quemadmodū in navigatione subducto navigio si aquatum exieris, obiter in littore aut cochleā colliges, aut bulbum ; animo autem in navim

semper intento sollicitus eris, ne gubernator vocet; ac tunc relictis omnibus ad navim properabis; sic tibi in vita agendum est. Mente semper in Deum fixâ, ita rebus externis utere, ut cordi minimè inhæreant, nec te à proposito fine dimoveant. Serviunt illæ tibi, ut tu servias Deo, alioquin à divina deficiens unitate, ad plura non necessaria dispergeris; tótque colis idola quot sunt creaturæ, quas inordinato affectu prosequeris. Hi sunt Dii tui, quibus non bovem, non hircum, sed te ipsum, tuâque salutem turpi sacrilegio immolas. Non patitur lex amoris quidpiam cum Deo amari, nisi in Deo, & propter Deum. Summa perditio est à summo bono deflectere, & converti ad creaturas.

4. Quod Princeps Medicorum de impuris corporibus ait? quò magis aluntur, eò amplius lædi; id etiam de animis dicendum est. Nam qui à prava consuetudine ad meliorem statum transire incipiunt, malæ vitæ
 VENC-

A D C O E L U M.

venenum prius evomere debent; ac tum, animo expurgato, solida virtutum percipere alimenta. Ipsa autem purgatio sic perficienda est, ut quotquot admisisti peccata expientur, tum omnis erga illa affectus exuatur: Vitioli habitus eradicentur: malæ propensiones, & appetitus immoderati sub rationis imperio coerceantur; caro castigetur: quæ corpori sunt necessaria ad justum moderamen redigantur: frænum linguæ ac sensibus imponatur: quæcumque ad arcem virtutis properanti moram injicere possunt, penitus exterminentur. Quid trepidas, viamque tibi ad beatitudinem difficilem fingis? Tu te ipsum facere beatum potes, eò vires suppeditante, qui principium tuum, & finis est. A te autem debes exire, ut ad eum pervenias. Eò vicinior illi fies, quo à te ipso remotior fueris.

§ Proponendum est itaque primò, quid appetas, quò properes: tum, via circumspicienda, quâ summum illud

bonum adipiscaris, intellecturus in ipso itinere, quantum quotidie proficias. Perlustra sedulo conscientiam tuam, & caligantes oculos aperiens solerter adverte, qualis debeas esse, dum aliud fieri potes. Serio fraudem agnosces, cum vitare nequibis. Disce, quo remedio cupiditatum mansuescat insania, quo freno timorum sævitia compescatur. Disce terrena despiciere, & ab his sponte discede, quæ diu tecum esse non possunt. Omnia relinque, antequam relinquaris, ut cum venerit mors, nihil in te reperiat quod possit abolere. Curam autem præcipuam animæ impende; ut quæ excellentiâ prior est, non sit cultu posterior. Quid prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur; Nullum est lucrum, ubi salutis est damnum.

CAPUT II.

Cupienti bene vivere, morum instructor eligendus est. Qualis hic esse debeat. Officia discipuli.

Nihil magis necessarium incipienti fervire Deo, quam ut se regi, & institui ab optimo præceptore finat. Quis enim iter ignotum sine duce aggrediatur? Quis difficillimam artē ediscat sine magistro? Paucos numerabis, qui seipsum protulerint, qui sine ullius adjutorio ad virtutem exierint. Quid universim fieri oporteat, & mandari absentibus potest, & posteris scribi. Quando autē, & quemadmodū quidpiā fieri debeat, ex lōginquo nemo suadebit: cum rebus ipsis deliberandum est. Non potest Medicus per epistolā cibi aut pharmaci tempus præscribere: vena tangenda est. Ita etiā in curandis animi morbis quædā sunt, quæ non nisi à præsentē monstrantur. Paulus futurus Doctor gentium, postquam conversus à Christo fuit, missus est ad

Ananiam, ut ab eo disceret viam vitæ. Durum & laboriosum negotium aggressus es, malignitatem naturæ vincere, cum spiritualibus nequitiiis colluctari & ad virtutem te ipsum perducere, inter tot obstantia & impedientia. Quare aliquem invocare oportet, qui manum porrigat adjutricem, qui ostendat pericula, infidias detegat, & in ancipiti pugna instruat ad victoriam. Sed dicis mihi: Quem invocabo? virum fidelem & sapientem, qui velit & possit tibi prodesse: cuius reverearis occursum, non reformides: cuius vita plus oculis, quàm auribus probetur. Malè imperat, qui præcipit, & non facit.

2. Eum elige adiutorem, qui nemini aduleatur, qui se vulgi congressibus non inferat, qui nec divitum convivia, nec Principum ædes frequentet; qui tale aliquid habeat in vita, quale argentarius in pecunia; qui possit dicere: Affer quamvis drachmam, ego eam discernam; affer quamvis affectio-

AD COELUM.

tionem, ego eam dijudicabo: qui, tanquam probatus Medicus, internas ægritudines dignoscat, qui apta præscribat remedia ad omnes animi morbos depellendos. Talis sit, qui subtili examine omnium spirituum instinctus discernere, inter virtutes, & vitia discrimen ponere, omnium moribus fervire sciat; qui omnes recessus & secreta mentis tuæ solerti consideratione perscrutetur: qui ab omni vitioso affectu immunis, lucro dumtaxat spirituali intentus sit: qui in spiritu lenitatis errantem doceat atque alliciat: qui omnes diaboli versutias detegere & eludere didicerit: cui denique non erubescas omnia mala tua pandere, omnia pectoris penetralia referare. Pars magna felicitatis tuæ erit, talem posse reperire.

3. Cum eo libenter sermonem habeas; quicquid pravæ propensionis, quicquid morbosæ qualitatis in te est, quicquid delinquis, quicquid etiam boni facis, quicquid cælitus immis-

sum tibi existimas, prudenti ejus discussioni committe. Sæpè illum deprecare, ut, si quem tibi notaverit turbulentum inhærere affectum, indicare ne gravetur; idq; frequenter faciat, nec redarguendi verecundiâ impeditus vitia tua dissimulet. Quod si negaverit se aliquid in te deprehendere censurâ dignum, ne te protinus credas inculpabilem evasisse. Tacet enim aut timens odium tuum, aut desperans emendationem. Tunc verò urge, & instâ vehementiùs, & factis ostende, quantû proficere cupias. Incipe vitia apud illum deponere, ad ejus præscriptû mores exigere. Gaude fieri ab eo convitium tuæ pravitati, semperq; ab ipso vel sanior redeas, vel sanabilior. Inter tot mala aliquid est, velle sanari.

4. Hæc sunt docentis & discantis mutua officia; ut ille prodesse velit, hic proficere. Ne ille profit, vix quidpiam impedit, nisi discipuli refractarium ingenium, doctrinæ impatiens, & curationis incapax. Quidam enim
innixi

innixi prudentiæ suæ, alterius sequi ducatum detrectant. Hæc omnia, inquiunt, quæ tu doces, jam scio. Quid prodest aperta monstrare? plurimum. Interdum enim scis, & non attendis. Non docet admonitio, sed excitat memoriam, nec patitur elabi. Sæpè animus etiam aperta dissimulat: ingrenda itaque illi rerum notissimarum notitia. Nam virtus erigitur cùm tacta est, & impulsæ. Alios retrahit malus pudor vitium puerile, & viro indignum. Alii, quasi phrenetici, pertinaci silentio mala intus premunt, & Medico curationi intento indignantur. Suadet nimirum hanc noxiam taciturnitatem tartareus hostis, sperans perniciẽ afferre, quamdiu latet. Et corporis quidẽ ulcera, tametli pudibunda, omnium oculis exponere, ut curentur, non erubescis; animæ verò carcinomata studiosè tegis, ac si ea celare tollere sit; cùm vix tamen fieri possit, quin vel te repugnantẽ ipsa se prodant. Qui vulnus tegit, nunquam sanabitur. §. Nun-

5. Nunquid Medicus injuriam tibi facit, si tuum tibi morbum demonstrat, si periclitanti dicit: Malè habes, febricitas: hodie tibi abstinendum à cibo est, hodie aqua potanda? Imò pro beneficio laudatur, gratiæ ei aguntur, & referuntur. Si quis autem dixerit; Appetitiones tuæ æstuant, opiniones vanæ sunt, affectus immoderati; protinùs exclamas: O facinus ferro & sanguine vindicandum! ô contumeliam nullo modo ferendam! Infelix! Quid tibi damni aut mali infert tuæ salutis studiosus monitor & instructor? Id scilicet, quod speculum deformi. Te talem tibi ostendit, qualis es. Corrige ergo quod ille arguit; compone mores, ablue fordes. Facile potes, si volueris omnium te oculis irreprehensibilem exhibere.

CAPUT III.

De purgatione à peccatis. Exuendus erga illa affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficacius vitiorum remedium, quàm mortis, & æternitatis consideratio.

1. **A**B ultimo fine deviat homo, cùm peccatum committit, quod est omnium malorum causa. Ab hoc semine nascitur quidquid cruciat: hoc veneno totus Orbis inficitur. Latet illud, dum fit, sed cùm patratum fuerit, tunc intelliges quàm malum sit. Fuère, qui mortuorum corpora vivis jungerent, ut foetore torquerentur. Similis est in peccantes animadversio: alligatum est eis supplicium; non inveniunt quò evadant. Nisi aliquid patiaris, ne malum facias; plurimum patieris, quia fecisti. Vix concipitur prava actio, & jam puerpera est suæ pœnæ. Indè nata mors est, hinc succensa gehenna. Ab omnibus itaque flagitiis expianda
con-

conscientia, dolore, confessione, & satisfactione. Nec graviora duntaxat evitanda, sed minima quæq; & leviora; quæ tametsi mortem non afferant, vires tamen sensim dissolvunt, & ad mortiferam labem disponunt. Quid autem interest ad naufragium, utrum navis uno fluctu operiatur: an guttatim subrepens aqua, & per incuriam spreta, ipsam impleat & submergat? Tantò majorem maculam ista inferunt moribus, quantò faciliùs poterant evitari. Quò hostis debilior est, eò gravior tibi ignominia erit, si ab illo vincaris.

2. Nunquam virtutes animo inferere poteris, & te in pristinum libertatis statum afferere, nisi exuas omnem affectum erga peccata, quantumvis minima; ne corpore in deserto, animo sis in Ægypto. Malè tecum agitur, si post dimissam injuriam, post relictos turpes amores; adhuc malignis colloctionibus præstas auditum, adhuc terrenâ specie delectaris. Vitia
autem

autem & pravi habitus, qui deletâ culpâ in te remanent, tanquam pessima peccati soboles, radicitus extirpari debent. Si solos ramos præcideris, servata radix emerget, & novi ex ea succrescent ramusculi iniquitatis. Dicis, te velle vitia excindere. Falsum est: non enim claudis vitiis ostium, sed opponis. Dicis, te offendi turpitudine vitæ tuæ. Hoc credo: quis enim non offenditur? Homines mali vitia sua oderunt simul & amant, atq; etiâ, dum perpetrant, detestantur. Quid prodest verbis mala rejicere, factis amplecti? Nemo est tam profligatæ conscientiæ, cui aliquando vitia sua nauseam non faciant: sed citò cum illis in gratiam redit. Qui autem verè conversus ad Deum est, ponit securim ad radicem, & ipsas minutissimas vitiorum fibras eradicat. Tum memor fragilitatis suæ omnes peccandi occasiones studiosissimè vitat: & ad quodlibet malæ rei objectum timore concussus resilit, & exhorrescit.

a. Quid

3. Quid frustra tergiverfaris, & præcipienti Deo vitiorum exterminationem, opponis naturæ infirmitatem? Nemo magis virium tuarum mensuram novit, quàm qui ipfas largitus est. Quare ergò non statim obtemperas? cum non commodum quæraturn jubentis, sed tua utilitas? O cæcam & sceleratam temeritatem! Servili nequitiâ in os Domini reclamare audes, & dicere, durum esse quod ille jubet; ac si mandata tibi imposuerit, quæ ferre non possis: ut videatur præcipiendo non tam salutem tuam quæsisivisse, quàm pænam. Hæc est nimirum, humana perversitas, & malè de Deo mereri, & laborem sibi fingere in præcepto, Sed si volueris vires tuas experiri, videbis multò plura te posse, quàm putabas. Non quia difficilis est lucta, non audes; sed quia non audes, difficilis illa videtur. Multa priùs terrori habitæ, usus vertit in risum. Incipe, nec te ipsum contemnas. Non deserit

Deus milites suos. Tantum virium habebis, quantum volueris.

4. Omnia vitia facile vinces, si omnem tibi diem supremum diluxisse credideris. Quid est quod te alligat terræ? Quia nunquam cogitas, citò ab ea exeundum esse. Transeunt quotidie præter oculos tuos elata cadavera, quæ mortalitatis oblitum respicere cogunt ad mortem. Tu autem in media strage morientium, nihil minùs quàm mortem cogitas: & cùm nihil frequentiùs videas, nihil citiùs oblivisceris. Veniet tamen qui te revelet dies, & ex contubernio olidi ventris educat. Discutietur ista caligo, & tunc in tenebris te vixisse cognosces, cùm lucem aspexeris. Produci si potes ex tot elapsis annis vel unicum diem, integræ virtutis testem, qui non fuerit aliqua labe pollutus. Defloruit rudior ætas inter talos & nuces, inter ineptias & libidines adolescentia, inter scelera & flagitia præceps juvenus. Post omnes annos, qui à cunis ad canos

canos defluerunt, nihil jam superest nisi dolor, & pravi fructus iniquitatis. Heu quales te apprehendēt angustiae, cūm præterita pudori erūt, formidini futura! Quid tunc proderunt divitiæ, tot partæ sudoribus, tot curis quæsitæ? Quid carnis delitiæ, & probrosæ voluptates? quid inania dignitatū nomina; quid purpura, quid coronæ? O si daretur reverti ad crepundia, & telā de novo exordiri; quā meliori textu omnia conciñares! sed intempestiva, illo fatali momento, hæc vota erunt. Si vis tempore uti, nunc incipe: & ea defere, quæ tunc velles deseruisse. Minima res est, momentaneis renunciare, ut æterna consequaris.

§. Quære, si lubet, ex morituro, de anteacta vita quid sentiat? vix unum reperies, qui non longè diversam proferat de opibus, dignitatibus, mundique vanitatibus sententiam, quā vivens habuerit. Tunc res omnes æquiori lance pensantur, suisque momenti æstimantur. Et illis quidem
sera

sera sapientia in exitu est: tibi verò plurimum proderit, si ex alieno errore tuum corrigere didiceris. Potes nunc tutò navigare: quid exspectas tempestatem? Potes te, rebus integris, subducere calamitati: cur te reservas extremo periculo? Sera, dū mergeris, cautio est; sera prudentia, cū jā peristi. Tòt maximi & sanctissimi viri, relictis omnibus impedimentis, cū sibi & mundo valedixissent, hoc unū in extremam usq; ætatem egerunt, ut vivere & mori scirent: plures tamen, nondum se scire professi, è vita abierunt. Adeò difficile est, hanc artem ediscere. Tu autem in senectutem sana differs consilia; & inde vitam vis inchoare, quò pauci perduxerunt: Stultitia magna est, tunc vivere incipere, cū definendum est.

6. Quò te projicis, incautus homo? sic credis, & sic vivis? umbræ transitus est tempus tuum; punctum, vita tua, & si quid minus puncto esse potest. Vix natus, definis esse. Siste vel
unum

unum diem ; horam dumtaxat ne
fluat inhibe, brevem moram tempori
pone. Frustrà conaris : nam te secum
citiùs abripiet , quàm ut desinat ve-
locissimè fluere, in tuum rerumque
omnium exitium. Et huic momento
æternitatem postponis , quæ finem
non habet? ô stultitiam, ô cecitatem!
Corpori perituro non cessas quæ ad
ipsum pertinent comparare, & non
est finis acquisitionis tuæ : animæ ve-
rò quæ nunquam moritur, nulla pro-
vides bona in futurum, ac si tua non
foret; languet corpus; omne discri-
men subire paratus es, ut sanetur:
languet anima; & negligis, & non
sentis? Quando dictum est tibi; na-
viga, ne moriaris, & distulisti? Sume
amarissimum pharmacum; & recu-
sasti? Levia Deus jubet, ut vivas in
æternum, & non vis obedire? Si tibi
lis foret, omnis cogitatio tua, omnis
sermocinatio circà illam occuparetur;
nec subsidia parare cessares, ut pro te
Judices sententiam ferrent : extremo
autem

autem iudicio imminente, è quo pendet æternitas, rides, nugaris, peccas, in æternum periturus; Ah! define tandem insanire; & à vitiis emergens, sic forma quotidie animum, tamquam ad extremum ventum sit. Vera philosophia hæc est, quàm maximè fieri potest, hanc animam è corpore educere, & separare.

7. Hoc sit negotium tuum, hoc otium; hic labor, hæc quies, subducere te tempori, & immergere æternitati. Fixum semper & immobile stat, quod in jura transiit æternitatis. Avarus epulo aquæ stillam post tot sæcula adhuc petit; & perpetuo mugitu frustra rogabit. Æternitas est duratio semper præsens, nunquam sine suspirio, & horrore nominanda: est rota quæ semper volvitur: est juge, interminatum, sempérque inchoans principium. Seria ejus cogitatio mundi delitiis miscet absynthia; lethalique mœrore attonitos homines, ac veluti sideratos dejicit. Hæc animam rebellem domat
& cu

& curis inanibus indormiscentem excitat ad virtutem : hæc famem, & sitim condit : hæc omnem laborem facilem, jucundum omnem dolorem, omnem pœnam suavem, & brevem esse persuadet. Impleantur numericis notis ingentia cœli spatia, quacunque in immensum protenduntur. Quis præter Deum poterit hanc propemodum infinitam numerorum seriem exprimere ? Hi tamen numeri innumerales nec initium quidem æternitatis sunt. Tot anni, sæcula labantur, quot sunt in illis unitates ; nondum pervenerunt ad desperatissimæ æternitatis initium infelicissimi mortales, qui perpetuo inferni incendio cruciantur. Ad hanc considerationem si non horrescis, si vitam seriò non emendas, quo-

vis saxo durior
es.

CAPUT IV.

De Gula. Ejus mala, & remedia.

Quæ sint indicia devictæ gulæ.

I. PRIMUM tibi certamen adversus gulæ vitium ineundum est, quæ pabulum cæteris subministrat. Morti corporis & animæ nos gula initiavit. Primi enim parentes nostri, pomi interdicti esu omnes homines, antequam gignerent, peremerunt. Nunc eâdem animarum hostes utuntur; ut enervato omni vigore nos proterant & conculcent. Hinc stupor, languor, & tædiû: hinc scurrilitas, loquacitas, dissolutio: hinc immunditia, rixæ, contentiones; hinc mentis hebetudo, destructio omnium virtutû. Hinc rei familiaris profusio: hinc egestas: hinc longa morborum series, & ipsa denique mors, graviori ciborum sarcinâ accelerata. Pauci sunt infirmi, quos gula ad ægritudinem non adegerit. Nam si noxiis humoribus, ex nimio cibo, & potu congestis, careat corpus,

corpus, tentari quidem à morbo, sed non subigi posset. Plures occidit gula, quàm gladius.

2. O vilissimam ventris servitutem ô inexplibilem cupiditatem! Modicum tibi corpus natura præbuit; vincis attamen vastissimorum, & edacissimorum animalium aviditatem. Taurus paucorum jugerum pascuis impletur; una silva plures nutrit elephantos: tibi angustus est Orbis; non sufficit ventri tuo, quicquid volat in aere, quicquid natat in undis, quicquid latet in silvis. Aspice potentum culinas, & concursantes inter tot ignes coquos: vide servorû, & ancillarum sudantem cohortem: vide stragem animalium, & natantia vino penuaria: observa, quanta sollicitudine argentum ordinant pueri; quantâ arte disponunt fercula, inferunt patinas, scindunt aves; quantâ celeritate discurrunt ad ministeria. Vix credes unam esse domum, cui tot Consulum & Regnorum vina promuntur: cui mensæ

mensæ tanto tumultu apparantur. Non præcipio ut subtrahas ventri alimenta. Contumax est ; non potest vinci , quotidiano indiget cibo. Verùm latet hic dolus, & subtilissimus concupiscentiæ laqueus ; quo sæpe anima irretitur, obtentu necessitatis, negotium obumbrans voluptatis. Vis scire, quàm parvo fames extinguatur? Teipsum numera, metire corpus, stomachum consule. Scies, non esse necessarium, quod mensuram excedit. Naturæ pauca sufficiunt, luxuriæ nihil.

3. Fames non est ambitiosa; contenta desinere, quo desinat non quærit. Elapso momentaneo palati judicio, non suaviùs sapit pretiosum, quam vile. Si esuris, edendum est : si sitis, bibendum. Sed utrùm panis plebejus sit, an filigineus: utrum aqua ex proximo amne excepta, an multa nive refrigerata nihil pertinet ad naturam. Hoc unum illa jubet, sedari famem, sitim extinguere. Pisces è supero, inferoque
B mari,

mari, à fluviis, & lacubus evocati, detractæ è cœlo aves, ereptæ è silvis feræ, diversa vini genera, & omnia Apicii condimenta, infelicis luxuriæ tormenta sunt. Epicurus sobrium victum voluptatis gratiâ commendat: nihil est enim tam lautum, quod nausea non reddat insipidum; nihil tam insuave, quod delicatum non faciat fames. Vis omnem cibi, & potûs superfluum curam abjicere? exitum specta. Citò morieris, & corpus istud, tanta epularum varietate nutritum, fœdis vermibus pabulum erit. Considera, quali convivio te escam præparas; & sic carnem nutri, ne mentem opprimas. Cibo utere, qui parabilis sit, & ubique occurrens, nec patrimonio gravis, nec valetudini. Magna pars libertatis est, bene moratus venter, & patiens contumeliæ. Multa quàm supervacua essent non intelleximus, nisi cùm deesse cœperunt. Eget corpus alimoniâ, non cupediis, aut lautitiis.

4. Non est autem quòd te laudes, si contempseris superflua. Tunc laudabilis eris, cum contempseris necessaria : cum tibi persuaseris, sordidum panem ad victum, modicum vinum & debile, vel aqua debilitatum, ad potum, fatis esse : cum didiceris, herbas non tantum pecori, sed homini quoque nasci. Tunc te admirabor, cum solam necessitatem, ac virium reparationem, Deique gloriam, in cibo sumendo spectabis : cum lautiores epulas, & magnatum convivia contempseris : cum invitus ad mensam accedes, sicq; alimenta sumes, quemadmodum pharmacum ægroti : cum voluptatem gustus, quia tolli non potest, compescere & moderari studueris : cum tibi molestum fuerit, quidpiam delicatius valetudine exigente, accipere : cum verâ denique mentis & corporis puritate imbutus fueris. Non enim in corporis attenuatione probatio abstinentiæ sita est sed in perfectione castitatis.

De Luxuria. Quàm turpe sit hoc vitium. Quàm facilis in id lapsus, & quomodo evitandus. Voluptas animi sectanda, quæ solida est.

1. Nullum vitium isto turpius : nullum de quo magis erubescamus. Vel nudum ipsius nomen non carere ignominiâ edixit Apostolus , præcipiens, ut quæ hujusmodi sunt nec nominentur in nobis. Hinc ille pudor, quo solent ingenui ac probi homines affici, si semel admissum aliquod immunditiæ peccatum aliis innotuisse suspicentur. Hinc lubricos adolescentiæ errores quidam in secretissimo pœnitentiæ tribunali ministro Christi abscondunt, æterna potiùs tormenta , cum æterno dedecore, subire post mortem eligentes , quàm imaginariam hujus vitii infamiam in hac via. Huic autem limo infixus vix emergit. Conclamata est ejus salus , quem hæc lues infecit. Quid enim possunt ad hoc humanæ

manæ vires? Nemo potest esse continens, nisi Deus det.

2. Primum itaque huius morbi remedium, fervens ad Deum oratio est; ut ipse te fanet & præservet, qui solus potest. Tum impuris cogitationibus resistere, in ipso accessu oportet, eâ celeritate, quâ ignitum carbonem excutis à vestimento. Væ tibi, si te semel immiseris ad aliquid quantumvis minimum in hoc genere deliberandum. Proxima deditio est arx, cujus gubernator incipit cū hoste miscere colloquia. Omnis item præcidenda pravitatis occasio ab otio, à gula, ab omni specie impura, à malorum convictu, & societate: nec quidquam in hac lucta negligendum. Sunt etiam in justis quædam huius vitii reliquiæ, omninò extirpandæ: est latens quidam serpentis sibilus: sunt quædam affectiunculæ; quæ tametsi malæ non sint, sunt tamen principia peccatis præludentia, quibus sensim sine sensu fascinata mens, nisi statim abrumpas, adhære-

bit. Nunquam magnus eris, si hæc minima spreveris. Magna à parvis initium sumunt.

3. Ante omnia cavendū, ne te nimia tui fiducia decipiat. Quisquis non timuit, jam lapsus est. Quot & quales viri post cōfessiones, & victorias; post signa & magnalia, incauto fœminæ aspectu, corruerunt? Non afferro hic Samsonis, Davidis, & Salomonis, toties decantata exempla. Sunt alia recentiora, & quotidiana. Et ut desint aliena, habes tu ipse in te, unde erubescas; unde discas, nō altū sapere, sed timere. Nōne extremæ dementiæ est, inter tot omnium ætatum & gentiū documenta adhuc aliquid audere & nō vitare discrimē? sed hæc est semper humanæ pervicaciæ incredulitas, ut nunquam credat alios cecidisse, nisi & se viderit interire. Facta est mulier à Deo adiutrix viri; sed dolo serpentis, personā sumpsit hostilē. Nihil in illa, nisi quod feriat, quod urat, quod interficiat. Nulla est hyena, nullus basiliscus,

liscus, qui cum illius voce & oculis conferri possit. Ah! fuge ejus aspectū; fuge colloquium, quicumque tuam optas salutē. Suum morē illa retinet, semper hominem expellit è paradiso.

4. Familiare hic est, multas prætere excusationes necessitatis, cōsuetudinis, puræ intentionis: sed latitant sub specie boni ingentia mala. Inde enim profiliunt nocituræ libertates, incauta colloquia, gestus leviores, modestiæ neglectus, crebra munuscula, & quædam hilaritudines, quibus paulatim deponitur pudor, & tota demum exuitur verecundia. Crescunt hæc per intervalla; & qui rubore suffusus, ad sola mulierū vestigia horrescebat, jã vultu constanti lascivientes oculos, nudatumq; pectus intuetur; & blādo intus operāte veneno, prius damna patitur, quā periculū senserit. Sic paulatim rationis oculus caligare incipit, postea obcæcatur. Sic anima cœlo nata affigitur humi, immemor Dei, immemor sui, donec flamma

concupiscentiæ semper duraturo incendio absorbeatur. O miseri, quorum fœdæ, & momentaneæ voluptates tam luctuoso exitu terminantur! omnes puto Sardonicis herbis faturos esse moriuntur, & rident.

§. Quid quæris, stultus homo, inops proprii consilii, alieni desertor? Voluptates? Deus cœlo æternas reposuit. Vis hujus sæculi fallaces, & excludi æternis? Ubi ratio, ubi prudentia? Cœlum intueri, & omnes ejus beatissimos cives. Olim panem cum cinere, potum cum fletu miscebant. Vidisses eos in mundo angustiis undique oppressos, fordibus obscuratos, semper lacrymis madidos, semper vigiles in oratione, extra omnem mundi lætitiā positos. Viam sibi ad cœlum equuleis, gladiis, & crucibus fecerunt. Respice infernum, & desperatam damnatorum turbam, ignibus, tenebrisque perpetuis sepultam. Hi falsa mundi gaudia, carnisque delitias & luxum olim amplexi, nunc serò cognoscunt, quantum

quantum sibi nocuerint voluptates. Hæc sedulò contemplare, & si credis, exhorresce. Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.

6. Quod si etiam in hac vita placet voluptas ; cur non magis solida, vera, impolluta, immutabilis, quæ ex animo benè composito venit, ut de tuo te ipsum oblectes ? Carnis voluptas mollis est, caduca, fucata ; semper mero & unguento madens, & timens publicari. Ejus statio fornices, popinæ, & loca censores metuentia. Si foris nitet, introrsus misera est. Cùm incipit, tùm extinguitur, & in ipso sui usu perit. Voluptas verò animi tranquilla, excelsa, invicta, semper secura & stabilis, nec fatietatem habet, nec poenitentiam. Nullus eam pudor comitatur, nullus sequitur mœror, nec suum unquam possessorem destituit. Hac si frui desideras, omnes carnis illecebræ vincendæ sunt. Vera enim voluptas est, omnem contemnere voluptatem.

*De Avaritia: malitia ejus perstrin-
gitur. Collatio pauperis, & divi-
tis. Opum fallacia, & vanitas.*

1. **H**Æc est Avaritiæ pessima fraus,
quã prænoscere debes, ne deci-
piaris: occultat se; nec ullum reperies,
qui se avarũ confiteatur. Ille divitias
congregat, ut sibi & liberis prospiciat:
hic ut pauperum indigentia cõsulat:
alius ut redimat piis operibus pecca-
ta sua. Sed congestum aurum nemo
istorũ erogat: imò nova semper quæ-
runtur, quæ addantur acervo; & dum
quærendo teritur tempus, elabitur
vita, cui opes quærebantur. Ut ægro-
rum sitim aqua non sedat, quam siti-
bundus placido amne fluentẽ videt,
& agitat manu; nisi os admoveat, &
gelidos hauriat latices: ita Avarus
nullã re satiari potest; quia menti
ejus, in qua residet avaritia, thesauri,
& pecuniæ non possunt illabi. Ani-
mam Dei capacem solus Deus imple-
re potest.

2. Con-

2. Congeratur in te, Avare, quicquid omnes locupletes possederunt: ultra Salomonis opulentiam fortunate provehat: terrā marmoribus, auro parietes, gemis laquearia abscondas. Non tantum habere tibi liceat, sed calcare divitias. Accedant statuæ, & picturæ, & quicquid ars luxui ferviens elaborabit: majora cupere ab his disces. Naturalia desideria finem habent; ex falsa opinione nascentia infinita sunt. Quid refert, quantum tibi in arca, quantum in horreis lateat, si non computas acquisita, sed acquirenda? Toto eget mundo, cujus non explet mundus cupiditatem. Atque utinā considerares, quanta secum mala divitiæ afferant, quanta auferant bona! Invenires procul dubio, quam vera sit Apostoli sententia; Radix omnium malorum est cupiditas. Inde germinant fraudes, inde confurgunt bella; hinc perjuria, hinc proditiones oriuntur. Tolle avaritiam, & non est discordia: desinat avaritia, & cessat ambi-

ambitio. Hæc terram latronibus complet, mare piratis, Urbes tumultibus domos infidiis, forum iniustitiâ. Quædam nimirum societas, penè etiam nominis, est vitiis & divitiis.

3. Confer, si placet, inter se pauperem & divitem: cerne vultum utriusque. Hic plenus sollicitudinum, tetricâ facie tristitiam animi prodit: ille serenâ fronte sincerum mentis gaudium ostendit. Hujus, inter ærumnas cor exedentes, bracteata felicitas est: illius mens, mœroris vacua, internæ pacis jucunditate perfruitur. Hic querendi cupiditate anxius, amittendi metu miserrimus, ad omnes fortunæ injurias expositus, quò plus habet plus cupit. Ille in paupertate ditissimus, optat quod fatis est, nihil timens; quia nihil habet quod sibi adhæreat, quod sibi eripi possit. Quam lætos dies ducit pauper, quàm placidas noctes! Dives autem, æger animi, morbum suum, quocunque pergat, secum trahit, spinis undi-

undique circumseptus. Sed lethalis est sopor, qui non sentit aculeos.

4. Audi, miser, cujus inexplebilis avaritia est. Omnibus licet locis tecta tua resplendeant : licet imēnsos pecuniarum acervos possideas : quamvis ultra mare latifundia tua extendantur ; veniet tamen, veniet dies ab æterno statuta, quā hæc omnia simul cum vita, amaro & invito animo deseres. Abibunt, peribunt hæc omnia ; propter quæ pereundum tibi erit. Tunc demum intelliges, quā contemnenda mireris ; simillimus pueris, quibus omne ludicrum in pretio est. Illos reperti in littore calculi leves, & aliquid varietatis habentes delectāt : tu circa auri glebas, splendidosque lapillos infanis carius ineptus. Non dico, ut divitias non habeas, si te Deus divitem fecit ; sed ut habeas, nulli detractas, sine cujusquam injuria partas, sine sordidis quæstibus, sine solitudine, & superflua cura. In domum illas, non in animum, recipias ; para-

tus his carere, cùm Deus voluerit. Ille verè locuples est, qui divitiis non eget. Ne expectes, ut fur, vel casus eripiant tibi quæ possides: occupa tuorum vices, & aufer tibi ipsi animo circa exteriora indifferenti, quidquid alii auferre possunt. Tuus eris, si hæc tua non erunt.

5. Disce à te removere pompam, & cultum victumque tuum non ad exempla compone, sed ut Christiani suadent mores. Potest paupertas se in divitias convertere advocatâ frugalitate. Exiguum natura desiderat, non esurire, non sitire, non algere. Potes habitare sine marmorario fabro; potes vestiri sine commercio Serum. An non sitim extinguet poculum, nisi gemmeum aut crySTALLINUM sit, quo simul bibas & timeas? Gladius non scindet panem, nisi ebur, & margaritæ in capulo niteant? Pelvis fictilis non excipiet manuum sordes? Nec lumen lucerna ministrabit, nisi sit aurificis opus? Auro servit, qui se auro

auro ornari putat. Quantò utilius
 foret, veras amare divitias, quæ ho-
 minem meliorem faciunt; quas nul-
 la fortunæ iniquitas nec ipsa mors
 auferre potest? Quid pauperiem ti-
 mes, integrum Regnum ferens in
 corde? Regnum Dei intra te est. Ab-
 sit ut aliud bonum quæras. Quære
 bonum tuum. Nemo bonus, nisi solus
 Deus. Hic tibi possessio & regnum
 sit, in quo sunt omnia bona, omnes
 thesauri. Cui Deus totum est, huic
 mundus nihil est.

6. Quicquid nitidum, quicquid
 magnum in mundo apparet, inane
 est, fictitium est, nihil est. Quid mira-
 ris cum vides hominem auro, & pur-
 purâ indutum, & magnâ fervorum
 catervâ stipatum? Pompa est. Offen-
 duntur hæc omnia, non possidentur:
 & dum placent, transeunt. Non ca-
 pio hujus rei fidem à Lyceo, vel à
 Porticu, non à Cruce Christi non ab
 æterna Dei Sapientia; sed ab ipso mun-
 do, ab ipsis vanitatum mancipiis.

Audi Amanum opibus, potentiâ, honoribus super omnes tunc mortales eximium. Convocat auditores, & co-
 acto cœtu omnia nihil esse pronūtiat. Nihil, inquit, me habere puto; & causam adjecit. Quamdiu videro Mardochæum sedentem ante fores Regias. O ludibria, ô cæcitatem! Sæpè legi, & audiui omnia nihil esse collata cum bonis, quæ virtus parit, quæ nutrit æternitas: sed vehementiùs depressa sunt; coram nihil visa sunt nihil. Nihil igitur facis, si nihil spernis. Spernendum est aliquid quod in te sit quod aliquid sit. Comprimenda cupiditas, ac veluti sub vinculis habenda; ut assuescas colere paupertatem, & usu rerum res ipsas metiri. Facile autem contemnes omnia, si semper cogites te moriturum.

CAPUT VII.

*De Ira, Character irati. Effectus,
Causa, & remedia Ira.*

I. **I**Rascor iræ. Sola hæc ira iusta est
adversus monstrum rabidum &
execrabile; adversus affectû maximè
implacidum, & turbulentum: qui si
semel invaserit hominem vix in eo
humanæ naturæ vestigia relinquit.
Ira brevis infania est, sui impotens;
armorum, sanguinis, & suppliciorum
avida; decoris oblita, necessitudinum
inmemor, in ipsa irruens tela, ut alteri
noceat; ruinis simillima, quæ super
id quod opprefferunt franguntur. Lin-
quit decor omnis iratos. Flagrant &
micant oculi, tumescunt venæ, horrēt
capilli, quatiuntur labia, strident den-
tes, spumant ora, rabida vocis eruptio
colla distendit. Non est ullius affectûs
facies turbatior. Fœdatur vultus, cō-
trahitur frons, nutat caput, vacillant
pedes, agitantur manus, & totum
corpus indecora jactatione huc illuc

circumfertur, Adjice minaces gestus
complosas manus, pulsata humum
percussum pectus, evulsos crines, scis-
sa vestimenta, & sanguinem ab imi-
præcordiis exæstuantem. Qualem
putas, intra esse animum, cujus extra
imago tam fœda est? Qualia Poetæ
infernæ monstra finxere, ignibus ar-
dentia, succincta serpentibus, diroque
mugitu perstreptentia; talis est irati
habitus, turpis, cruentus, æstuant,
crudelis, & in ferinam rabiem dege-
nerans. Cætera vitia licet absconde-
re, & in abdito alere: ita se profert, &
in faciem exit, ac velut ignis omnia
corripit: quantoque studiosius eam
tegere conaris, eò amplius efferves-
cit. Modi nescius est, nec frænum pati-
tur, quem ira possedit.

2. Reliqua item vitia certis quibus-
dam finibus coercentur; iræ nihil in-
tactum, nihil est in accessum: cœlum
ipsum petimus iracundiâ. Hinc blas-
phemix; hinc querimoniæ adversus
Deum; hinc de ejus providentia mo-
tæ

tæ ab impiis controversiæ. Nec his dumtaxat irascimur, à quibus nos læsos existimamus; sed futuræ etiam injuriæ cogitatione offendimur: & qui facturus esse injuriam, falsâ plerumq; imaginatione, creditur, jam fecit: adeò ingeniosi in vitiis sumus. Sæpe nescimus quibus irascamur, irascimur tamen: & si alius desit, in quo impetus ille frangatur, contra nos ipsos excandescimus. Ut verò scias non ex sola injuriâ nasci hunc affectum, iræ etiam nostræ sentiunt rabiem, qui nec offendere nos possunt, nec contumeliâ afficere. Sic vestimenta sæpe scindimus, vasa projicimus, frangimus calamum, laceramus chartam, cùm his uti ex animi sententia non valemus. Sic in furorem sæpe nos agit aut versus calix, aut mensa negligentius posita, aut parum agilis puer, aut tracti subsellii stridor, & alia multa, quæ iram nostram nec meruerunt, nec sentiunt. Sic refractarius equus & contumax; sic canis oblatrans,

& perstreperentes aviculæ; sic importunus muscarū volatus, aut culicum morsus bilem concitant, & impatientiæ nostræ pœnas luunt. Vide quàm demens sis. A rebus sensu carentibus, & á brutis animantibus exigis pœnas, quibus par esset tuam potius insaniam castigare.

3. quod si libeat iræ damna & effectus intueri, nulla pestis humano generi pluris stetit. Videbis cædes, & urbium clades, & totarum exitia gentium. Videbis pestilentiam manufactam, & magnam occisorū struem, fusique sanguinis rivos flumina inficientes. Aspice nobilissimarum civitatum fundamenta vix notabilia; has ira dejecit. Aspice solitudines sine habitatore desertas; has ira exhaustit. Aspice incendia domos concremantia, violatos fontes venenis, extinctas familias; hæc scelera ira patravit. Ferarum conventum dixeris non hominum, nisi quòd illæ inter se placidæ sunt, hi mutuâ laceratione se per-

perimunt. Accedit huic vitio hæc pernicies, quòd hominem exuit similitudine Dei, cujus opera tranquilla sunt: mentem obcæcat, ne verum videat, ne aliorum monitis obsequatur: omnes animæ facultates turbat & pervertit; cumque pessimè totum hominem afficiat, vix illi tamen ulla turpitudine inesse creditur: adeò vulgus, gloriosum existimat irasci. Sed præstat ad remedia accedere, quibus hæc prava affectio, si non tolli omnino, rationis saltem imperio subjici, & ad salutarem modum cogi possit.

4. Ante omnia optimum est primum iræ irritamentum protinus spernere, & ipsis repugnare principis: nam si cæperit ferre transversum, difficilis ad salutem recursus est. Faciet quantum volet, non quantum permiseris. Cùm hostis portis se intulit, modum à captivo non accipit. Faciliùs enim est non admittere perniciofa, quàm admissa moderari. Pars superior mundi, & ordinatior, ac propinqua

pinqua sideribus nec in nubē cogitur, nec in tempestatē impellitur, sed caret omni tumultu: inferiora sunt quæ fulminant. Ita animus sublimis, quietus semper & cōpositus, ac in statione tranquilla collocatus, intra se mala premit, quibus ira cōtrahitur, & verbis suis minimū libertatis permittit: scit enim cū iratus fuerit, mala non tolli; sed fieri graviora. Sicut aves, dum viscum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt: sic omnis indignatio in tormentum suum proficit. Plus nocet ira quā injuria. Qui irascitur, se ab alio contemptum putat; verus autem æstimator sui non vindicat, quia non sentit. Ultio confessio doloris est. Non est magnus animus, qui repetit mordentem.

§. Auditā voce maledicentis statim animadvertendum, non quid illum audire, sed quid te deceat loqui. Non tantum licere debet alienæ perversitati, ut serenitatem tuam obducat. Deus, qui omnia potest, tot improbos homi-

homines suffert : tu cæteris deterior, unum ferre non poteris ? Ridiculum est te non corrigere malitiam tuam, quod potes ; aliorum velle tollere, quod non potes. Si tot peccatorum reus es, quicquid pateris nihil est comparatione gehennæ, quam mereris. Quis es tu, cuius aures lædi nefas sit ? Seipsum offendit, quia peccat, qui facit injuriam : tibi enim quid accidit ? Id quod ab æterno decretum est pro tua salute. Audi quid dicat Deus : Si dimiseritis, & ego dimittam vobis. Ad hoc tonitruum si non expergisceris, non dormis, sed mortuus es. Danda est alienis vitiis venia, ut tuis impetres.

6. Tollenda ex animo suspicio est, fallacissimum iræ incitamentum. Ille me parum humanè salutavit, ille inchoatum sermonem citò abrupit, illius vultus averfior visus est. Nec deerunt suspicioni argumenta, & conjecturæ ; cum semper ad malum credulissimus. Major injuriæ pars constat vitio interpretantis. Quare simplicitas
neces-

necessaria est, & benigna rerum æstimationo. Age contra te absentis causam sitq; tibi hoc vitium suspectum; quòd quæ inviti audimus, libenter credimus; & antequam judicemus, irascimur. Dandum semper est tempus: veritatem dies aperit. De parvula summa judicatuero res tibi sine teste non probaretur; amicum verò condemnas, antequam audias? Rebus quæ referuntur statim fidem adhibere, imprudentis hominis est. Multi mentiuntur, ut decipiant; multi, quia decepti sunt. Qui aliquid clam dicit, penè non dicit. Quid iniquius, quàm secretò credere, palam irasci? Denique non expedit omnia videre, omnia audire. Non accipit injuriam, qui nescit.

7. Cum scis aliquem malè loqui de te, interroga conscientiam tuam, an ipse priùs de illo loquutus sis. Tum cogita, de quam multis loquaris. Faciet te moderatiorem respectus tui, si te ipsum consulueris. Nam cur alienæ

inæ luxuriæ non ignoscis, qui nihil tuæ negâsti? cur mendacia persequeris, ipse perjurus? cur tibi licentiam in alios permittis, in te non vis? Succurrat non tantum quid patiaris, sed quid feceris. Quicquid in alio reprehendis, invenies in sinu tuo. Omnes mali sumus: communi vitio danda est venia. Et si nihil tale fecisti, at potes facere. Qui stat, videat ne cadat.

8. Quid novi fit, si inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, servus peccat? Hæc omnia ita consueta sunt, ut rosa vere, fructus æstate. Sicut properanti per frequentia Urbis loca alicubi labi necesse est, alicubi retineri, alicubi respergi: ita in hoc vitæ actu dissipato & vago multæ incidunt querelæ, multa impedimenta. Cur indignaris à viro malo injuriam passus? Quod suum erat fecit. Tu verò, si bonus es, boni viri munus exerce: cura ut illum bonum facias. Hoc autem non fit ultione, sed patientiâ, & beneficiis: & si non bonum, saltem bene-

benevolum reddes : si neutrum , te
procul dubio meliorem efficies. Ille
detraxit de fama tua:graviter tibi in-
fensus est. Quid hic tu ? Non credo. Si
quid dixit , errore deceptus dixit ,
mente non malâ,zelo bono : prodesse
voluit, aut certè læsus à me fuit. Non
est injuria , pati quod prior feceris.
Verè illam culpam admisi, reus sum ;
æquum est justitiæ cedere. At gratis
impugnor, & sine culpa. Quid inde ?
Christum imitabor, & dicā cum Pro-
pheta : Obmutui , & non aperui os
meum;quoniam tu fecisti. Aliena di-
cta, aut facta tibi mala non erunt, etsi
revera mala sint, nisi malè eis utaris,
Talia sunt , qualis usus eorum.

9. Quæ est causa offensionis ? Opi-
nio. Tolle damini opinionem, & ni-
hil nocebit tibi. Nulla res attingit,
aut movet animum, aut ad ipsum in-
trat : solus ipse se ipsum movet ; &
quale tulerit judicium , talia fiunt ea
quæ accidunt. Nihil te lædet, nisi tute
ipsum læseris. At malus est, inquis,
qui

qui me persequitur. Expecta: dabit alteri poenas, quas debet tibi; & jam sibi dedit, quia peccavit. At ratione præditus est; quare non emendat se? Et tu, qui ratione præditus es, cur non corrigis impatientiam tuam? cur non vincis in bono malum? Aliena vitia in oculis habes; à tergo tua sunt. Sed age, quisquis es, cui dulce videtur ulcisci, datur tibi optatæ ultionis facultas; cum hac tamen iustissima lege, ut à majori incipias. Ordo injuriæ præscribat ultionem. Graviolem omnium hostem iram tuam habes; hæc plus te offendit: ab ista auspicare vindictam. Non sunt quærendi in platea adversarii, dum infensor domi latet. Plato iratus in servum, manum quam percussurus sustulerat, suspendit dicens: Cæderem, nisi irascerer. Prius voluit iracundiam flagellare, quàm servum; digniorem flagris existimans dominum irascentem, quàm servum negligentem. Quò quisque honestior est, eò fortiùs iram comprimit.

10. Judices, & qui præfunt populis
iram interdum ostendere debent, ac
etiam exhibere; ita tamen, ut rationē
non præveniat, sed quasi ancilla sub-
sequatur. Corrigendus est qui peccat,
& castigandus; sed sine ira. Si vir
bonus irasci turpiter factis debet, om-
nis illi per iracundiam vita transibit.
Quod enim momentum erit, quo nō
videat improbanda? Deficiet, si toties
à se iram, quoties causa poscet, exe-
gerit. Placidus itaque & æquus er-
rantibus, talem affectum erga illos
habebit, qualem medicus erga phre-
neticos. Sicut non commoveris ob
algores & fervores, qui à tēpestatibus
suas vices obeuntibus inducuntur:
ita nec irasci debes propter injurias,
quas improbi homines pro sua natu-
ra inferre solent. Ægri intemperantes
sunt, in quibus nihil est sani. Satis a-
cerbâ erga contumeliosum vindicta
est, nullam petere ab eo vindictam.
Ille lædit ut doleas; si tu non doles,
ipse dolebit, videns ereptam sibi con-
tumeliæ

tumeliæ voluptatem ; adeò fructus injuriæ in sensu & indignatione patientis positus est. Convitia, si irascere, agnita videntur ; spreta exolefcunt. At turpe est, inquis, contemni, læsumque honorem non reparare. Imò turpe est timere contemni; non enim hoc timet, nisi qui contemni dignus est. Non respicit sapiens, quid homines turpe judicent, nihil illi turpe, nisi peccatum. Contemnor, ait, ab aliquo? Ipse viderit. Ego curabo, ne quid contemptu dignum agam, aut loquar. Odit me aliquis? Viderit. Ego omnibus ero placidus, & benignus. Sic invicta patientia, improborum malitiam superat & fatigat; Deumq; imitatur, qui ignoscit, qui patientissimus est, & scelera nostra suis beneficiis vincit. Majoris animi est, non agnoscere injuriam, quàm ignoscere.

* * *

*

*De Invidia, & Acedia. Utriusque
descriptio & curatio.*

1. **I**Nvidia sui vindex prius in propria sævit viscera, quàm in proximi bona. Alia vitia ultrix pœna à tergo sequitur; huic etiam præire solet. Invidus enim alienam felicitatem suum facit tormentum, & de vicini pinguedine ipse macrescit. Simul peccat & plectitur, quem hæc pestis invasit. Cætera vitia certo alicui bono contraria sunt; hoc omnium bonorum inimicum est, omnium rerum naturam pervertit. Adversatur divinæ bonitati, cui proprium est omnia bona sua communicare: adversatur statui Beatorum, qui aliorum felicitate, ut suâ, potiuntur: adversatur Christianæ charitati, quæ de bonis etiam inimicorum lætatur: adversatur denique legi naturæ, quæ nos omnia bona nostra aliis etiam optare jubet. Sicut oculus eo morbo affectus, quem

Oph-

Ophthalmiam Medici vocant, splendidis omnibus offenditur : ita invidus aliorum virtute, & claritate cruciatur. Invidia dicitur ; quia alterius excellentiam nimis videt.

2. Invidet Satan, sed hominibus ; sociorum nemini : tu verò homo cūm sis, hominibus invides ; quod nec Diabolus quidem facit. Hoc autem animi pusilli est, & proprio iudicio se ad infima abjicientis : neque enim alteri invideres, nisi eum meliorem te, & superiorem arbitrareris. Vis invidiā carere ? Sperne hujus mundi fugacia bona, & dilige æterna. Amor æternitatis, mors invidiæ est. Non potest mortalia bona aliis invidere, qui sola sempiterna concupiscit. Quis unquā Princeps futuri invidit, aut facinatori, artium suarū vilia servitia ? Non se demittit ad hæc infima mens sublimioribus occupata. Nonne satis est propriis malis angi, quæ tā multa sunt, nisi & aliena bona te torqueant ? Nunquā eris felix, si te cruciat felicior. An putas
bonas

bona, quæ invides, alteri erepta, ad te posse transferri? Habet proximus tuus divitias, floret scientiâ, supereminet dignitate. Hæc omnia tua erunt, si ipsum amaveris. Plurimis abundat bonis, qui amat aliena.

3. Jungo Invidiæ Acediam; quia utraq; tristitia est: illa de alieno bono, hæc de proprio. Utraque ad pusillos spectat: nam parvulum occidit Invidia; & Acedia vitium est languentis animi, bonorumque spiritualium tædio laborantis, qui rei magnitudine ac difficultate deterritus, nihil unquã homine dignum aggrediatur. Vult, & non vult piger; semper varius & inconstans, sibi gravis, aliis molestus, & continuo sui tædio pœnæ incubans suæ. Similis est trocho, qui in orbem quidem agitur, sed non progreditur; atq; ita per flagri vim movetur, ut tamen semper insistat. Voluisse eum aliquid deprehendes, sed non fecisse. Omnis ejus operatio insipida, & instar tepentis aquæ vomitum
pro-

provocans non hominibus tantum, sed & ipsi Deo. Frustra igitur salutem speras, nisi excusso torpore generosos assumas spiritus, & acrioribus stimulis ad magna te cogas. Ut avis ad volatum, ita homo nascitur ad laborem: & ut desint labores pro Deo assumpti, satis cuique poenarum imponit mundus. Quantum ille laborat, ut divitias consequatur? Quantum ille patitur, ut ad optatam perveniat dignitatem? Magno vitia coluntur. Quod si fugacia bona tanto sudore mercaris; cur non parem adhibes diligentiam, ad foelicissimam æternitatem comparandam? Ah! pudeat segnem esse in re tanti momenti. Brevissimus labor est; merces æterna. Nihil est tam arduum & tam difficile, quod mens humana, Deo duce non vincat. Fortiter aude; & difficultatum spectra disparebunt. Quicquid sibi animus imperavit, obtinuit. Age quod potes; omnia poteris. Adjuvat facientem Deus.

*De Superbia, Ambitione, & inani
Gloria. Icon superbi. Dignitatum
vanitas, & pericula. Tumoris
mala, & alexipharmaca.*

1. Superbia, ambitio, & inanis gloria cognata sunt vitia; è quibus, tanquam Oceano, omnium malorum flumina oriuntur. Nam cum sibi pro fine propriam excellentiam proposuit homo, huc omnia dirigit, spreto Dei cultu, neglectâ hominum reverentiâ. Et si illi aditus ad gloriam non patet nisi per scelera; per scelera ad gloriam ibit; viâmq; sibi ad prætensum decus aperiet, per dolos, & fraudes, proximâq; ruinam, & cædem. Superbus, Deo odibilis, humano generi intolerabilis, omnia studia, & opera sua ad captandam hominum laudem inflectit. Se gradu potiori dignum putat, sibi que in illo maximè complacet. Majora viribus temerè aggreditur omnibus negotiis

se ultrò ingerit, se ipsum impudenter extollit; cæteros aspernatur. Callidè simulat humilitatem, ut à se removeat ambitionis suspicionem. De gradu dejectus, omnia querelis implet, suscitátque rixas, & odia. Erga inferiores ferum se & truculentum exhibet: erga superiores assentator est, quovis mancipio timidior, & obsequentior. Bona, si quæ habet, non Deo, ut par est, sed sibi arroganter attribuit. Affectat in omnibus videri; deque rebus altissimis, quas ignorat, quasi ex propria experientia, subtiliter differit. Aliorum facta curiosè inquiri, temerè judicat, severè damnat: auget vitia, laudem imminuit. In sermone & incessu fastum quemdam præ se fert, aliorumq; contemptum. Odit correctionem; respuit consilia, monitis non acquiescit. Bona sibi opinatur adesse, quibus caret: & quæ habet, multò majora sibi fingit, quàm sint. Ideò indignatur, & ad pessima quæque flagitia se dejicit,
si cæ-

si cæteris tanquam dignior non præferatur, si se & sua negligi suspicetur. Fluctuat cor ejus perpetuis motibus; quia cum honor, quem cupit, in aliena sit potestate, necesse est illum turbidis affectibus continuo agitari. Initium omnis peccati est superbia.

2. Pone in statera, si sapis, & compara cum minima æternæ felicitatis particula, quæcumq; tibi optanda in hoc sæculo videntur, regna, imperia, Orbem denique totum; excutiet illa suo pondere mundum universum cum pompis suis, tanquam folium, quod vento rapitur. Erige te ergo ad æterna; & te dignum fac cœlo, cui natus es. Excute superbas tuæ excellentiæ cogitationes & te veris bonis metire. Si te Cæsar adoptasset in filium; quis ferret supercilium tuum? Nunc autem Dei filius es, Christi sanguine redemptus. Cur non cogitas originem tuam? cur te abjicis ad terrena, tuo genere prorsus indigna? Ad cœli & siderum domi-

dominatum te vocat Pater: ad possessionem semper duraturam. Hic ingentes fume animos, hac promissione extollere, ab hoc Patre nobilitatem tuam jacta, ad ejus similitudinem mores tuos compone. Hæc est via, quæ ad veram gloriam perducit.

3. Quid sunt sceptræ, quid coronæ? Fulgidæ compedes, & clara miseria; quæ si plenè hominibus nota esset, nunquam de folio litigarent. Plura essent regna, quàm reges. Magna servitus est, magna fortuna. Isti, quos vulgus beatos censet, longè aliter de se sentiunt: nam gravior ipsis incūbit fælicitas, quæ graves illos populo reddit. Tunc laudant otium lene, & sui juris. Tunc odio est illis fulgor, quem priùs admirabantur. Tunc attoniti & tremantes de terrenorum vanitate philosophantur. Tunc mortem formidant, & tremendum Dei judicium: ante cujus conspectum nihil proderit tanto studio quæsitæ dignitas, tot parta sudoribus, & emptæ

sanguine. Sic igitur vive, ut securum te inveniatur illud tribunal. Qui nunc humiliatur, tunc exultabitur.

4. Infans, si te putas adeptâ dignitate securum, & quietum fore. Quod olim licuit, jam non licebit: minor licentia in magnis est. Quò altior fueris, eò magis vitia tua apparebunt. Non latet qui in fastigio est. Si qua tibi olim tranquillitas fuit, jam periit. Nullum tibi secretum liberum erit: nullum poteris diem ex arbitrio tuo disponere. Magni sunt ex alto casus. Frustrâ requiem ibi quæris, ubi omnes periculum, & laborem, multi miserum vitæ exitum, invenerunt. Non capiunt securas dapes regiæ mēfæ. Auro & gemmis bibuntur toxica. Quot Reges proprio sanguine solium purpurârunt? Lubrica in summo statio est; pendula omnia, & præcipitio proxima. Tutiùs itur per plana. Quàm magnus admirantium, & plaudentium numerus, tam magnus invidentium est. Quanti ibi insidiantium

tium acervi, & oppugnantium?
quàm intuta omnia, & suspecta?
Non fervis fides, non amicis, non
filio, non fratri. At humi jacentem
domum non intrant scelera. Secu-
rus vivit qui latet. Nullum timet,
quem nemo timet.

§. Si equum videres, aut canem,
inter cætera suæ speciei individua
principatum assumere; numquid ri-
sum cohibere posses? Tu verò majori
cachinno dignus es, si super reliquos
homines te extollis; quòd ditior aliis,
seu potentior sis. Quid superbis terra,
& cinis? Nemo efferri potest nisi ex
proprio bono. Quid est autem tuum
bonum, si omnia à Deo accepisti; nihil
tuum nisi peccatum. Quod si omnia
accepisti, illi redde gloriam, qui tibi
bona sua largitus est. Numquid e-
quus equo præfertur; quia multum
pabuli habet, & multum hordei;
quia frænum aureum, & gemma-
ta ephippia? Nequaquam; sed
qui celerior est, alium antecellit.

Ita homo, ni stultus sit, gloriam ex eo non quærit, quod est extra se. Sed melior, inquis, sum, & nobilior cæteris. Si hoc dicis, omni honore indignus es; quia nemo dignè honoratur, nisi vir bonus, qui honorem spernit & gloriā. Vera nobilitas nescit extolli; & ubi vitæ splendor est, ibi quoque modestia reperitur. Maxima sublimiū gloria est, quàm maximè se submittere.

6. Cognosce conditionis tuæ imbecillitatem, metire corpusculum tuum multa reperies in te, ob quæ deprimi debeas; nihil, quo possis extolli. Noli Geometras, & Philosophos spernere: omnis terra punctus est. Quàm miserè desipis, si regna in puncto statuis, & dividis dominationes. In parvo nemo magnus. Hæc terra, quam tumido incessu premis, mox te premet: nec amplius ex ea possidebis, quàm frigidis & putrescentibus membris occupabis. I nunc, & in hoc nihilo magna & immortalia ædifica. Hic furores tuos, hic elatā exerce insolentiā.

Dila

Dilata hic cupiditates tuas ; hic acies,
hic bella molire. Cùm multùm infa-
nieris, ferò tandem cognosces, quàm
vana dignitatum nomina, quàm fal-
laces honorum tituli fuerint. Vitre-
um est, quicquid hic lucet: dum splen-
det, frangitur. Magnæ arbores diu
crescunt ; unâ horâ extirpantur,

7. Magnum superbiæ irritamentũ
præcidisti si lateas. Nemo oculis suis
lautus est, nec paucorum quidem &
familiarium ; sed apparatus vitio-
rum suorũ pro modo turbæ spectan-
tis expandit. Quis eam, quam nulli
ostenderet, induit purpuram ? Quis
posuit secretam in auro dapem ? Quis
sub umbra rusticæ arboris luxuriæ
suæ pompam solus explicuit ? Ambi-
tio scenam desiderat; nec ullibi poten-
tiùs vires suas exerit, quàm inter ho-
minum laudes. Apis si mel fecit,
equus si cucurrit, arbor si fructum
protulit, nihil ultra quærunť: homo
plausum desiderat, digitóque mon-
strari, & dici, hic est. Sed si attentius

consideraveris, qui sint isti à quibus optas laudari; nihil faciliùs, quàm vulgi plausum, contemnes. Homines vani, & mutabiles sunt; quos sæpè dicis insanire, qui se omni horâ amentiaè damnant, & sua sæpè reprobant consilia. Brevis vita est & laudantis, & ejus qui laudatur, fitque id in angulo terræ, quæ punctum est: ac ne ubi quidē omnes consentiunt; nec quispiam sibi ipsi. At magnum est laudari à posteritate: ab his nimirum, quos neque vidisti, nec unquam videbis. Cur non doles, te non fuisse laudatum ab his, qui ætatem tuam antecesserunt? Sed finge, immortales eos fore, qui tui recordantur, tuique futuram immortalem memoriam: quid hoc tibi mortuo proderit? quid prodest vivo? Sæpè laudaris ubi non es, & cruciaris ubi es. Pretium cujusque rei in ipsa est: nec melior fit, si laudetur; nec deterior, si laude careat. An sol, si desint spectatores, de luce quidpiā amittit? An carebit dulcedi-

cedine ficus, flos venustate, gēma nitore, nisi encomiis celebrentur? Magnum argumentum est animi ab altiori sede venientis, laudes hominum aspernari, & seipso contentum esse. Laudes perdis, si desideras: nam quid laudabile in te est? quanta est fragilitas tua, quanta miseria, quanta salutis tuæ incertitudo? Servus inutilis es, etsi omnia feceris, quæ præstare teneris. Quâ verò fronte audebis dicere, te omnia fecisse quæ debes? Time igitur, ne intus non sis; quod foris diceris: & cave, ne ea laudentur in te, ob quæ ipse displices tibi. Redde Deo, quæ ab ipso habes, esse, vivere, intelligere: nihil supererit tibi nisi peccatum. Nihil ergò cū sis, de nihilo gloriari non potes. Incipies esse aliquid, cū te nihil esse cognosces.

§ (O) §

CAPUT X.

De totius corporis, sensuumq; exteriorum moderatione. Quantum corpori indulgendum. Castiganda oculorum licentia. Vestium luxus damnatur.

1. **H**anc sanam & salubrem vitæ formam teneto, ut corpori tantum tribuas, quantum valetudini satis est. Durius tractandum; ne animo malè pareat. Indulgendum illi, non serviendum. Cibus famem sedet, portio sitim extinguat, vestis arceat frigus, domus munimentum sit adversus injurias temporum: ad alia, quæ inutilis labor, veluti ad ornamentum, adjecit, subsiste pavidus, & time; his enim infidiæ adversus animam parantur. Omne honestum vile est ei, cui nimis carum est corpus, qui pro illo nimium timet. Major es, & ad majora genitus, quam ut sis vile mancipium corporis tui; quod equidem
non

non aliter respicere debes, quam ut vinculum animi, & libertatis. Vir probus & sapiens ejus curam habet: non, tanquam propter ipsum vivat; sed, quia sine illo non potest. Corpus instrumentum est animæ. Quis autem artifex, neglectâ arte, in curandis instrumentis tempus terit? Hebetis ingenii est, circa corporis ministeria occupari.

2. Quia per sensuum fenestras mors in animam ingreditur; stude illos à terrena vita ad cœlestem traducere: eosque sensim abducito à nimia operis, quod exercent, attentione; ne se avidiùs rerum terrenarum delectationibus immergant. Servire sensus debent, non imperare. Oculorum imprimis castiganda licentia: nam cùm celerrimè videant, rerùmque plurimarum imagines ad phantasiam, & inde ad mentem transmittant; gravium peccatorum semina in appetitu excitant, nisi firmâ custodiâ muniantur. Si exterioris oculi rectitudinem

interioris puritas comitetur, Dei vestigia ubique impressa reperies: & cum Deum in creaturis venerari didiceris, ex his suaviter attolles animum ad divinæ Majestatis contemplationem. Mulier compta, elaborata luxuria est: nunquam in ea figas obtutum; quia peribis. Comœdias, choreas, torneamenta, theatrales ludos ne spectes: dissipant enim mentem, & ludicris occupant curis; ut se ad cœlum erigere nequeat. Ubi errat oculus, errat affectus.

3. Auditus, sensus est disciplinæ, per quem notio veritatis & sapientiæ, quasi per januam, mentem ingreditur. Sepi itaque aures providâ circumspeditione; ne pro veritate mendacium, pro sapientiâ stultitia in penetralia cordis irrumpant. Claude illas oblocutionibus, claude susurris, claude nugis & rumoribus, claude otiosis narrationibus; omnique rei, quæ nihil ad animæ profectum confert. Sicut qui audivit symphoniam,
fe

ve- fert secum in auribus modulationem
& illam, & dulcedinem cantûs, etiam
di- cùm discessit: ita malus sermo, quam-
ni- vis non statim officiat, femina tamen
p- in animo relinquit, quæ diutiùs hæ-
ta- rent, & ex intervallo recurrunt. Deû
b- intûs loquentem eò frequentius au-
o- dies, quò rariùs homines audieris.
os Omnia odoramenta arte confecta, ef-
fœminatorum sunt, & malè audien-
d- tium. Ideo, rejecto omni odore, fac ut
t bonis moribus suavissimam virtu-
tum fragrantiam redoleas. Gustum
, verò castigabis abstinentiâ, & sobrie-
tate; Tactum ciliciis, verberibus, du-
riori strato, aliisque asperitatibus. Sa-
tius est corpus affligere, & fervare;
quàm noxiis blanditiis & ipsum &
animam perdere in æternum.

4. Cùm ex habitu cultûque corpo-
ris internus animi status palam fiat;
ea procul à te sint, quæ solent indi-
cium esse animi pravi & perturbati.
Qui olim sapientes inter Ethnicos di-
cebantur nec digitum quidem sine
ratio-

ratione exerere viro probo permiserunt. Tantam à te rectitudinem non exigo, sed opto: idq; edico, ut abstineas à risu, à scurrilitate, à dissoluti hominis licentiâ, à manuum gesticatione, à præproprio incessu. Ut nihil in te appareat, quod possit offendere intuentes: non sordes vestium, non frontis rugæ, non motus incompositi, non signa contemptûs, seu animi abalienati, non quicquid nauseam, vel fastidium parit. Multa possunt honestè fieri, quæ non possunt honestè videri.

§. Homo nudus creatus est & non erubescibat; non enim poterat rubore eum afficere nuditas ignorata. Postquam verò peccavit, abjectâ innocentiae chlamyde, quæ fatis eum tegebat; externa vestis pudori velando necessaria fuit. Sed quod olim in pœnam irrogatum fuit, nunc in dignitatis prærogativam transivit. Quærentur vestimenta, non quæ tegant, sed quæ ornent, quæ alienis oculis

oculis ac libidini placeant. Index animi vestis est. Nimia ejus accuratio, totusque vultus de speculo & capsula, muliebris ingenii est. Pudebit cultus exterioris, si cogitaveris quid eo tegatur. Qui habet intus ornamenta virtutum, non quaerit externa. Ostentari virtus sine fuce gaudet: quicquid addideris, minus est illa. Vanus hominum error est, fulgere purpurâ, mente sordescere. Quidam se catenis onerant; sed quia aureæ sunt, infamiam servitutis non metuunt. Aliquos non ligat aurum, sed figit: nam per vulnera infigitur auribus, è quibus sæpe patrimonia pendent; & quæ olim pœnarum nomina, nunc ambitionis sunt. Non paucos videbis inter pectinem & speculum diu occupatos, qui magis solliciti de capitis sui decore sunt, quam de salute. Ita prævaluerunt stultorum hominum depravata judicia, ut se rebus ornari putent, quas calcare deberent. Sit igitur vestis tua artis expers; non ad pompam,

E sed

sed ad necessitatem, infra factum, supra fordes, & ad vitæ conditionem temperata. Auro te licet & margaritis exornes, sine Christi decore deformis es. Hic est decor qui semper manet; qui non carnem morituram, sed teipsum intus exornat. Infana ambitio est, finum tegere auro.

CAPUT XI.

De custodia linguae. Quanti momenti sit, & quam difficilis. Quid in sermone servandum; quid vitandum. Qualiter toleranda vitiosa aliorum lingua.

I. **T**Anti momenti est custodire linguam, ut majori cura servanda sit; quam pupilla oculi; quia mors & vita in manibus linguae. Qui eam cohibere nequit, urbi patenti absque murorum ambitu comparatur. Vix tamen domari potest sine speciali Dei auxilio. Domat homo leonem, domat taurum, domat ursum; &
non

non domat linguam suam. Innata est enim naturæ humanæ loquacitas; ut quod cupit & concipit, statim proloqui gestiat. Tam lingua vicina est cerebro, os phantasiæ; ut quod illa cogitat, mox derivet ad os, & in verba effluat. Docuit te natura, quàm sit necessaria linguæ custodia, cum duplex ei munimentum objecerit, dentium & labiorum. Sicut autem odor unguenti, pyxidis ore non obstructo, evanescit; ita patente oris januâ, omnis animi vigor dissipatur. Malè sibi attendit, qui linguæ jugiter non attendit.

7. In omni locutione cautus esto, illam comprimens immoderatam affectionem, quâ plerique impelluntur, ad sententiam vix conceptam temerè effutiendam, sine examine, & delectu. Fuge duplicitatem, & simulationem; sensusque animi, absque involucro & ambiguitate, purissimè profer. Data est tibi à Deo loquendi facultas; ut eâ res, sicuti sunt, verè &

candidè enunties. Loquuturus, ipse te confule, an ulla in te exæstuet affectio immoderata; nec quicquam linguæ permittas, donec commotio cesset: alioquin plura effundes, quæ te postea dixisse pœnitebit. Facilè filebis, si nulli perturbationum clamores in corde perstreant: si fuerit in anima solitudo & serenitas. Non potest esse alius sermoni, alius animo color. Si mens sana est, si temperans, si composita; sermo quoque ficcus ac sobrius erit. Eâ vitiatâ, hic quoque afflatur. Cujus notæ quisque sit, indicium oratio est.

3. Nullus sit sermo otiosus. Sicut eligis, quo vescaris; sic elige, quod loquaris. Cibus, per os ingressurum, examinas; cur non verbum egressurum, quod sæpè in domo tua graviores tragœdias excitat, quàm cibus in tuo stomacho? Assuesce plurimùm tecum, minimùm cum aliis loqui. Viros sapientes sæpè pœnituit, locutos fuisse; nunquam verò, tacuisse.

Ani-

Animalia, quæ sapientiora censentur, parùm quoque vocalia sunt. Garrulitas vitium puerorum, & mulierum est, quibus minus rationis inest. Nihil virtutis in eo est, è cujus ore non nisi vana, & inutilia prodeunt. Si Deum amares, si tuæ salutis studiosus fores, omnia colloquia tua de Deo essent, de virtute, & perfectione. Nescit amor mentiri; tegi non potest. Profunditur quisque in ea, quæ amat; & quæ latent in mente, frequentius ad linguam recurrunt. Ideò minùs libenter de rebus divinis loqueris; quia nondum è fæce vitiorum emeristi. Accedit exigua lectio, & meditatio eorum, quæ pertinent ad salutem; ut etiam loqui volentem materia deficiat. Ex abundantia cordis, os loquitur.

4. Omnis ferè sermocinatio in congressu hominum, de aliorum vita, moribus, & studiis est. Tot quisque iudices habet, quot sunt capita in civitate. Vix ullus est, qui oculos domi

E 3 habeat.

habeat. Cæcutimus plerique in propriis vitiis discernendis, ergà aliena acutissimi. Convitia in proximum plenis valvis admittimus; laudibus vix rimæ patent. Hoc vitium quò communiùs est, eò studiosiùs vitandum. Satis tibi negotii cum vitiis tuis: ea carpe & emenda. Arcana tua, si vè aliorum, quæ celare ex officio debes, nemini evulges. Plerosque contingit in perplexas incidisse quæstiones, quod imprudenter, quibus non oportuit secreta crediderint. Sive uni, si vè pluribus dixeris, idem est. Facile sermo ab uno ad alterum effluit: ab hoc ad omnes. Oritur hæc facilitas ex hoc præcipue; quòd cum plus iusto protrahitur sermo, sensim irrepit dulcedo quædam confabulationis, non aliter afficiens animum quàm ebrietas: quare nullum secretum tam abditum & sacrum est, quod non erumpat. Ille tibi arcana sua aperit, tu, veluti pignore fidei accepto, tua vicissim illi communicas.

Sed

Sed tu forsitan audita retices; ille obvio cuique refert: & cùm omnes palàm ignorent, clam sciunt. Linguas diceris per omnium aures secretò volitare, donec tandem arcanum superfluit, & rumor fit. Quicquid mali sub cælo est, aut lingua peperit, aut promovit. Ideò verbis tuis stateram fac, & frænum ori tuo; nihilque loquaris, quod tacuisse melius sit. Laudabilior est verborum parsimonia, quàm pecuniæ. Qui nummos prodigit, dum sibi nocet, aliis prodest; verborum prodigus, & sibi nocet, & aliis. Ad divinitatem propiùs accedit, qui multa audire scit, & pauca loqui.

§. Nihil linguæ inaccessum. Non sunt immunes à criminationibus principes terræ, quos extra ferri metum potentia collocavit: non viri sanctitate conspicui, quos censuræ subduxit innocentia. Ipse Christus, cùm inter homines degeret, linguæ flagellū non evasit. Ad horū exempla

erige patientiam tuam. Stimulus quidam virtutis est obtrectatio, & frænum ne à recto tramite devies. Nullus capitalior vitiorum hostis, quàm censura. Cùm quis perperam de te loquitur, doceris quid caveas. Vis venenatæ linguæ morsus evadere? contemne. Nullum vulnus habebis, si tacueris, plus tribuens bonorum iudicio, quàm criminantis insolentiæ. Parùm refert, quid alii de te sentiant. Est intùs in anima testis certior, & incorruptior. Conscientiam tuam interroga, & illi crede. Quid turpiùs, quàm ab insipientium sermone pendere, & propriam estimationem in aliorum iudiciis reponere; Quicquid alii de te dicant, te oportet bonum esse: haud aliter, quàm si aurum vel smaragdus dicerent; Quicquid alii dicant, me aurum esse: me smaragdum oportet, & colorem meum servare. Si quis dulci ac limpidò fonti convitium faciat, an propterea cessabit puram aquam scaturire?

turire? Et si quis lutum injiciat, nonne statim eluet ac dissipabit? Ita nec tu tranquillum animi statum turbare debes, etsi mali te lacerent, & calumniarentur. Exigua sui æstimatio est, ad omnem rumorem commoveri. Pueri os parentum feriunt, matris crines turbavit infans, momordit ubera, laceravit genas, & sputo aspersit: & nihil horum contumeliam dicimus; quia qui fecit, contemnere minimè potest. Quem itaque animum habent parentes adversus pueros, eundem habe adversus eos, qui te calumniantur. Si te semel eò demiseris, ut injuriâ movearis, eum qui fecit honorabis. Necesse est enim, ut ab eo suspici gaudeas, à quo contemni molestè fers. Hoc autem est vitium animi contrahentis se, & descendens. Infœlix semper eris, si te putas posse contemni.

CAPUT XII.

De sensibus internis. Usus opinionum. Bonis cogitationibus mens imbuenda. De coercendo appetitu sensitivo ejusque pravis affectionibus. Variæ ad id præceptiones.

1. **I**N hoc præcipuus sapientiæ cardo vertitur, ut nulla opinio menti tuæ inferatur, quæ vel naturæ vel rationi inconsequens sit. Quare omnibus rejectis adversus phantasiæ motus exerceri debes, sicut Dialectici adversus sophisticas captiones. Obiit filius. Non est hoc in nostra potestate; malum non est. Pater illum exhæredavit. Et hoc, cum arbitrii nostri non sit, malum non est. At rem illam ægrè tulit. Hoc nostri arbitrii est; ideo malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrii est, & bonum. His si assueveris, proficies. Amicus in carcerem ductus

ctus est. Quid accidit? nihil, nisi quod in carcerem ductus est. De suo autem quisque addit; malè cum illo actum esse. corrige opinionem, & omnia tranquilla sunt sicut furiosum ligamus, ne cui noceat: ita coercenda phantasia, ne falsis opinionibus obruat mentem. Hæc tanquàm fera indomita proripit sese, & quocunque libuerit per summam licentiam divagatur, garrula, fugax, quietis impatiens, novitate rerum lætissima, nec agnoscens moderationem. Huic igitur studio sedulam operam navare debes, ut eam teneas & alliges, ac in uno figas; ne cogitationes tuæ, animique decreta semper ex opinione suspensa sint. Quæcunque sunt extra animum tuum, nihil pertinent ad te.

2. Quicquid se tibi cogitandum offert examina diligenter; quò tecum ipse differere possis, quæ sit ejus rei nudæ, & ab omnibus aliis separatæ natura, quæ proprietates, quis finis, quæ

quæ circumstantiæ, quæ utilitas : an ad te spectet, fitque in tua potestate, necne : alioquin nullum ei accessum præbeas, eique repugna, quantum potes. Deus intimè præsens occultissima cordis tui clarissimè perspicit, nihilque tam abditum est, quod oculis ejus pervium non sit. Vide, ne coram ipso ea volvas in mente, quæ coram honesto viro loqui erubesceres. Sint cogitationes tuæ placidæ, simplices, puræ, omnisque malitiæ expertes. Tales sint, ut subito interrogatus quid cogites ; possis sine pudore palam facere quod intus latet in corde. Pudeat cogitare, quod pudet loqui. Malis cogitationibus aditum obstrues, si bonis semper occuperis.

3. Nihil æquè noxium animæ, nihil magis contrarium, quàm inferior, brutalis, & sensitivus appetitus. Hic fons est omnium scelcrum, & imperfectionum : hic hostis, quem semper timere, semper impugnare debes, donec rationis imperio, quantum

tum in hac vita fieri potest, subji-
tur. Nulla hic requies, nullum otium
datur. Sine fine, & sine modo pu-
gnandum; quia nec finem, nec mo-
dum adversarius habet. Latet hic in-
tra te; imò tu ipse tibi hostis es, po-
tentior; quàm Xerxis exercitus. Cu-
stodi à te ipso animam tuam. Fortius
est te invadere, quàm urbes, tui po-
tiri, quàm rerum. Non exigo ut pra-
vas affectiones omninò conteras, &
ad nihilum redigas; sed ut eas regere
discas. Satis præstiterit ratio, si eas
compescat & moderetur. Iniqui fuê-
re Stoici, qui omnes affectus tanquam
malos infamârunt. Mala non est, nec
supervacua supellex naturæ. Tollit
omnem virtutem, qui omnes tollit
affectiones. Nullæ sunt victoriæ, ubi
nullum certamen.

4. Difficilis sanè hæc lucta est, &
prælium anceps: affectus enim na-
scuntur nobiscum; & ratio multis
post annis subsequitur, quando illi
jam dominantur, & voluntas sine
repu-

repugnantia eis paret, specie boni inaniter delusa: donec ratio, successu temporis & experientia, instauratis viribus suum agnoscat dominandi ius, & affectuum tyrannidi obfistere incipiat, & primi quidem naturæ motus inemendabiles sunt; sed attendere tibi ipsi summam vigilantiam debes, & cum primum te perturbari animadvertis, tunc ratione, quasi freno, eam commotionem coercere. Facilius est initiis resistere, quam impetum gubernare. Brevi tempore ad magnam animi tranquillitatem pervenies, si casus omnes circumspexeris, antequam eveniant; ut te paratum hostis aggrediat. Serò animus ad remedia post pericula instruitur. Tum pauca agere, & loqui discere: nam si ex his, quæ plurima loqueris & facis, ea tollas quæ necessaria non sunt, pauciores senties animi perturbationes. Neque dicas; hoc parum est, hoc nihil refert. Maximum enim est, licet minimum videatur, quod est initium virtutis & perfectionis.

S. Homo

Homo vetus à peccatoris Adæ infecto semine trahens originem, si quasi quædam arbor consideretur, habet pro radice amorem sui, pro trunco propensionem ad malum, pro ramis perturbationes, pro foliis vitiosos habitus, pro fructibus opera, verba, & cogitationes, quæ divinæ legi adversantur. Ne igitur rami pravarum affectionum in folia & fructus erumpant, pone securim ad radicem, & pessimum tui ipsius amorem extirpa. Si hunc sustuleris, omnem inferioris appetitûs vitiosam sobolem unico ictu excidisti. Tolles autem & eradicabis, si te ipsum spreveris: si verè credideris, te unum esse ex millibus, nullâ dote singulari præditum, omnique scientiâ & virtute destitutum: si displicere hominibus, & ab illis sperni non metuas: si omni solatio, & commodo libenter careas. Servabis te, si benè oderis: perdes, si malè amaveris.

De Amore. Quæ sit ejus natura, quæ causæ, qui effectus. De ejusdem remediis. Addita quedam de Odio.

1. **A** Mor, complacentia boni; illa, scilicet, prima impressio, quâ afficitur appetitus, dum bonum cognitum ei placet. Hoc cohæret universus Orbis; eoque subactò, qui primum inter affectus locum tenet, facile reliqua turba debellabitur. Bonus amor illuc tendit, undè sumpsit originē: ad bonū accedit; quia à summo bono procedit. Discute vitam tuā, & in statera districti examinis appende cor tuum. Observa quis in eo prævaleat amor: id enim quod in lance dilectionis præponderat, hoc tibi Deus est, hoc idolum quod colis. Ideò præcipit Deus, ut eum toto corde diligeres, præoccupare cupiens tuæ mentis affectus; quia quod diligis ex toto corde, hoc tanquàm Deum adoras.

2. Imp el-

2. Impellunt ad amandum, præter bonitatem & pulchritudinem sympathia quædam, & convenientia morum & animorum: modestia item exterior, industria, nobilitas, doctrina, ingenii perspicacia, & alia ejusdem generis, corporis & animi ornamenta. Ipse amor magnes amoris est; cui si accedant beneficia, jam cogitur dilectionem rependere, qui nolebat impendere: sunt & quædam naturaliter ad amandum provocantia; nam quibus spiritus lucidiores sunt, cor calidius, subtilior sanguis quique sunt facili ac miti naturâ, ad amorem sunt procliviores.

3. Magna est amoris potentia: in rem amatam transformat amantem. Quidam sui exitus amor est, quædam à se peregrinatio, quædam spontanea mors. A se abest omnis, qui amat; nihil cogitat de se, nihil providet, nihil agit: & nisi ab amato suscipiatur, nulli est. O quàm infeliciter amat, qui Deum non amat! Non enim potest in
ama-

amato esse, qui diligit terrena, quæ animam fatiare nequeunt; cum sint finita, & vanitati ac morti subiecta. Qui verò Deum diligit, in Deo est; & desinens vivere in se, in eo vivit, in quo omnia vivunt, qui est centrum nostrum, & incommutabile bonum. Amor humanus violentus, & amarus est, divinus semper humilis, & tranquillus: illum cruciat zelotypia, in hoc nulla rivalitas est: ille timet, ne alius amet; hic optat, ut omnes ament. Ergò si te amas, Deum ama: nam quod ames, prodest tibi, non illi. Homo mutari potest, & perire: Deum nunquam amittis, nisi dimittis.

4. Ut amor, quo socium fortè prosequeris, sincerus sit; omnes ab eo humanas causas ingenii, jucunditatis, similitudinis remove, & illas dumtaxat quære, quæ in pietate & sanctitate consistunt. Pernicies virtutis est amor, quem Platonicum vocant; quo à formæ corporalis aspectu animam erigi fingunt ad divinæ pulchritu-

chritudinis considerationem. Formosæ faciei obtutus ad tangendi concupiscentiam excitat; & quod per oculos exit, siue lumen sit, siue fluxus quidam, hominem colliquat & perdit. Melius est labi pedibus, quàm oculis. Sunt autem difficillima amoris remedia: quia castigatus magis premit; & nisi obstes principiis, ita sensim irrepit, ut te prius amare sentias, quàm instituas de amando consilium. Sed si omninò initiis repugnes, facilis curatio erit. Aliis quoque rebus occupāda mens, quæ curas ingerant, & memoriā rei amatæ dimoveant. Tū vitanda omnis admonitio dilecti corporis: quia nihil facilius recrudescit quàm amor; qui si semel te invaserit, adeò pertinaciter vexabit, ut nō nisi lento remedio temporis, & absentiae submoveri queat, donec, scilicet, lassus expiret. Multos curavit pudor, dū se digito signari, vulgiq; fabulam fieri doluerunt; & rei foeditatē plenam dedecore, plenā periculis, & poeni-

pœnitentiæ obnoxiam considerârunt. Aliis profuit attentè disquirere mala, & incommoda rei amatae, quæ ejus decorem & amabilitatem imminuerent. Demum juvabit, amorem ad Deum, ad virtutem, ad æterna præmia, ad ea nimirum, quæ verè amabilia sunt, convertere; ut bonus amor malum pellat amorem, & mens hominis generosa vilissimo terræ amore fordescere erubescat. Mali amores, bonos mores inficiunt.

§. Omnia colligavit natura amatoriâ quâdam catenâ. Hæc cogit & copulat stellarum choreas in cœlo, volucrum examina in aëre, armenta bo-um, in pratis, greges pecudum in montibus, turmas ferarum in silvis. Sacer autem hic nexus à solo rumpitur odio: ut enim amor ad unionem, ita odium ad divisionem & dissensionem tendit. Huic affectui facilè subjacent ignavi, timidi, & suspiciosi qui undicūque damnū metuunt. Sunt & quidam homines ita nati, ut oderint
omnes,

omnes, qui tanquàm diræ alites tenebras quoque suas exofas habent. Si quis hujus notæ occurrerit tibi; non odio illum, sed miseratione prosequere. Sicut in palæstra caves à collusore placidè & sine ira, ita in omni vita ab eo sine odio declina, qui tibi contrarius est. Odiū verò compesces excitando animū ad amorē, per considerationē alicujus boni in eo, quod odio habetur. Nullus in te odio locus erit, si omnia in bonum interpreteris. Tum applicandum est odium ad ea, quæ verè illud merentur; quæ sunt deformitas peccati, & æterna damnatio. Si ad alia ipsum vertis, non rem quam odisti, sed te ipsum lædis, & perdis. Nam si etiā inimicos juberis diligere, quem debes odisse? Abeundum est tibi extrà rerum municipium, ut invenias quem odisse liceat. Extra rerum naturam malum est in quod solum justè exerceri odium potest. Quod si hominem odisse debes, neminem ita ut te: nemo enim tantum tibi nocuit, quantum tu ipse.

CAPUT XIV.

De desiderio, & fuga. Quid desiderandum, quid fugiendum sit.

I. **F**elix est qui subiectus est Deo, qui nihil impensè desiderat, qui se rebus accommodat, qui dicit: Vult me Deus incolumem esse, vult me ægrotare; vult me divitem, vel pauperem: vult me hinc migrare, vel hic morari? Ad utrumque paratus sum. Si semel dixeris: Quando illuc ibo? Quando illud habebō? miser eris. Nam si id concupiscis, quod extra te est, perpetuâ anxietate cruciaberis; &, tanquam in orbiculari machinâ, semper sequeris, nunquam assequeris. In tua potestate sunt opiniones, cogitationes, affectiones, & quælibet actiones tuæ: extra eam corpus, divitiæ, gloria, dignitates, & quicquid ipse non agis. Illa nec prohiberi ab aliquo, nec impediri possunt, hæc aliena sunt, & impedimentis obnoxia: quare ea omnino non appetes;
vel

vel ita faltem, ut fcias ab aliorum arbitrio pendere, & diu tecum eſſe non poſſe; quia ſic exigit eorum conditio. Nulla res externa deſiderabilis eſt: præterit enim figura hujus mundi. Eſſi omnia votis reſpondeant; quicquid habueris, dolens & invitus in morte relinques. Intro reſpice: intus eſt fons boni, ſemper ſcaturiens, ſi ſemper fodias.

2. In hoc uno poſita fuit quorundam veterum philoſophorum ſapientia, qui fortunæ imperio exempti inter ipſos corporis acerrimos cruciatus litem beatis mentibus de felicitate movebant. Nam cum terminos poteſtatis homini à Deo conceſſæ contemplarentur, ſibi planè perſuadebant, nihil præter affectiones & cogitationes ſuas ad ſe pertinere. Ideòq; tam abſolutum in eas imperiũ hujus meditationis uſu acquirebant, atq; ita animi motus regebant, ut, nõ ſine aliqua ratione, ſe ſolos divites, ſolos potentes, ſolos felices jaſtarent.

Aſſidua

Assidua autem exercitatio necessaria est, ut res extrà te possitas, tanquàm nihil ad te spectantes, spernere discas. Id si fueris assequutus, nunquàm dolebis externa tibi deesse: Sicut non doles, quod rex Tartarorum non sis, aut quod alis careas ad volandum. Quæ extra nos, nihil ad nos.

3. Hoc fræno coercenda sunt desideria, quibus si modum non imponas nunquam explebitur inexplebilis animus; & quicquid illi congesseris, non erit finis cupiditatis, sed gradus, & irritatio. Nullus humor sufficit ei, cujus viscera ardenti æstu laborât: nō enim sitis illa, sed morbus est. Ita accidit illis, qui desideria sua non ad rationem revocant, cujus certi sunt fines; sed ad vitium & luxum, quorum immensum est, & incomprehensibile arbitrium. Nulla incommoda senties, nec quidpiã tibi deerit quod desideres, si te intra naturalem modum continebis: si modum excefferis, etiam in summis opibus pa-

pauper eris. Cupiditati nihil est satis, naturæ pauca sufficiunt.

4. Memento sic in vita versandum esse, ut in convivio. Si quæ epulæ circumferantur, & ad te pervenerint, manu modeste partem accipito. Si te prætereat qui fert, ne eum detine. Si nondum pervenerit; ne longè appetitum extendas, sed expecta donec accedat. Sic erga divitias, erga dignitates, & reliqua quæ extra sunt, si affectus fueris; dignus eris Sanctorum convivio; eaque animi securitate fruëris, quæ te omnibus casibus superiorem faciet. Quod si ea quæ oblatæ fuerint despexeris, & recusaveris; non solum conviva Sanctorum, sed consors eris felicitatis eorum, eamque incipies prægustare in terra, quâ illi in cœlo perfruuntur. Arbitrio tuo potes te beatum facere; si nihil desideres, quod extra te sit. Quis est beatus? qui habet quicquid vult. Habet autem quicquid vult, qui non vult nisi quod potest.

5. Multa fugimus, & abominamur
tanquàm noxia, & adversa. quæ re-
verà utilia sunt. Fit enim plerum-
que, ut spiritui plurimùm profint,
quæ appetitui adversantur. Quæ
nocent, docent. Mors, exilium, pau-
pertas, ignominia, labor, ægritudo,
& cætera ejusdem generis, quæ in
tua potestate non sunt, nec mala
sunt, nec pertinent ad te. His itaq;
non fugam, non abominationem
opponere debes, sed conceptæ de
illis opinionis neglectum. Hæc om-
nia Socrates larvas appositè nun-
cupabat. Nam ut pueris larvæ
incutiunt metum, cùm nihil in illis
præter externam speciem horribile
sit; ita in rebus contingit; quas non
ut sunt, sed ut apparent, apprehen-
dere soles. Mors quid est? Larva. Vi-
de quàm dulcis fuerit non solùm san-
ctis, & eximiâ virtute præditis viris;
sed Socrati, & aliis sapientibus Ethni-
cis. Quid igitur terribile est in morte?
Opinio. Timor mortis est horribilis,
non ipsa mors. Idem

Idem in aliis rebus, quas soles abominari, deprehendes. Corrige opinionem, & nihil invenies, quod debeas abominari, præter peccatum.

CAPUT XV.

De Gaudio, & Tristitia. Qualiter vir bonus gaudere debeat. Non tristatur qui omnia prævidet. Varia doloris antidota.

I, I Ta gaudere debes, ut in gaudio tuo modestia eluceat; neque animus ita dissolvatur, quin possis libere, si opus sit, à lætitia ad mærorem transire. Christus Dominus optimus rerum æstimator non ridentes beatos vocat, sed eos qui lugent. Valdè enim dedecet Christianum hominem, qui se æterna sectari profitetur, inter tot pericula mentis & corporis, inter tot iustissimas tristitiæ causas, stultorum more risu gestire, & de rebus perituris exultare. Fugit terrena voluptas; & quæ nos gaudia vocamus, sæpe initia tristitiæ sunt.

Verum gaudium non nisi ex virtutum conscientia nascitur. Non potest gaudere nisi iustus, fortis, & temperans. Ut nunquam desit animo tuo lætitia, fac ut tibi domi nascatur. Nascetur autem, si intra te ipsum fuerit. Cæteræ hilaritates leves sunt: non implent pectus; nec semper gaudet, qui ridet. Res severa est verum gaudium: oritur ex bona conscientia, & honestis consiliis, & rectis actionibus; ex contemptu voluptatum, & placido illibatæ vitæ tenore. Hæc est vera virtutis lex: ut verè gaudeas, diu lugendum.

2. Tristitia malum præsens vel re ipsa, vel apprehensione, cum quadam perturbatione & inquietudine, excrucatur. Solemus autem ut plurimum non rebus, sed rerum opinionibus cruciari. Noli res indagare quales sint, non servitia, non agros, non nummos non negotia: considera potiùs, quæ tua de illis opinio sit. Quòd dedecore afficiaris, quòd spolieris pecuniâ, quòd

quòd vapules, arbitrii tui non est: at rectè de his sentire, non ea esse mala sed sæpe utilia; penes te est. Nunquam dolebis, si à præfenti molestia avulsam cogitationem illuc converteris, ubi vera sunt gaudia. Viro bono nihil accidit mali: non quia non sentit sed quia vincit. Respicit enim omnem adversitatem, ut occasionem exercendi patientiam, ut instrumentum divinæ gratiæ, ut viam ad gloriam in æternum duraturam. Potest vir bonus miser dici, esse non potest.

3. Quicquid fieri potest, quasi futurum prospice. Sic omnium malorum impetum molles: quæ ad præparatos nihil afferunt novi; securis, & omnia prospera expectantibus, gravia eveniunt. Quid erit, si rerum tuarum dimidium auferat casus? quid si omnia? quid si ruat domus, comburantur segetes, deserant amici? quid si fama periclitetur, & de gradu per calumniam dejiciaris? Morbus, captivitas, ruina, ignis; nihil horum sapienti repenti-

num est. Futuras secum commentatur miseras; & dolorem, quem alii diù sustinendo, ipse diù meditando lenit. Cuivis accidere potest. quod alicui accidit. Quæ sunt divitiæ, quas non fames à tergo, & mendicitas sequantur? Quæ dignitas, quam non sordes comitentur, & extrema contemptio? Quod regnum, cui non sit paratum excidium? Nonne gladio carnificis regiam cervicem abscissam, idque jussu subditorum, inaudito exemplo, hæc ætas vidit? Nec magnis ista intervallis divisa sunt: horæ momentum interest inter opes & egestatem, inter aulam & caulam, inter folium & securim. Scito ergò, omnem conditionem versabilem esse; & quicquid in ullum incurrit, in te quoque incurrere posse. Adversâ fortunam facile sustinet, qui semper expectat.

§. Non se exerit virtus, cùm secundo cursu vita procedit. Tunc apparet quanta sit, cùm, quid possit, patientia ostendit. Spectaculum, inquit Apostolus,

stolus, facti sumus Deo, Angelis, & hominibus. Ecce autem spectaculum dignum, ad quod respiciat intentus operi suo Deus. Ecce par Deo dignum, vir fortis cum aduersitate compositus, de se ipso, & de omni calamitate triumphans. Tranquillum mare, & ventus obsequens, artem gubernatoris non ostendunt. Qui non est tentatus, quid scit? Dicit aliquis infelicem me, cui hoc acciderit. Imò felicem te; quia licuit tibi te experiri. Potuit enim tale quidpiam cuique accidere; sed non erat cuiusque similem casum sine dolore excipere. Ne itaque in sinistris eventibus te submiseris: contrà potius fuge stabilem gradum; & quicquid oneris suprà cecidit, sustine. Nam primo impetu fracto, nihil in his horribile esse videbis, præter opinionē. Quæ à natura vim habēt, eandem fervant in omnibus: sed paupertatē, ignominiā cōtumelias & cætera quæ mala vulgus nuncupat, multi patienter ferunt

multi nec sentiunt quidem. non ergo naturale est, in his mœrore consumi; sed à perversa opinione procedit. Quid tibi ipsi mentiris? Levem omnem calamitatem ferendo facere potes. Levis est omnis dolor, si nihil ei opinio adjecerit. Noli mala tua facere tibi per impatientiam graviora. Tam miser quisque est, quàm se ipse existimat.

§. Omnis ægritudo, morâ tandem decrescit; & licet contumacissimum dolorem tempus adimit, & enervat. Visne igitur diem operiri, quo luctus te invito desinat; an ipse illi finem imponere? Cur non id consilio præripis, quod allatura est diuturnitas? Quamvis ipse custodias mœrorem tuum, custodienti tamen elabitur. nulla enim res citiùs in odium venit, quàm tristitia: quæ dum recens est, consolatorẽ invenit; inveterata deridetur. Quòd si dolore calamitas vincitur, eat omnis inter luctus dies, noctem sine somno mœstitia consumat, ingerantur pectori manus, & sese omni
fævi-

ſævitix genere profecturus dolor exerceat. Sed ſi lacrymæ inutiles ſunt ſi nullo fletu adverſitas mitigatur; diſce te ipſum regere, & omni adverſitati invictâ conſtantiâ obſiſte. Turpis eſt navigii rector, cui gubernacula fluctus eripuit, qui fluctuantem navim tempeſtati permiliſit. At ille vel in naufragio laudandus, quem obruit mare clavum tementem, & undis reluctantem.

CAPUT XVI.

De Spe, & Deſperatione Quomodo utramque moderari oporteat.

I. S PEs vana, & mēdax, & verè ſomnium vigilantis eſt, niſi in Deo collocetur, cujus ſolo nutu omnis difficultas vinci poteſt. Quid rei futuræ exſpectatione cruciaris, & in longinqua cogitationes extendis? Nihil ſperabis, ſi nihil cupies, ſi omnia terrena deſpicias. Nemo ſperat quæ contemnit. Licet te nunquam ſperata deceperint, licet non ex difficili petatur quod ſperas; quamdiu te ſpes aliqua
F S prori-

proritat, sollicitus eris, & incertus tui, ac in ancipiti positus. Ut pedibus loca invia, & prærupta non petis; ita nec animo ea speranda, quæ in tua potestate non sunt. Omne miseriæ momentum hoc est; defuisse voluntati quod speravit.

1. Sæpè admonendus est animus ut quæcunque extra te, & circa te sunt, aspiciat ut peritura, tenuique filo pendentia. Quid oblivisceris conditionis tuæ? Mortalis natus es: nihil tibi de hodierna die promittitur, nihil de hac hora. Instat à tergo mors: quicquid habes mutuò accepisti. Usus fructus tuus est, cujus tempora summus omnium Arbiter temperat. Ad ejus nutum, omnia sine querela reddenda sunt. Pessimi est debitoris, creditori convitium facere. Nihil est ergò sub sole, quod debeas, aut possis sperare. Illa tantum vera est spes, quæ de vero, & summo bono rite concipitur

3. Desperationem caussant inertia.

ab-

abjectio animi, nimia difficultatum apprehensio, vitiosa sui diffidentia, viriumq; & industriæ defectus. Vincitur, excitando animum eorum exemplo, qui etiam in gravioribus angustiis constituti, omnia obstantia generosè superârunt. Incipe, & propelle te ipsum: quia Deus facientes adjuvat; & quod arduum videbatur, facillimum fit. si falsa de illo opinio deponatur. Quicquid accidit tibi, id omne ab æterno destinatum est. Illud autem aut ita evenit ut naturâ comparatus es ferre; aut secus: si primum; ne despera, sed fer: si aliter; nec tunc quidem desperandum: quicquid enim illud est, citò finē & ipsum habebit, & tibi imponet. Leve est, quod ferre potes: breve, quod non potes. Sed memineris, in te situm esse, multa facere tolerabilia, si ea, ut utilia, & convenientia, apprehenderis. Calamitas, virtutis occasio est

*De Timore. Quàm vanus sit, & quæ
ratione vincatur. Audacia vi-
tanda. Quedam iterum de Ira.*

1. **M**AGNA pars mortalium, cùm
nec sit quicquam mali, nec pro
certo futurum sit; æstuat tamen, &
discurrit, sibiq; infortunium vel fin-
git, vel auget. Non tot reperit crucia-
tus humana crudelitas; quot patitur
animus, futuri anxius; qui sollicitus
est, ne bona præsentia amittat, aut
mala imminencia eveniant. Multa
mala, quæ non essent, sunt, quia ti-
memus. Quid prodest tibi ante tem-
pus cruciati, & inani providentiâ oc-
currere ærumnis tuis? An ideo oportet
te jam miserum esse, quia quan-
doque futurus es? Stultum est, dare se
referentibus; nullisque apparentibus
signis, quæ malum prænuntient, fal-
sis terreri imaginibus. Sæpe fallaci
conjecturâ deceptus, verbum dubiæ
significationis detorques in pejus.
Sæpe

Sæpe potentis offensam majorem putas, quam reverà sit; & cogitas, non quantum iratus sit ille, sed quantum liceat irato. Vani autem sunt hi metus; & ideo magis perturbant, quia vani sunt. Vera enim modum suum habent: quicquid ex incerto venit, conjecturæ & licentiæ paventis animi traditur. Parùm differt patiari adversa, an expectes; nisi quod modus est dolendi, non est timendi. Doles quantum scis accidisse; times quantum potest accidere.

2. Si vis omnem timorem exuere, quicquid vereris ne eveniat, eventurum propone, & illud malum tecum metire, metumque tuum taxa: intelliges profectò, non re ipsâ, sed opinione magnum esse quod metuis. Num potest aliquid tibi durius accidere, quàm ut mittaris in exilium, ut ducaris in carcerem? Num quid corpori ultra timendum, quàm ne uratur? excute hæc & redige ad verum, timorem tuum: multos invenies, etiam infide-

G

les,

III MANUDUCTIO

les qui hæc omnia contempserunt. Stephanus inter lapides pacato animo Deum precatur : Laurentius in flammis exultat, & insultat tyranno : se ultro projicit in succensum rogam Apollonia Virgo. Ridet ferreis malleis contusus in pila Anaxarchus. Socrates cicutæ poculum gaudens exhaurit, & Critiæ propinat. Quid ignes metuis, & turbam carnificum circa te frementium ? sub ista pompa, quæ stultos ter-ritat, latet mors, quam tot pueri, tot puellæ læto animo amplexi sunt. Deme rebus tumultum, deme personam redde singulis faciem suam : nihil in illis terribile esse videbis, præter ipsū timorem. Id nobis evenit grandioribus pueris, quod parvulis solet. Hi quos amant, quibus assueverunt, cum quibus ludunt, si personatos vident, expavescunt. Tu verò pueris deterior, ad tantam ineptiam pervenisti, ut non solum dolore, sed doloris larvâ & panico terrore vexeris.

3. Abduc animum à privatâ causâ

sâ ad communem. Dic, mortale tibi & fragile corpusculum esse, multisque morbis, ac tandem morti obnoxium. Dic tibi ipsi: Jam pridem sciebam multa mihi adversa imminere. Quid nunc ergo timeo? Ægrotabo? Proderit ad animæ salutem corporis ægritudo. Ad paupertatem redigar? Tutior mihi & tranquillior vita erit. Opes amittam? & cum illis curas multas, periculûmque perpetuum. Ignominiâ afficiar? si justa, ejus causam execrabor: si injusta, meâ me conscientiâ consolabor. Repulsam speratæ rei patiar? Nec Reges quidem omnia quæ cupiunt assequuntur. In exilium mittar? Spontè ibo, eritque peregrinatio. Cæcus fiam? Multis cupiditatibus via incidetur. Malè de me loquentur homines? Facient quod mereor, quod solent. Moriar? Hac conditione intravi, ut exirem. Sed peregrè moriar. Nulla terra est aliena non habenti hic permanentem civitatem.

Moriar ante diem ? Nemo nisi amens queritur, ante tempus absolvi vinculis, & carcere relaxari. Mors, exilium, luctus non sunt supplicia metuenda; sed tributa nostræ mortalitatis. Stultum est ea timere, quæ vitare nō potes.

4. Fuge audaciam, nihilque temere ultra vires aude: nemo enim celerius opprimitur, quàm qui nimium præsumit. Exiguæ sunt vires nostræ sine Dei ope, à quo omnis sufficientia, omne robur emanat. Oritur audacia à propriæ virtutis nimia existimatione, à contemptu adversariorum, à præcipiti ingenio, rebusq; gerendis minus exercitato. Plus metuit, qui prudentior est: nā vires proprias metitur, solerter prospiciens quid valeant, aut nequeant. Audaces, cum graviora, quàm antè conceperant, experiuntur pericula; effuso primo impetu subsidunt & torpent, serò agnoscetes, quàm sint incertæ hominum providentiæ quàm vanæ cogitationes. Initium est futuræ calamitatis incauta securitas

5. Nunquam tui dominabitur ira, si opinionem existimatæ injuriæ tol-
las. Tu ipse dux flagitiorum tibi es,
& incentor eriminum : tu mala om-
nia tibi struis. Quid causam tuarum
perturbationum in alios derivas, si
tu te impellis & præcipitas? Nemo
læditur nisi à se ipso. Quod dicunt
pueris nutrices, Si non plores, accipi-
es; id tu rectius dices animo tuo effer-
vescēti. Noli irasci, noli urgere & cla-
mare; rectius fiet quod volebas. Dies
quosdam institue, quibus proponas
in iram nunquam incidere quacunq;
ex causā : tum per unum vel duos
menses eādē ratione te experire; in-
venies successu temporis te adeo pro-
fecisse, ut ad risum te provocent, quæ
prius iratum è statu mentis dejicie-
bant. Placidi mores nemini eorum,
cum quibus vivitur, ita sunt grati, &
jucundi, ut ei ipsi, qui præditus illis
est. Hoc boni habet pacatus animus;
semper gaudet, semper trium-
phat,

CAPUT XVIII.

*De Potentiis animæ rationalis.
 Continendus intellectus à curio-
 sitate. Cui potissimum scientiæ
 incumbendum. Quàm malum
 sit, aliorum mores disquirere.
 Aliorum judicia spernenda. De
 voluntatis abnegatione.*

1. **D**ATA est tibi à Deo intelligendi
 facultas, ut ipsum agnosceres, &
 cognoscendo amares; sed per pecca-
 tum duplici vulnere fauciata est, ig-
 norantiâ & cæcitate. Nam & in no-
 tione veritatis erras; & quid sit faci-
 endum, vel fugiendum, plerumque
 ignoras. Quantâ ergò diligentîâ vel
 urbs in grassantis pestilentîæ metu,
 vel arx ab hostili exercitu obfessa cu-
 stoditur, ne quis non planè cogni-
 tus intus obrepat; tantâ est curâ,
 multòque majori vigilandum, ne
 intellectus malæ rei, sibi à sensi-
 bus

bus objectæ, aditum patefaciat. Rerum enim species sensus objiciunt, intellectus admittit, & ad judicium defert; hoc voluntati proponit. Sed sensus offerunt bona & mala: mentis est, vel admittere, vel excludere.

2. In primis continendus est intellectus à curiositate. Cur per inania distrahis mentem, solidæ sapientiæ & Deo natam? Res frugi, sapientia est. Sicut qui gustat aconitum, ut qualitatem ejus scrutetur, prius perit, quam saporem sentiat; sic qui ea rimantur, quæ ad se non spectant, prius se ipsos pessumdant, quam cognoverint quod quærebant. Scire quod non prodest, proximum est ignorantia. Qui verè sapiens esse cupit, non opinioni discit, sed vitæ: nec quærit in sciëntia oblectamentum animi, sed remedium: Nôsse gaudes stellarum vires? Inepties postquam sciveris, si ignores infirmitatem tuam. Vis ornatè & eleganter loqui? Satiùs est, si discas tacere. Scire

nova cupis? Quid magis novum, quā renovare te ipsum? Hoc disce. Errores alienos libet confutare? Cur non corrigis tuos? Juvat percurrere historias, & scire aliorum facta. Benè, si interim non ignores, quæ à te sunt facienda. Placita litigantium concordare delectat? Cur non & tuos affectus tumultuantes? Nisi quærereres supervacua, facile invenires necessaria. Scientia autem necessaria illa est, quæ te bonum potiùs, quàm doctum facit.

3. Quid in iis quæstionibus te torques & maceras, quas subtiliùs sæpè est contempsisse, quàm solvere? Cur pertinaci studio laboras, ut ea dilcas, quæ forent dediscenda, si scires? sed ut aliarum rerum, sic quoque literarum intemperantia nos vexat. Nullus librorum est finis. Instruuntur Bibliothecæ ad spectaculum potiùs & ornatum, quàm ad usum legentium. Vix librorum editorum indices totâ vitâ legere poteris, quamvis multos vixeris annos. Inter hos multi sunt
noxii

noxii & perniciosi: multi indigni, qui legantur: multi vani & imperiti; quos cum diu perlegeris, nihil scies. Plures quidem à limine salutare tibi permittitur, ne aliquid in ipsis latere iudices magni & secreti boni; sed paucis, & cum delectu, insistendum. Paucis ad bonam mentem libris, & literis indigemus.

4. O inanes mortalium cogitationes! Impallefcimus chartis, & per innumeras artes ac scientias ingenium extendimus, quasi nobis multa sæcula vivendum sit: vitæ verò sempiternæ curam negligimus, quæ non scientiis, sed virtutibus comparatur. Quid prodest acta externorum Regum inquirere; & quæ passi invicem, auiq; sunt populi, magnis voluminibus describere? Quantò satius foret, tua mala extinguere, quàm aliena posteris tradere? docet te Geometria metiri latifundia: doceat potiùs, quomodo quod tibi sufficiat, metiaris. Numerare docet Arithmetica, & avari-

tiæ com̃odare digitos : doceat potiùs ea spernere & læto animo amittere, quæ tantâ sollicitudine computantur. Monstrat Musica, quomodò voces inter se consonēt : ostendat potiùs, quomodo secum mens concordet; nec disparem reddant sonum sensus, & ratio. Monstrat, qui sint modi hilares, qui flebiles : ostendat, inter prospera non extolli, inter adversa nō emittere flebilem vocem. Non damno harum rerum cognitionem ; sed hæc & alia utiliter scies, postquam sciveris te ipsum, & novissima tua. Nihil scis, quāvis omnia scias, si te ipsum ignoras.

Infame vitium ac sordidissimum est, aliena facta observare, mores disquirere, & omnia temerè interpretari. Quis enim es tu, qui alienum judicas servum ? Domino suo stat, aut cadit. Ipse est, qui judicat omnes, qui omne sibi judicium reservavit. Quā audaciâ divinum tribunal præsumis invadere ? Attende tibi, & latebras conscientiæ tuæ perscrutare. Vide

ibi mala quæ insunt, bona quæ defunt
 & noli oculos ad aliorum vitam con-
 vertere. Satis uberem malorum copi-
 am in te reperies, quam acriori censu-
 râ perstringas. Vix quidpiam iustè
 fit, quod non possit pravum inge-
 nium in malum detorquere. Iplis
 Evangeliiis abutuntur hæretici: Chri-
 sti actiones calumniabantur Heb-
 ræi. Ut corpora melancholica & ma-
 li humoris, quicquid cibi sumpserint
 in bilem vertunt; sic anima malè dis-
 posita quicquid videt, quicquid au-
 dit, perperam interpretatur. Bonæ vel
 malæ intentio sæpè res bonas vel ma-
 las facit: hæc autem soli Deo nota est,
 qui scrutatur renes, & corda. Quod si
 factum alienum nullâ potest ratione
 defendi; quid ad te? Non erubescis, fœ-
 dissima quæq; quasi è latibulis educe-
 re, ac publice spectanda proferre? Cur
 non te ipsum observas, qui cæteris
 deteriores? In te exerce maledicentiã
 tuam: de te ipso tecum detrahe: accusa
 pravitatẽ tuam, & te ipsum dijudica
 Dei

Dei enim judicium evades, si tui judex severus fueris.

6. Ut ingeniosi in notandis aliorum factis sumus, inde nobis prudētiæ famam perquirentes; ita facile suspicamur, alios de nobis malè sentire, vel loqui; Hoc vitium ut repellas, temperanda primò cupiditas est, quâ ab hominibus æstimari desideras. Tū danda est, opera, ut vel ipsam cogitationem abjicias sciendi quid alii de te sentiant, vel loquātur; cum sæpè contingat, eos nec quidem de te cogitare, quos fingis perperam de te loqui, & te observare. Dic tibi cum Apostolo: Si hominibus placerem, Christi servus non essem. Dic ad alios: Mihi pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die. Talis reverà es, qualis es apud Deum. Sensus & loquela hominum nihil adjicit bonitati tuæ; nihil detrahit de malitia. Melius est, bonum esse, quàm videri.

7. Nihil tuæ voluntati contrarium eveniet, si eam penitus abnegaveris,

& transfuderis in divinam. Sic mentis solidâ pace, sic verâ tranquillitate perfruêris. Vives ut voles, si quid velle debeas, didiceris. Debes autem velle, quod Deus vult. Hæc est unica vitæ hujus felicitas, velle, ut, quæ fiunt, ita fiant, sicut vult Deus, non ut volumus ipsi. Ducit te Deus ad finem, ad quē ab æterno destinatus es, per sua-
via & aspera, per prospera & adversa. Obsequere divinæ providentiæ, & sequere alacriter: nam etsi repugnaveris, sequeris nihilominus, & impius eris. Ducit volentem Deus, nolentem trahit.

CAPUT XIX.

De statu proficientium. Varia profectus adjumenta temporis æstimatio, & usus. Dei præsentia necessaria.

1. SI bonus esse cupis; primū credito, te malum esse. Nunquā proficies, si proficiendi deposueris appetitū. Nolle proficere deficere est. Perse-
vera

vera igitur, ut cœpisti; & quantum potes propera, quò citiùs frui emendato animo, & composito possis. Argumentum animi in melius translatus est, si vitia tua vides, quæ adhuc ignorabas. Sic ægris gratulari solemus, cum se ægros esse senserunt. Noli facile tibi credere; sed excute te, & observa, tuique profectus experimentum cape animi firmitate, & cupiditatum diminutione. In proficientium classe te esse existimabis, cum in te ipsum maximam habueris potestatem. Inæstimabile bonum est, se possidere, & unū esse. Vir probus semper idem, improbus semper alius est.

2. Potes, si vis, unâ die ad culmen sanctitatis pervenire, si toto corde aversus à creaturis, ad Deū convertaris. An verò vitam intus cum Deo agas, ex his signis deprehendes. Si tibi displiceant res transitorie, si placeat solitudo, si cures quod perfectius est, si opiniones & iudicia hominū spernas. Magnum verò adjumentum ad
om-

omnem virtutem, præbebit tibi vitæ & Passionis Christi assidua meditatio. Ipse est liber vitæ, in quo solo, velut in divite ac instructissima bibliotheca, reperies, quidquid pertinet ad salutē, et si omnes libri cum suis auctoribus interirent. Non tamen sufficit Christum scire & meditari, nisi etiam imiteris; atq; ita vivas, sicut ipse docuit verbo, & exemplo. Nisi ad regulam, prava non corriges.

3. Præclare à quodam dictum est; eos qui proficere velint, ita vivere debere, ut perpetuò curentur. Multa enim sunt jugiter observanda, quæ ad arcem virtutis properanti moram injiciunt. Cùm nimirum amore inordinato vel te ipsum, vel aliquam creaturam prosequeris: cùm rebus externis ita afficeris, ut si eas auferri, vel amitti contingat, iniquo animo laturus sis: cùm propriis commodis nimium studes in cibo, potu, colloquiis, evagationibus: cùm temporali- bus te nimium imergis, tuoq; judicio ac

voluntati pertinaciter adhæres : cùm motus internos minimè observas , Deumque intùs loquentem per secretas inspirationes, audire contemnis. Hæc sunt præcipua impedimenta te in via detinentia ; quæ ut removeas sedulò vigilabis , & te operi viriliter accingis. Animet virtus quicquid agis ; animet finis perfectissimus, cum promptitudine & alacritate ; animet pura intentio : atque ita operi insiste, ut prænotationi, quam habes de ejusdè perfectione, penitùs adæquetur. Non consistit profectus in multitudine exercitiorum ; sed in his , quæ quotidie fiunt, perfectè obeundis. Non enim in facto laus est ; sed in modo , quo res fit.

4. Volant dies, festinat tempus ; & quod præteritum est, nemo tibi restituere potest. Non vivis, sed victurus es : semper enim vita tua spectat in crastinum. Sic elabitur tibi vita, dum vitæ instrumenta conquiris : & interim senectus venit ; venit mors , in quam

quam incidis imparatus. Sicut iter facientes, quos mutua decipit confabulatio, se prius ad metam pervenisse, quam appropinquasse cognoscunt: ita hoc vitæ iter assiduum, quod vigilans & dormiens eodem gradu peragis, tibi occupato & distracto non nisi in fine apparebit. Quid igitur cunctaris, quid cessas: Pretium tempori pone, utere eo celeriter: æstima hunc diem, imò hanc horam; ejus enim jactura irreparabilis est. Prædia tua à nemine patieris occupari: si exigua de finibus contentio sit, ad lites & ad arma discurre: vitam verò & tempus tibi eripi à quocunque permittis, ejus rei profusissimus, cujus solius avaritia honesta est. Computa ætatem tuam, revoca ad calculum præteritos annos: quamvis centesimum excedas, videbis te pauciores habere, quam numeras. Quantum enim ex **his** diripuerunt somnus, gula, lites, amici, & otiosa discursatio? adjice quod sine usu jacuit quod nihil agenti, aliudq;
agenti

agenti elapsum est, te non sentiente quid perderes: intelliges, quàm exiguum tibi de tuo relictum sit, & te imaturum mori fateberis. Sæpè queris de transactis diebus, quos malè perdidisti: cur non eniteris sic præsens tempus transigere, ut eo elapso dicere possis: Non video, quo pacto illud meliùs potuerim collocare? Singuli tantùm dies, & hi per momenta præsentés sunt. Cur hodiernum perdis, quod tuum est; & futurum disponis, quod tuum non est? Maximum vivendi impedimentum est dilatio. Vive hodie; cras vivere serum est.

§. Deum semper in omni cogitatione, verbo, & opere, quocunque alio fine excluso, respice: & unicam ejus voluntatem sectare. Nunquàm à recto tramite deviat, qui Deum sibi viæ ductorem proponit. Bono loco res tuæ erunt, si omnia quæcunque facis ad Dei gloriam dirigas; atque ita singula facias, ac si ipse spectet, qui videt omnia, omnia sustentat, omnia

omnibus providet. Ejus obtutum
nunquam effugies : interest enim nō
verbis tantum & factis , sed intimis
tuis. Cū fores obduxeris , & tene-
bras iutūs feceris , ne putes te solūm
esse; tecum Deus est, qui secretum tu-
um facere sanctiūs debet , cui nihil
clausum est. In ipso vivimus, move-
mur , & sumus, coram illo comedere &
bibere : cum illo ambula , cum eo tra-
cta negotia tua, ad ipsum erige vitam
tuam. Fac te dignum, in quem oculos
figat, quem semper amabiliter spectet.
Magna tibi necessitas indicta est pro-
bitatis, cū ante oculos agis Judicis
cuncta cernentis. Sic vive, ac si nemo
in mundo sit, præter te solum & De-
um. Quicquid ejus providentia de te
disposuerit , libens amplectere , sive
prosperum illud fuerit , sive adver-
sum. Deum quæris : hac, an illâ viâ
ad ipsum pervenias, quid refert? At-
que utinam aliquandò perve-
nias!

CAPUT XX.

De bono solitudinis. Fugienda malorum societas. Mundi vitia quot & quæ sint. Studium proficientis. Acquisitio virtutum. Signa quædam obtentæ virtutis.

1. **I**ngens argumentum est compositionis mentis, & à pravis affectionibus emundatæ, secum posse consistere. Sicut Deus, se solo beatus in se semper moratur; ita ad Dei felicitatē proximè accedes, si tecum manere didiceris. Et quidem si volueris, nunquàm eris solitarius, si nunquàm à Christo separe-
ris. Quod si loquendi te corripit ca-
coethes, tecum loquere; sed cave,
ne cum malo homine loquaris. Vis
autem scire, quid tecū colloqui pos-
sis? Idquod homines de aliis liben-
tissimè faciunt: de te apud te malè
loquere. Produc vitia tua, & casti-
ga quicquid in te animadversione
dignum repereris. Nunquam deerit ali-

aliquod vitium, cui curatio adhibenda sit. absconde te in otio; sed & otium tuum absconde. Gloriari solitudine, iners ambitio est. Corporali autem solitudini internam junge; ut grata tibi atque utilis sit. Subduc te vanis occupationibus; nec ab hominibus tantum, sed à rebus etiam secede, quæ ad te non spectant. Esto liber ab omni creatura, & à corde tuo earum imagines exclude. Abjice omnes caducarum rerum sollicitudines, omnes cogitationum ineptias; & in abdito cordis recessu tibi soli, & Deo attende. In hoc mentis silentio, in hac rerum omnium oblivione & nuditate, vera cordis requies, vera tranquillitas sita est. Huc fuge, hinc abscondere, huc semper intende: ibi enim reperitur Deus, ubi omnes creaturæ deseruntur.

2. Si vis bonus esse, fuge malorum consortium. Nihil tam damnosum bonis moribus, quam se populo committere. Nunquam mores, quos intulisti, referes. Animus tener & parum tenax

tenax recti, vitiorum impetum, tam ne
 magno comitatu venientium ferre ni
 non potest. Facile transitur ad plures. te
 Convictor delicatus paullatim ener- ro
 vat & emollit: vicinus dives cupi- dic
 ditatem irritat. Unico exemplo lu- do
 xuriæ, seu avaritiæ, perire potes. cio
 trahunt in pravum parentes, trahunt
 focii, trahunt servi. Plena omnia tis
 periculis, plena sunt laqueis. m
 ac editi in lucem sumus, in omni ce
 tinuò pravitate, & in summâ opinio- di
 num perversitate versamur. tr
 Vix ul- ob
 lus in mundo est, qui non aliquod hu
 tium aut comendet, aut imprimat, ab
 aut nescienti allinat. le
 Continebis te
 aliquando inter domesticos lares, ex- no
 tra forum & commercium hominum
 proh quàm suavi & optatâ fugâ! n
 Om- fa
 nia intus serena, omnia tranquilla, in
 ne nube & vento. in
 Accedit casu qui te
 evocet; sequeris. in
 Conjungunt se alii, re
 fit corona, venit ad turbam, fa
 catur multiplici excessu; & qui bo- l
 nus exieras, pessimus regrederis. Vul-
 nera

am nera autem animæ non deprehendis,
 rre nisi iterum solitarius? Recede ergo in
 res. te ipsum, quantum potes? ne suis er-
 er. roribus mentem imbuat omnis un-
 pi. dique ad vitia consentiens multitu-
 u. do. Lætior est animus. qui in pau-
 ra. ciora distinguitur.

3. Crede te paullisper in celsi mon-
 tis verticem subduci: speculari inde
 miserrimam mundi faciem. Hinc dis-
 ces ipsum odisse, & ab eo in solitu-
 dinem elongari. Cernes itinera à la-
 tronibus claudi, maria à prædonibus
 obsideri, fremere undique bella, &
 humano cruore madescere campos,
 abruptòq; fræno vitia ubique & sce-
 lera dominari. Videbis in occulto pe-
 netrali ab impudicis ea fieri, quæ
 nec ipsis quidem possunt placere qui
 faciunt. Invenies tam indigna, tam
 indecora; ut nemo dubitaturus sit eos
 insanire, si cum paucioribus insani-
 rent: sed sanitatis patrocinium est, in-
 sanientium turba. Inter leges ipsas de-
 linquitur; nec tutæ illuc est innocentia
 ubi

ubi defenditur. Perit innocens, absol-
 vitur reus: minúsque crimine, quàm
 absolutione peccatur. Nullus legum
 metus est: quod enim potest redimi,
 non timetur. Amaræ sunt obloquen-
 tium linguæ, subdola ora laudantium
 indè sævit odium, hinc decipit men-
 dax officium. Alius vino madet, alius
 torpet inertia. Illum insatiabilis ava-
 ritia tenet; hunc defatigat ex alienis
 judiciis suspensa semper ambitio. Re-
 spice forum multitudine refertum:
 tantundē istic vitiorū esse fateberis,
 quot hominum. peccant omnes in-
 juriis in proximum; in Deum con-
 temptu, in res abusu: omnia in suum
 congregant judicium, omnium rei. Et
 quomodò tutum servare vestigium,
 vel ad te recurrere poteris, inter tot
 vitia omni ex parte urgentia, quæ re-
 surgere cupientem, & in altum attol-
 lere oculos, premunt, & mergunt? in-
 noxium aliquem esse, ubi regnāt no-
 centium agmina, difficile est: nam si
 te imutare non poterunt, saltem im-
 pedient.

pedient. Una est firma tranquillitas, tot te malis excerpere, & in eam recedere stationem, è qua possis mundi luem ab omni contagio liber intueri. Insuperabilis est animus, qui externa deseruit, & sibi soli vacans arce suâ se vendicat. Huic mundus carcer est, & solitudo paradisus.

4. Vanum est ab hominibus secedere, nisi cogas animum intentum sibi esse, & virtutum exercitationi solerter incubere. Nullum homini bonum est, si desit virtus; nulla quies, nulla felicitas nisi ex virtute. Tria sunt, quæ sibi mutuo in universo respondent. Inter omnia, & super omnia Deus; inter sensibilia lux, inter animi perfectiones virtus. Deus est lux & virtus omnium: lux, virtus mundi & imago Dei: virtus, lux animi, per quam filii Dei nominamur & sumus. Ad hanc purgato animo accedere debes, si ad optatum perfectionis culmen pervenire desideras virtus enim perfectio hominis est, instauratrix

H

inno-

134 MANUDUCTIO.

innocentiæ, omni plena jucunditate. Est supplementum naturæ, ad bonum supernaturale ex se ineptæ. Est facilitas boni operis, quâ rectè vivimus, quâ velut cæci illuminamur, quâ peccatis resistimus, quâ meritis cumulamur, quâ vitam æternam promeremur. In hoc studio necessarium tibi primò est, cujusque virtutis naturam & actus præscire; quia nemo amat quod ignorat. Tum ab actu & exercitatione nunquam cessandum: & si defint occasiones, milites imitari oportet, qui in mediâ pace sine hoste decurrunt, fictisque velitationibus se ad vera certamina parant. Finge tibi ingentia quæque scelera objici: puta te contumeliis proscindi, omnia quæ possides à te violenter auferri; & sic patientiam exerce, ac si res vera ageretur. Non trepidabis in ipsa re, si ante rem te ita exercueris. Magnos ad pugnam spiritus adfert miles, qui sanguinem sæpè fudit.

S. Vir-

§. Virtutum habitus non nisi longâ exercitatione comparantur. An verò aliquā ex illis obtinueris, ex his indiciis dignosces. Si nimirum vitia virtuti opposita extincta sentias, aut magnā ex parte compressa. Si pravorum affectionum motus sub frænationis legem pati, ac menti parere facile compellas. Si actus virtutis absque difficultate, imò etiam cum delectatione exerceas. Si tepidorum dicta contemnas, plenāque spiritûs libertate ad ea præstanda te exeras, quæ displicent imperfectis. Si pravos actus, ad quos antea per habitum inclinabaris, connaturali quodam fastidio abomineris. Si neque per somnium re aliqua turpi delectari, aut quidpiam injustum approbare videaris. Si ea satagas imitari, quæ in aliis laudas & admiraris; atque ab illis abstineas, quæ reprehendis. Si nullam culpam exiguam putes; omnemque imperfectionem, quantumvis minimam, studiosè vites, & observes.

136 MANUDUCTIO.

Si cūm vides vel audis, æquales tuos divitiis aut dignitatibus florere; nec invideas, nec perturberis. Si errores tuos ingenuè fatearis, cupiens ab omnibus corrigi & reprehendi. Si conscientiaē testimonio contentus, bona opera in te ipso serves, & abscondas: rectè enim facti, fecisse præmium est. Si studio denique virtutis sine intermissione incumbas: nam vera virtus nunquā torpet, sed semper in actu est.

CAPUT XXI.

De virtutibus Theologicis. Fides operibus comprobanda. In solo Deo ponenda fiducia. Motiva amoris erga Deum Amor proximi beneficiis ostenditur. Hortatio ad eleemosynam.

1. **B**ASIS cæterarum virtutum, & totius Christianæ vitæ fundamentū est fides; sine quā nemo potest placere Deo. Hæc est sapientia, quæ domuit orbem; cui firmiter adhærēdum
omni

omni disquisitione & curiositate rejecta. Crede autem, & operare: quia fides sine operibus mortua est. Sermo tuus, & professio tua jactitant fidem: cave ne vita & mores prædicent infidelitatem. Credis Evangelium: cur non obedis Evangelio? Credis vitam æternam: cur brevissimum tempus interminabili præfers æternitati? Quid prodest credere vera & bona, si tu falsus es, & mala operaris? Vix fieri potest, ut benè credat, qui malè vivit: ille enim verè credit, qui exercet operando quod credit.

2. Cùm certissimum sit, Dei providentiâ omnia disponi, & gubernari, adeò ut nec passer de cœlo, nec folium ex arbore cadat absque ejus nutu & voluntate; ipsi te totum trade excelso animo, & ingenti fiduciâ, nihil dubitans, quin opportunum ad res omnes auxilium sis habiturus. Scito, omnia humana consilia atque præsidia fallacia, & incerta esse; teq; regi & agi absq; ulla anxietate à Deo finas.

Et si res accidunt inopinatæ, quibus actionum tuarum & consiliorum tota series turbari & præcidi videatur, vel morbis, vel falsis criminationibus, aliisque casibus gravioribus; ne despondeas animum, sed spe divinâ munitus, ejus te regimini subijce: nam per hos casus, per hæc discrimina, ad illum finem te divina sapientia perducit, quem tibi ab æterno destinavit. Non sentit malum præsens, qui futura sperat bona. Tantum potest homo, tantum habet, quantum sperat, & credit.

3. Charitas omnium virtutum forma & Regina, & Deum respicit, & proximum. Et Deus quidem ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, super omnia amabilia diligendus est, pure propter se, & suâ infinitam bonitatem. Quod es, quod vivis, quod moveris, quod sentis, quod intelligis, Dei gratia est. Ipse te à servitute diaboli redemit: ipse animam tuam innumeris prærogativis nobilitavit:
ipse

ipse tibi vitam æternam, nullis præcedentibus meritis, præparavit. Cœlum, terra, aer, aqua, & omnia quæ in eis sunt, magnis vocibus quotidie clamant, ut summo eum amore prosequaris, à quo propter te creata sunt. Cur per multa vagaris, quærendo bona animæ tuæ? Ama unum bonum, quod omne bonum. Quære simplex bonum, quod est summum bonum; quo nihil majus, nihil amabilius potest excogitari. Solus amor est, quo mutuam Creatori vicem, quamvis non ex æquo, rependere potes. Amor autē non est otiosus; non quærit quæ sua sunt: operatur magna, si est. Nulla amanti impervia difficultas. Verus amator mori potest, vinci non potest.

4. Natura nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: omnes enim homines magni corporis mēbra sumus, ad eandem fidem & gloriā vocati. Non amat Deum, qui non diligit fratrem suum. Actus verò dilectionis erga proximū sunt, beneficia

omnibus conferre, omnibus prodesse, omnes obsequio & amore prævenire. Beneficia autem læto animo & prompto indigentibus conferes, nullâ intercedente morâ, nisi in accipientis verecundiâ. Sufficiat ad remedium, tristius quidpiam passis, quòd eorum indigentiam scias. Molestum verbum & onerosum est. Rogo: Si amici desiderium occupas, & antecedis, antequâ rogeris; multiplicas munus tuum. Non tulit gratis, qui, cùm rogâisset, accepit. Si prævenire non potuisti, plura rogantis verba intercide, ne rogatus videaris; téq; daturum, ipsâ festinatione approba, etiamsi non fuisses interpellatus. Tum bona verba bonis rebus adjice; nec quidquam triste misceas beneficio, non mœstitiam, non tarditatem, non exprobrationem, nō deniq; jactantiam. res ipsa te silente loquetur; & qui videt in abscondito, reddet tibi.

§. Inter actus Christianæ beneficentiæ præcipuum tenet locum eleemosyna;

syna; quâ fides probatur, redimuntur
 peccata, emitur cœlum. Cave ergo, ne
 despicias pauperem; qui cùm sibi ege-
 nus sit, te facere divitem potest. Pec-
 catis tuis venundatus es, redime te
 pecuniâ tuâ: fac de instrumento ava-
 ritiae, subsidium misericordiae. Histrio
 te ad risum provocans, plenus à te re-
 cedit; Christus offerens regnum cœlo-
 rû, nihil accipiet? Tributa Principi vel
 invitatus solvis, etsi ex agris nihil per-
 ceperis; Christo Regi ex eo, quod supe-
 rabundat, frustum panis denegabis?
 Cave, ne parcens pecuniis tuis, reus
 sis sanguinis fratris tui. Si non pavisti,
 occidisti. Cogitas, quàm benè alii post
 te vivant; non cogitas, quàm malè tu
 moriaris. Satiùs est deesse aliquid hæ-
 redibus tuis de patrimonio, quàm ti-
 bi de salute. Inspice rationes tuas. Vi-
 de, quid in æterna patria, quid hic
 possideas. Ex omnibus rebus tuis, id
 solùm in morte reperies, quod per
 manus pauperum in cœlum præmi-
 sisti. Argue infidelitatem tuam. In-

vadere domum hostis potest, cœlum non potest.

CAPUT XXII.

De prudentia. Ejus necessitas, & difficultas. Officium viri prudentis

I. UT architectis nullum opus recte procedit sine linea, & libella ita nec nobis sine prudentia. Hæc norma cæterarum virtutum est, recta ratio agendorum, oculus animæ, & ars vivendi. Non potest esse jucunda vita, à qua absit prudentia. Hanc artem difficillimam esse omnes fatentur. Sed & obscura est. Oritur ex eo difficultas; quòd intrà considerationis suæ ambitum res omnes tam universas, quàm singulares completatur: ac deindè, quòd nullus sit certus status rerum humanarum; quæ cum sint variæ semper & contingentes, atque à diversis pendeant circumstantiis, non est cujusque ingenii, certam in illis statuere normam.

nam & quæ non rarò repugnantia sunt, certo quodam temperamento conjungere, & miscere. Obscuritatem verò adfert caligo illa, quâ rerum gerendarum causæ involvuntur. Apparent quidem earum fastigia; sed latent fundamenta. Latet etiam divinum decretum, de prospero vel infelici rerum eventu: undè fit, ut paucorum sit ista virtus. Pauci possunt quid magis expediat in quovis negotio prævidere.

2. Prudentiam gignunt usus, & memoria. Res enim singulares, quas illa regit, notæ homini fiunt per usum, & experientiam. Tutus eris, si tuo, & alieno credideris experimento; nec altiori rei te impones, in qua tibi tremendum, & undè cadendum sit. Ut verò omnia prudenter disponas, inspicere primum debes te ipsum; deindè negotia quæ aggredieris; tum eos, quorum causa, vel cum quibus agendum est. Et te ipsum quidem accuratè æstimabis, ne

ne plus quàm potes tibi posse videaris. Aliquis eloquentiæ fiduciâ pro lapsus est: quidã patrimonio suo plus imperavit quàm ferre queat. alius infirmum corpus laborioso oppressit officio. Æstimanda sunt postea quæ aggredieris; & vires tuæ cum rebus agendis comparandæ. Opprimunt onera, quæ ferente majora sunt. Hi quoq; admovenda manus, quorum finem aut facere, aut certè sperare possis. Hominum deindè delectus habendus est, an digni sint, quibus partem vitæ tuæ impendas: eorum mores examinandi; ne tibi noceas, dum aliis prodesse studes. Denique considerandũ est, utrũ natura tua rebus hujusmodi agendis idonea sit: & eò inclinandũ, quò te vis ingenii defert. Reluctante naturâ irritus labor est.

3. Vir prudens nihil aggreditur, quamdiũ aliquã perturbatione agitur: non enim potest verum & honestũ discernere concussa mens, & prævæ affectionis præstigiis delusa. Multum

tum idem prudentiæ adversatur præ-
cipitatio, quæ in graves ac inextrica-
biles casus plerosque induxit. Quare
prudens nil temere agit, propriumq;
judicium alieno consilio subjicit. Ti-
midæ sunt hominû cogitationes, in-
certæ providentiæ, rerum exitus du-
bii, fallaces experientiæ. Ibi salus, ubi
multa consilia. Spectat quoq; ad pru-
dentem, rem denudare; & acutè in-
trospicere, sine fucis & integumentis,
quæ decipere incautos solent. Sepone
pecuniam, famam, dignitatem: intus
rem ipsam scrutare: quære quid sit, nō
quid vocetur. Stultum est, simulacris
& umbris falli. Tum debes veluti ex
specula quicquid evenire potest ex-
plorare; ne stultum illud quandoque
dicendum sit. Non putābam, Ad id
longa consultatio adhibenda, maturū
que judicium, & subtile examen; ne
parva aliqua circumstantia actionem
vitiet, ne prudentia degeneret in a-
stutiam & calliditatem, & ne in tanta
veri ac fucati boni vicinia vitium pro

virtute amplectaris. Peractâ denique electione, omnem præcide moram, statimque exequere quod decrevisti. Nullus cunctationi locus est in bono consilio; quod non potest laudari, nisi peractum.

CAPUT XXIII.

De Iustitia, & Religione. Actus utriusque. Quid sit pœnitentia, & in quo consistat.

I. Iustitia suprema virtus, aliis nata non sibi, quicquid habet transfundit in proximos, nihil petens ex se, nisi usum sui. Hæc homines à mutuis injuriis avertit, & mundum universum in pace constituit. Hæc tacita quædam naturæ conventio est, & vinculum societatis humanæ; ne quidquam sine illa laudabile esse potest. Vir justus neminem lædit, alienum non vendicat, omnibus prodest, bene de omnibus sentit & loquitur, dat unicuique quod suum est, non impedit alterius bonum. Si præsit, iusta præcipit,

cipit, omnibus patet, propriisq; utilitatibus subditorum comoda præfert: pœnis vitia coërcet, præmia bonis largitur, & sic omnes continet in officio. Si subfit, servat concordiam, legibus paret, & jussis majorum, suoq; statu contentus officia & dignitates non appetit, nec se rebus ingerit. quæ ad se non spectant. Gratis autem justitiam colit; quia justæ actionis nullum majus præmium existimat, quàm justum esse.

2. Religio, moralium virtutum præstantissima, Deum immediatè respicit, ejusq; cultum & honorem. Primus autem cultus est, ipsum credere & cognoscere: deindè, reddere illi majestatem suam, reddere bonitatem. Parum est nosse Deum, quod & demones faciunt, qui oderunt: amor insuper & cultus exigitur, his ex rebus constans; quæ utinam tam bene implerentur, quàm sciuntur! Scis, Deum illum esse, qui præsidet mundo, qui humani generis tutelam gerit, qui universa moderatur. Ipsum solum

potentem solum bonum, solū altissimum confiteris: ab eo tanquā à summo bono, & tuo ultimo fine, perpetuam beatitudinem expectas. Cur non igitur, ut par est, eum colis? cur non summam ei exhibes venerationem? Cur vilissimā terræ glebulam ei præfers? Vana est religio tua, nisi factis comprobetur. Vis verè religiosus esse? Ambula coram Deo, & esto perfectus. Satis eum colit, qui imitatur. Vera religio te Deo religat, Deum tibi. Custodi eam illibatam à negligentia, ab erroribus, à peccatis. Stultitia magna est fidem linguā, moribus infidelitatem prædicare. Hujus notæ homines irrisit olim celeberrimus inter Ethnicos Philosophus, dicens; Nihil gloriosius esse Christianis, cum loquuntur: nihil miserabilius, cum operantur.

3. Divini juris læsi reparatrix est poenitentia; quæ ad peccati detestationem inclinatur, cum efficaci voluntate, Deo per illud offenso, satisfaciendi. Hæc est enim poenitentia, præterita

rita peccata detestari, expiare; nec amplius in ea consentire. Præterit quod delectat; restat quod arguit, quod torquet, quod damnat. Quid prodest transactam fœditatē abscondere? Nemo nocens se iudice absolvitur. Tribunal quoddam à natura in ipsa mente humana constitutum est, ubi unusquisq; sui sceleris accusator est, & testis, & iudex. Hic coge animum & sensus tuos quotidie adesse, ad reddendam rationem. Dic apud te causam; & quantum potes, te ipsum coargue. Totum diem tecum scrutare; omnia dicta & facta tua, atq; ipsasmet cogitationes remetire, nihil abscondens, nihil transiens. Si agnoscis iniquitatem tuam, ignoscit Deus: si fateris, mederis. Quid refert, neminem scire vitium tuum, cum tu scias? An utilius tibi existimas, damnatum latere, quam palam absolvi? Ubicumq; lateas, conscientia tecum est; non potes eam effugere. Miserrimus es, si hanc aspernaris.

4. In tria tempora vita dividitur, quod est, quod fuit, & quod futurum est. Præfens, momentaneum est, antè definens quàm veniat: futurum, nondum est: at præteriti dies aderunt omnes, cùm jufferis, & ad arbitrium tuum se inspicere patientur. Ne timeas memoriam tuam; ne erubescas te in præteritum retorquere, erroresque tuos tibi exprobrare. Quò frequētius id feceris, eò citius emendaberis. Ipse de te vindictam sumet, nec ea iterum admittas, quæ fecisse te plangis. Plerique liberati à naufragio, exinde repudium & navi & mari dicunt, Deique beneficium periculi memoriâ honorant. Hanc bonam sollicitudinem in te esse cupio; ne iterum experiri velis, quod semel timuisti, grande periculum evasisti; ne te iterum discrimini exponas. Toties pepercit Deus, quoties deliquisti: cave, ne dcirco deterior fias; quia Deus bonus est. Quid factururus sis, cogitas aliquando: cur non potiùs, quid feceris?

ceris? Nam consilium futuri ex præterito venit. Multi ad sapientiam pervenirent, nisi jam putarent se pervenisse. Nisi te quotidie emendes, quotidie deterior eris.

CAPUT XXIV.

De Pietate, & Observantia. Obedientia commendatur, itémque Gratitude. Quomodo accipiendum, & reddendum sit beneficium.

1. Nullâ vi verborû exprimi potest, quàm laudabile opus sit, posse hominem dicere; Parentibus meis celsi, & parvi semper: eorum imperio, sive æquum, sive durum fuerit, obsequentem & submissum me præbui: bonum patriæ civem me semper exhibui: fratribus, & consanguineis bene facere nunquam cessavi: omnes vincere beneficiis conatus sum. Hæc sunt nimirum Pietatis officia, quibus debitumtribuimus cultum

cultum patriæ parentibus, fratribus, & aliis sanguine conjunctis. Quod verò pietas erga cognatos, id præstat observantia erga Prælatos, Principes, Præceptores, & alios qui aliquo modo nos antecedunt dignitate, sapientiâ, ætate, religione & sanctitate. Solemus enim coram illis assurgere, caput aperire, viâ decedere, equo aut vehiculo desilire, ad genua provolvi, manus aut vestes osculari, aliaque honoris signa pro more patriæ exhibere. Hæc autem omnia profuso ac reverenti animo præstabis, si præcesserit in intellectu magna sublimitatis illorum æstimatio. Nam hinc orietur in voluntate fuga quædam & metus, quo perculsus nimiam cum illis familiaritatem declinabis, atque ab eorum magnitudine in tuam quodammodò resilies parvitatem. Omnis potestas à Deo est. Quicquid præstiteris majoribus tuis, infra debitum honorem erit, si Deum in illis consideraveris.

2. Ut ex primi parentis inobedientia

tiâ omnis calamitas exorta est, sic per obedientiam filii Dei, ad felicitatem reducti sumus, si & nos obedientiam servaverimus. Obedientia rerum omnium perfectio est, earumq; cum suo principio firmissima connexio. A Deo enim in Deum admirabili circulo cuncta deducit. Hanc Christus præ cæteris virtutibus commendavit, qui ne eam perderet, perdidit vitam. Hæc melior dicitur esse quàm victimæ; quia per eam propria voluntas mactatur. Suscipiendum est autem superioris edictum, velut emissâ divinitus vox, nullâ quæsirâ præcepti causâ vel motivo. Nescit judicare, qui perfectè didicit obedire. Moneat superior, jubeat lex, dicat quid me velit facere nō discutio, non disputo, non excuso; sed simpliciter & velociter pareo, paratus ad omnia, seu facilia seu ardua, pari gaudio & promptitudine exequenda. Unum est, in quo refractarius & contumax esse potes, si quis nimirum à bono te retrahat,

trahat, & adversus Dei legem impellat. Cætera omnia constanter & sine murmure exequi debes.

3. Gratitude debitum respicit ob acceptum beneficium. Nihil autem magis præstandum, quàm beneficii æstimatio; si non ex rei magnitudine, saltem ex animo, & affectu donantis. Tum jugis benefacti memoria necessaria est, quæ semper animo hæreat. Gratiam referre nequit, nisi qui meminit: & qui meminit, jam refert. Hoc non exigit opes, non operam, non felicitatem; in promptu omnibus est. Ut defint vires, nunquam deerit voluntas, quâ rependere etiam Regibus potes. Cum ab aliquo accipis beneficium, hilaris accipe, & gaudium proficere, quod sit danti manifestum; ut muneris sui fructum capiat. Justa lætitiæ causa est, lætum amicum videre, justior, fecisse. Qui gratè beneficium accepit, qui libenter & benignè, primam ejus pensionem solvit. Nunquam voluit gratus esse, qui

qui beneficium tam longè projecit, ut extra conspectum sit. Qui illud extollit, qui se negat gratiam referre posse, jam reddidit. Qui fastidiosè accipit & negligenter, parvi facere illud videtur. Qui vix indicat se sensisse, vix labia deducit, ingrator est, quàm si taceret. Vir bonus, dum accipit beneficium, de reddendo statim cogitat. Quid enim tam contra officium, quàm non reddere quod acceperis? Nec mensurà pari, sed uberiori reddendum; sicut terra, suscepta femina majori cumulo restituit. Cave tamen, ne in gratiæ relatione nimium festines. Quidam, cum aliquod munusculum missum est illis, aliud subinde intempestive remittunt, & se nihil debere testantur. Rejiciendi hoc genus est cum munus munere subito expungis.

* (o) *

*

De Veritate ejusque usu. Simplicitas laudatur. Actus fidelitatis

1. **I**N omni sermone, gestu, & scriptura, aliisq; signis externis veritas fit. Non decet Christianum hominem labium mendax. Muliebri vitium & plebejum est, aliud pectore claudere, aliud ore proferre. Vir generosus res simpliciter enuntiat pro ut sunt: non exaggerat, non amplificat, non decipit, non simulat, verborumque ambages & involucra devitat. Simplicia verba veritas simplex amat vult nuda videri; quia innocens est. Qui verò mentitur aut fallit, rem duplici sermone obscurat, ut lateat. Odit lucem qui malè loquitur, sicut qui malè agit. Cave itaque, ne ut vestitum, sic sententiam habeas, aliam domesticam, aliam forensem: ne in fronte ostentatio sit, intus veritas occultetur. Ab hoc vitio abhorret ipsa natura. Pueros vide, nondum ratione utentes.

tentes. Mendacium inter prima probra objiciunt ; & quamvis levitate quâdam assumant, tamen infitâ judicii rectitudine damnât. Qua in re Dei providentiam admirari oportet, quæ virtutes animo inserit , sine quibus vita & societas stare non possunt. Omnium autem perniciosissimū est mendacium vitæ. Nam si omnem sermonis falsitatem abominaris , tanquàm sublimi animo indignam ; cur ipse mendacium esse , & vivere non formidas ? Magna res est , unum hominem agere.

2. Simplicitas , parum hominibus cognita virtus , tantæ est dignitatis, ut eâ Deus magnoperè delectetur: nã cum simplicibus sermocinario ejus. Simplex enim ille & integerrimus cum sit , simplices esse vult animas, quæ ad se conveniunt. Est autem simplex , qui in varia non abit : qui sine duplicitate & hypocrisi talem se exhibuit , qualis interior est : qui proprios defectus, cum fert occasio, candidè

didè & sincerè fatetur : qui malitiâ parvulus est , & omnem politicam agendi rationem detestatur : qui non exclusâ prudentiæ circumspeditione , fidem in omnibus esse arbitratur , malum de nemine suspicatur : qui stultus apud homines videri non refugit , ut sit sapiens apud Deum : qui ab omni multiplicitate alienus , simplici intentione Deo placendi , cuncta operatur. Quid turbaris erga plurima , infelix astutia ? Unum est necessarium ; ut ad eum pervenias , qui unus & simplicissimus est. Nunquam pertinges ad metam , si duplici graderis viâ.

3. Fidelitas, inter maxima & præcipua humani generis bona, colenda est : hac enim sublatâ , tollitur usus commerciorum, dissolvitur amicitia, foedera dissociantur, universa Respublica perturbatur. Rara tamen & ista est , ac ferè mundo incognita virtus. Passim accusant humanam perfidiam tot ad contractus adhibiti testes, tot stipulationum firmamenta , tot inter-

interpositæ industriæ: quæ nihilominus vix sufficiunt, ut firma maneant pacta & conventa. Adeo plerique sordidi sunt, ut sanctior sit illis quæstus, quàm fides. O turpem humano generi, publicæ fraudis ac nequitiae confessionem! Nemini credimus sine teste, sine sponfore: & tutiùs in tabulis, quàm in animi sacrario, fidem custodiri arbitramur. Cæterum vir fidelis quodcunque opus promissum constanter exequitur, commissa sibi secreta nemini pandit, datam fidem etiam hostibus servat, ipsamque rebus ac vitæ præfert. Tardè quidem promittit, quia celeri sponsioni celerem incumbere pœnitentiam novit sed si semel sponpondit, non fallit, non violat, nisi fortè rerum status mutetur, aut peccandi periculum incidat. Neminem obligat promissio, quæ non potest sine scelere adimpleri.

De Amicitia. Quibus officiis sit colenda. Præcepta quædam ad mutuam conversationem pertinentia.

1. Nihil magis ad humanam vitam necessarium, quàm amicitia; nihil commodius, nihil jucundius. Ea est mutua duorum benevolentia, in virtute fundata, & bonorum communicationi conjuncta. Quantum hoc bonum est, ubi præparata sunt pectora, in quæ tutò secretum omne descendat; quorum conscientiam minùs quàm tuam timeas; quorum sermo sollicitudinem leniat, scientia consilium expediat, hilaritas tristitiã dissipet, conspectus ipse delectet? Quid dulcius, quàm hominem habere, cui confiteri non timeas, si quid deliqueris; cujus vel solus occursum profit tibi? Minuta quædam animalia cùm mordent non sentiuntur; adeo tenuis est illis & fallens in periculum vis;

tumor

tumor indicat morsum: idem tibi eveniet in boni amici conversatione: non deprehendes, quemadmodum, & quando tibi profit; profuisse deprehendes. Vera autem esse amicitia nequit, nisi reciprocus interveniat amor sed amare principalius est, quàm amari; atque ideo benevolentia profundamēto statuitur, redamatio connotatur. Vera item amicitia est, & Christi glutino copulata, quàm non sola corporalis præsentia, non mendax obsequium, non fallax adulatio, sed Dei timor, & divinarum studia literarum conciliant. Solida in malo amicitia esse non potest.

2. In eligendo amico magna cautio adhibenda, juxta illud quod vulgus ait; multos falis modios simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit. Sunt autem quatuor in eo probanda, cum quo inire amicitiam cupis. Fides, res difficillima, cujus sola ferè umbra in terris reperitur; ut te & tua ei tutò committas. Inten-
tio

tio; ut amicitia finem honestum habeat, & res divina non transeat in turpitudinem. Discretio; ut scias quid præstandum illi, quid ab eo petendum. Patientia; ut paratus sit animus, quæcunque adversa pro amico sustinere. Hæc cum in illo probaveris, explorare insuper debes, prioribus amicis quomodo usus fit: nam talem in te futurum sperabis, qualem cæteris se præbuit, Fidus amicus vivus thesaurus est, magnâ servandus curâ; magno, si pereat, fletu lugendus. Beatus es, si talem habes, qui te diligat, non tuas opes, non mensam, non ingenium: qui errantem corrigat, cadentem sublevet, currentem adhortetur! Similem illi non invenies. quæcunque cœli ambitus patet. multi sunt, qui dicuntur amici! eorum, qui verè sint, paucissimi numerantur. Nemo alterum gratis amat. Qui se spectat, qui res externas sibi pro fine proposuit, verus amicus non est. Tamdiu te diliget, quam diu utilis ei fueris.

Subla-

Sublatâ mensâ deficiet; atque ut coepit, desinet. Vera amicitia ibi maximè deest, ubi creditur abundare.

3. Sicut medicus, carissimum sibi ægrotantem curaturus, nec ferro, nec igni parcit; ita erga amicum correctione indigentem te gerere debes, liberrimè, audacter, constanter, nihil negligendo, aut dissimulando, Damnable est obsequium, per quod vitia foveantur. Sit autem admonitio secreta, adfit ei omnis suavitas, careat omni verborum acerbitate. An aliquis tibi in amicitiam recipiendus sit, diù delibera: cùm placuerit fieri, toto illum pectore admitte; tam liberè cum eo loquere, quàm tecum. Ita quidem vivere debes, ut nihil illi committas. nisi quod inimico committere possis: sed quia interveniunt quædã, quæ consuetudo fecit arcana, omnes curas cum amico, omnes cogitationes misce. Quidã quæ solis amicis committenda sunt, obviis narrant, & in quaslibet aures quicquid urit exone-

exonerant : alii etiam carissimorum conscientiam reformidant , & intra pectus omne secretum premunt, nec sibi quidem credituri , si fieri posset. Utrumq; vitium est, & omnibus credere, & nulli, sed alterum honestius, alterum tutius. Quod si cupis sine periculo cum omnibus loqui, id facile assequeris; non occultando, quæ feceris , sed nihil faciendo , quod velis occultum esse.

4. Affinis amicitiae est affabilitas, quæ humanam conversationem moderatur; in qua servanda modestia est, servandum silentium. Multa decet audire virum probum , pauca loqui. Vitiosum est, velle potius sciri, quàm scire; cognosci, quàm alios cognoscere; proprias merces inutiliter prodigere, quàm sibi alienas comparare. Assuescere oportet eorum cum quibus vivis verbis & moribus incompeditis: & quia multi multa loquuntur falsa, inepta, puerilia, nihilque ad rem pertinentia, hæc prudenter dissimulabis.

Animi objecti, ac muliebris est, cum iis dumtaxat versari velle, qui cedant applaudant, & adulentur. De te rebusque tuis parcius loquere: tuæ sententiæ ne pertinaciter inhæreas, & à verbis elatis abstine, quæ auctoritatem & magisterium sapiant. Cum quidpiam contra decorum occurrit tibi, in te regressus te ipsū interroga, an & tu tali vitio labores: tum ex omnibus quæ audis & vides, aliquid semper ad tuū profectum excerpe. Benè tecum agitur, si ex alieno peccato tuū emendas.

5. Cum tibi aliquid occurrit insolitum, inopinatum, & ab usu tuæ patriæ abhorrens, ne id continuo reprehendas: nam levis animi indicium est, aliena mirari, & ridere, & suo servire municipio. Res æstimandæ prout sunt, non ut videntur. Vulgus omnia æstimat ex novitate, difficultate, artificio, raritate, pompâ, rumore, & extrinseco apparatu: sapiens intrinsecum rei pretiū, & honestatem respicit; eaq; omnia spernit, quæ plebs infana

sana admiratur. Quicquid acciderit,
 penes te est, ut fructum ex eo capias.
 Noli te coarctare, & limitare proven-
 tum tuum. Licet tibi personam ob-
 ducere, & actores fabulæ imitari. Illi
 dum flent, non dolent; dum emunt,
 non possident; jubent sine imperio,
 objurgantur sine vindicta, objurgant
 sine ira: agunt, scilicet, alienam vi-
 tam. Utinam & tu sic in aliorum so-
 cietate te geras, sine affectu, & pro-
 prietate! Magnum theatrum mun-
 dus est, in quo tot histriones, quot
 homines sunt. Cura autem, ut, quan-
 tum fieri potest, spectator sis, non
 actor fabulæ. Qui spectaculum sui in
 scena exhibent, laborant; qui
 spectant, rident & dele-
 ctantur.

De Liberalitate. Quid sit, & qualiter exercenda. Quomodo differat à Magnificentia.

1. **N**ON voco liberalem, pecuniæ suæ iratum; qui nec dare scit, nec servare, qui non donat sed projicit. Liberalis est, qui rectè dat & rationabiliter, & pro modo facultatum, quantum decet, impendit, quando & quibus oportet, non suum sed alienum spectans emolumentum. Porro liberalitas virtus est beneficiorum erogatrix, quæ circa pecuniarum largitionem & acceptionem versatur: sed largitio principaliter intenditur; quia præstantius est dare, quàm accipere. Sufficit autem voluntas, cum tribuendi facultas deest: imò hæc maximè attenditur, ut non solum profis sed velis prodesse. Nemo fluminibus, aut mari gratias agit, quod navigia patiantur: neq; arboribus, quod fructus ferant: nec vento, quod

quod secundus aspiret: nam licet hæc omnia beneficia sint, illis tamen deest benefaciendi voluntas. Quod verò alicui donandum est, pretium à celeritate fortitur. Sunt nonnulli, qui dum aliquid donant, gratiā omnem corrumpunt, avertendo vultum, obducendo frontem, & in alterum diem differendo. Sic amicum dilatione lassant, torquent expectatione: cumque proprium sit libenter donantis citò dare, qui diu noluit, non ex animo largitus est. Properat omnis benignitas; & jucundum est munus, quod obviam venit.

2. Non potest quisquam beatè degere, qui se tantùm intuetur, qui omnia ad utilitatem suam convertit: alteri vivas oportet, si tibi vivere optas. Quid tanquàm tuo parcis? Procurator es. Omnia ista, quæ ferreis claustris custodis, quæ ex alieno sanguine rapta tuo defendis, tua non sunt. Deposita apud te fuerunt, & jam ad alium dominum spectant. Aut hostis illa,
aut

aut hostilis animi successor invadet. Quæris, quomodò facias tua? Donando. Quid est hoc, quo te divitem putas? Domuncula, pecunia, agellus: si donaveris proximo, beneficium erit, virtus erit, tecum in æternum manebit. Tunc pretiosa est pecunia, cum usu largiendi definit possideri.

3. Quia tenui impensâ fieri magna non possunt, ut mediocres sumptus liberalitas regit; ita splendidos & magnos magnificentia. Hæ duæ virtutes, cætera similes, hoc discrepant; quòd illa etiam in parvis, hæc non nisi in magnis & luculentis apparet. Cui res angusta domi est, liberalis esse potest: laudem verò magnificentiæ ille solus assequitur, cujus opulentia spectabilis est. Hæc propriè in operis admirabilitate conspicitur. Si quis enim magni pretii gemmam in usum rei divinæ largiatur, eximiè potiùs liberalis quàm magnificus dicendus erit: sed si pretio gemmæ sacrarium, templum, aut aliud splendidum ac

170 MANUDUCTIO.

mirabile opus extruxerit; magnificus nuncupabitur. Operum verò nomine, in quæ magni sumptus conferri possunt, ea intelliguntur, quæ pertinent ad publicam hilaritatem, & ad quædam hominis officia splendide præstanda in his decori ratio habenda est, respectu operantis, & facultatum. Non est magnificus, qui plura quàm habeat profundit: qui ære alieno se & suos gravat; ut magnificentiae laudem consequatur. Verè liberalis & magnificus ille est, qui quod donat & expendit, detrahit sibi.

CAPUT XXVIII.

De Fortitudine. Quæ sint ejus officia. Mortem à viro forti contemnendam esse.

1. **M**olles sunt hominum animi, debilique natura; quàm idcirco fortitudine armare oportet, ne periculis deterriti ab honestate recedamus. Duplex ejus officium est: unum, idque

idque præcipuum, labores atque pericula sustinere: alterum, eadem aggredi, cum oportet. Vir fortis non se temere malis ingerit, sed advenientia constanter fert: non appetit formidabilia; sed spernit: ibi extollitur ubi cæteri deprimuntur: ibi stat, ubi alii jacent: non illum subigit dedecus, non repulsa, non exiliũ, non injuriæ: non eum carcer, non tormenta, non ipsa mors exterrent: omnem luctum, omnem ægritudinẽ, omnes molestias magnitudine suâ elidit: non se minis aut precibus à recto detorqueri permittit: non despondet animum, etsi plura bene cœptis obsistant impedimenta: non cedit oneri, nec officio semel suscepto jactatur; sed persistit, donec perficiat: stat rectus sub quolibet pondere: nulla illum vis, nulla potentia, nullus terror minorem facit: periculis undique imminentibus non allidit virtutem, nec abscondit. Quò tendat, semper attendit, non quid patiatur.

2. Sicut secūdo navigans vento variis se subsidiis munit, quibus tempestatem excipiat: sic utile erit tibi, donec prospera est fortuna, querere præsidia, quibus adversam fortiter feras. Finge tibi jam advenisse, quicquid finistri contingere potest, orbitatem, naufragium, exilium, vulnera, tormenta, morbos, calumniam, contumeliam: atque ita te compara, ac si jam in discrimine verfareris; ut hoc quasi præludio excitatus, dicere possis in omni eventu: Hæc jam animo percepi, jam prævidi, & contempsi. Ab æterno constitutum est quid gaudeas, quid fleas: & quamvis magnæ varietate singulorum vita distingvideatur; summa in unum venit. Accipimus peritura perituri. Quid dignaris? quid quereris? etsi omnia tua pereant, nihil perit de tuo. Satius est dare, quod repetit Deus, quàm cogi ad solvendum. Virum sapienter etiam in tormentis beatum fore ipse met Epicurus edocuit. In Phalarid

inqui

inquit, tauro si fuerit, dicet: Quàm suave est hoc, quàm hoc non curo! Magnum quidem effatum; sed nobis non incredibile, apud quos extant tot Martyrum exempla, quorum in pœnis constantia, in flammis alacritas tanta fuit, ut nullo modo sentire tormenta viderentur. Volenti, & Deum amanti omnes pœnæ delitiæ sunt.

3. Nullibi clarius fortitudinis præstantia elucet, quàm in mortis discrimine. Difficile est animum perducere ad contemptum vitæ; cuius amore ita plerique tenentur, ut nihil eâ felicius, nihil pretiosius æstiment. Sed si sapiens es, ut te esse oportet, defines inter mala numerare mortem, quæ finis malorum est, & initium vitæ. Æquo animo exire debes, rediturus. Mors invictam necessitatem habet; eam timere dementis est: dubia enim sunt quæ metuuntur, certa expectantur. Considera, nec pueros, nec mente lapsos timere mortem. Turpissimum est autem, si eam tibi securita-

tem ratio non præstat, ad quàm stultitia perducit. Cum exceptione mortis data est vita: vivere noluit, qui mori non vult.

3. Gratificata est nobis natura, cum ad certum tempus usuram spectaculorum suorum concessit: jam exacto tempore discedendum est. Quis sapiens ad extremum spiritum redactus, si rursus ei vita concederetur, vellet iterum materni uteri ergastulum subire, resumere amentiam infantie, metus puerilitatis, juventutis pericula, curas virilitatis, labores senectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum nasci. Attende igitur quò properes, & à quibus discedas. Posses vitæ hujus exitum non timere si alterius ingressum sperares. Hæc est causa timoris tui; quia inanis bonorum es, quorum incipis in fine vitæ desiderio laborare. Alioquin non trepidares in limine æternæ felicitatis. Viro justo supplicium esset nasci, nisi mors sequeretur.

¶ Nemo mortem lætus excipit, nisi qui ad illam se diu composuit. Effice eam tibi assiduâ cogitatione familiarem; ut venientem alacri animo excipias. Ut satis vixeris non dies faciunt, non anni; sed animus exire gestiens, & ad originem suam revolare. Diu vixit, qui benè moritur. Benè moritur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam parare? Assuesce ex alio cuncta despiciere. Non potest mortem timere, qui jam plura sibi eripuit quàm rapiat mors. Vis tibi vitam jucundam facere? Omnem pro illa solitudinem depone: ad omne genus mortis paratus esto; sive gladius vitam, sive febris abrumpat, nihil tua intersit: vitam sic institue, ut liceat tibi quotidie dicere, Vixi. Ille securus vivit, & lætus moritur, qui se singulis diebus effert; cui concessum est vivere, vitâ peractâ. Non potes benè vivere, nisi quotidie moriaris.

De Magnanimitate. Viri magnanimi descriptio.

1. **M**AGNUM aliquid ipso nomine sonat Magnanimitas, excelsa virtus; cuius robustissima vis est, semperque tendens ad magna. Sine hac irritus cadet omnis conatus reliquarum virtutum: nam cum multæ in earum exercitatione occurrant difficultates, adversus eas mens erigi, & contrà audentior ire debet: nec priùs absistere, quàm perruptis interpositis obicibus, ad boni sibi propositi ademptionem generosè pertingat. Hoc præstat homini Magnanimitas; quæ ad magna & heroica opera semper inclinat, Deique ope subnixæ, securè ac promptè res quasque difficiles aggreditur. Audendum est aliquid, si vis aliquid esse. Non potest parvo res magna constare. Magna res est homo cum verè est homo.

2. Magnus animus ad magna semper

per aspirat, eaque omnia velut minuta contemnit, quæ pro maximis vulgus optat. Opera quidem efficit, quæ multo honore sint digna; sed ipsum honorem, & denegatum non ambit, & spernit oblatum, nisi aliter exigant Dei honor, & obedientia. Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: rectèque facti non populi sermone mercedem, sed ex facto petit. In edito stat semper, excelsus, insuperabilis, par sibi in omni rerum statu: nec locis altioribus se ingerit, contentus magnitudine suâ. Super omnia eminet omnium dominus; & ideo nulli se submittit, neminem rogat; qui extra se nullâ re indiget. Nihil est quod ipsum terreat, aut incurvet. Se profert, & spectari vult non vanitatis studio; sed attento gradu, in quo degit, & Dei donis, quibus refulget. Stat tamen cum his inconcussa humilitas summa coram Deo; quia omnia bona sua omnemque gloriam in ipsum refundit, pro certo sciens,

se ex se ipso nihil habere, nihil posse, nihil esse. Hoc est virtutis fines agnoscere, de se suisque rebus humillimè sentire; iisdem tamen habitos honores salvâ modestiâ non repudiare. Sequi debet gloria, non appeti.

3. Excipit adverso pectore omnia adversantium tela, nihil reluctans; ut ad summum virtutis fastigium perveniat. Cum viris mediocribus & infimis modestum se ac moderatum exhibet: coram Principibus & opulentis nec se projicit, nec adulatur, nec eorum potentiâ suam opprimere finit libertatem. Quæ odio vel amore digna sunt apertè odit, apertè amat: quæque palàm dici vel fieri debent, liberè loquitur & operatur; quia nihil timet aut sperat. facit eadem quæ cæteri hominum, sed non eodem modo: atque ideo utitur dissimulatione in vulgus, nec se facile populo miscet. Non meminit injuriarum; & in his quæ necessario perferenda sunt, nec querulus, nec

sup-

supplex est. Paucos laudat, nec ipse laudari optat; sed facere laude digna. Non vivit alterius nutu, nisi amici & Superioris: neque facile admiratur; quia nihil illi magnum, vel novum videtur. In omni casu, se ipso tutus, nullis rerum movetur eventibus. Motum habet tardum, vocem gravem, orationem stabilem ac sedatam: non enim festinat, qui paucis rebus studet; nec vehementer contendit, qui se ipso contentus est.

CAPUT XXX.

De Patientia. Ejus occasiones, & effectus. Indicia verae Patientiae. Ad omnia mala ferenda parænesis, & documenta. Necessitas Perseverantiae.

I. **P**atientia est virtus, quâ mala hujus sæculi æquo animo sustinemus. Quia verò hæc mala plurima sunt: varia fortitur nomina, pro varietate malorū, in quibus sustinendis ver-

versatur. Patientia propriè dicitur,
 cum injurias fortiter excipit. Æqua-
 nimitas, cum in ferendâ jacturâ bo-
 norum exteriorum occupatur: Lon-
 ganimitas, cum pectus munit adver-
 sùs rei expectatæ dilationem: Con-
 stantia, cum firmat voluntatem ad
 alia, quæcunque mala, propria & alie-
 na, privata & publica, tolerâda. Nulla
 est virtus, cujus exercendæ crebriores
 incidant occasiones. Tot enim irru-
 unt malorum agmina, tot nos obsi-
 dent adversarii; ut rectè dictum sit,
 Militiam esse vitam hominis super
 terram. Nullum penè momentum
 labitur, quo strenuè dimicandum nō
 sit. Ut desint externi hostes, fatis sibi
 quisque infestus est. Ex nobis, & in
 nobis nascuntur, quæ nos cruciant &
 exercent. A fletu auspicamur vitam
 rudes ad omnia, nisi ad lacrymas. Hoc
 primum discimus; huic rei incumbi-
 mus usque ad mortem. Inveni plu-
 res sunt, qui non riserint: nemo, qui
 nunquàm fleverit. Patientia itaque
 neces-

necessaria est; ut pectus muniat, spiritum roboret, virtutes perficiat. Nemo potest cognoscere quantum valeat, nisi tribulationibus exerceatur. Non est sapiens, qui non est patiens.

2. Malè est homini qui nunquã adversam fortunam expertus est. Ajunt Medici, nihil magis metuendũ, quàm nimis bonam habitudinem; sed & nautis nimia malacia suspecta est. Si te verberat & lacerat calamitas, non est sævitia sed certamen. Nisi dimices, nõ vices: nisi viceris, non triumphabis. Quod si oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam; tu præsumes alienæ felicitatis particeps fieri absq; ulla tribulatione; Erras toto cœlo, si aliam tibi viam fingis, quã migres ad Cœlũ. Virtutis sacramenta hæc sunt; bona facere, & mala pati. Indicia verò jam adeptæ patientiæ sunt, aliena mala æquanimiter ferre, inter flagella Dei non murmurare, eorum qui mala inferunt consortium non fugere, inter contumelias ab odio custodiri, divinæ

L

volun-

voluntati quæcūq; nos angunt adscribere, in malis filere, mala inferentes diligere, illatas injurias soli Deo conqueri, seque illi paratum ad omnes ærumnas offerre cum gaudio & gratiarum actione. Denique verè patiens esse dignoscitur, qui erga proximi imperfectiones impatiens non est.

3. In bonorum externorum jacturâ magnum solatium est, infidam eorum conditionem perpendere. Quicquid possides, quicquid amas, naturalem retinet fugacitatem: apud te est, tuum non est. Noli tibi imaginariæ stabilitatis desiderio illudere. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum, præter virtutem. Hoc unum contingit immortale mortalibus: cætera suam mortem secum ferunt. Ergò quæcumque habes, eo loco pone, ut magnum sit inter te, & illa interval- lum. Viro bono nihil eripitur; quia nihil possidet tanquam suum. Cur gemis amisso nummulo, elato filio, succensâ domo: perditâ autem modestiâ,

deſtiâ, verecundiâ, fortitudine, non ploras? Atqui hæc bona tua ſunt, & tui juris: illa nec bona, nec tua ſunt. Si doles, cùm ea amittis; te dignum, qui amitteres, oſtendis. Nihil te amiſſe putares, ſi nihil inordinate diligeres. Externa ſapientem non angunt, quia non tangunt.

4. Opus aliquod aggreſſurus, omnia ejus adjuncta confidera: plura invenies, quibus turbari mens tua poterit, ſi non fuerint præviſa. Puerum vocas? fieri poteſt, ut præſto non ſit, vel ut nihil agat ex animi tui ſententia. Ad aliquem iturus es? fieri poteſt, ut incluſus ſit, ut occludantur tibi fores, ut ille te negligat. Hæc prævide, & omnia ſecunda tui accident. Ille me hodie non admifit, cùm alios admitteret: ſermonem meum averſatus eſt: me in imò collocavit: querelæ ſunt naſcantis animi, in quas felices & delicati ac imprudentes incidunt. Non hæc obſervat, qui his nō afficitur; qui ſcit,

hæc omnia vitæ hujus tributa esse. Optimum autem est pati, quod emendare non potes. Si cujus malitiâ vel impudentiâ offenderis? cogita, an fieri possit; ut nulli sint in mundo improbi & impudentes. Quod si hoc fieri nequit; quid accidit novi, si vir malus & impudens more suo malè agit? vide, ne potiùs tu arguendus sis, qui non prævideris hunc ita peccaturum. Semper sibi constitit mundus: vitia sunt, ubi sunt homines.

§. Cùm aliquâ afficeris pœnâ; attende, non quid patiaris, sed quid feceris. Si verum tibi dixeris, acrioribus flagellis te dignum fateberis. Deus est, quo auctore cuncta proveniunt. Ipse te castigat, ut sanet, ut exerceat, ut induret, & sibi præparet. Futuris malis reservat eos, quibus indulgere videtur. Unde possum scire, quantû animi tibi sit adversus paupertatem, si divitiis affluis? Unde dignoscam, quantû habeas constantiæ adversus ignominiam & odium populi si inter plausus
sene

senescis? Audivi te, cùm alios in tribulationibus consolareris: opto te ipsum, & tibi ipsi imperantem, ne doleas. Si medico urenti, & membra secanti & gratias habes, & mercedem persolvis; cur Dei medicinæ non acquiescis? Amentia est, putare damna, quæ sunt remedia. Si paupertas, si ægritudo, & cætera, quæ mala vocas, possent tecum verbis contendere, insultarent tibi, & dicerent: Quid mihi, homo, adversaris? Num aliquo bono meâ culpâ privaris? Prudentiâ ne, an justitiâ, an fortitudine? An nō licet mecum læto animo esse? Bona erunt, quæ mala putas, si super ea inconcussus eminueris. magnum malum est, malum ferre non posse.

6. In alienis casibus potes aliquandò constantiam dissimulare, nunquā autem in propriis. Sit tibi fletus communis cum miseris, non fletus causa. Descende, & inclina te afflictis; ut ipsos erigas. Nemo jacentem levabit, nisi se inflectat. Quia verò res omnes

duplex manubrium habent, tolerabile unum, alterum intolerabile; si quis tibi injuriam fecerit, non eâ parte ipsum prehende, quâ facit injuriam: hæc est enim ansa, quâ ferri non potest. Sed cogita, illum eodem Christi sanguine redemptum esse, ad eandem gloriam vocatum: sic eum prehendes, quâ parte tolerabilis est. Et quia amicitia valdè exili voce prædicta est, ad liberas reprehensiones; veritatem ab adversario audire semper studeas. Hic perpetuò vigilans, res tuas infensus explorat: teque faciliùs mala tua, quàm ipsum fallent. Traducet te per vicos & plateas, animiq; tui morbum vel latentem, vel neglectum, ipse iratus monstrabit. Ab hoc capere utilitatem satage, & consule salutis tuæ. Attentiùs se ipsum circumspicit, qui paratum sibi novit censores, & adversarium.

7. Perseverantia virtutum omnium corona, & consummatio est. Inchoantibus præmium promittitur, sed

sed datur perseverantibus. Ideò ante omnia hoc cura, ut constes tibi. Nihil tam utile est, quod in transitu proficit: retrò relaberis, si ad ulteriora non contendis: & si incipis stare, descēdis. Cōstitue, quid velis, & in eo usque ad exitum persevera. Inconstantis animi est, novas quotidie exercitationes assumere, novas subindē sibi quærere sedes. Non alibi sis oportet, sed alius. Planta, quæ sæpius transfertur, tandem arefcit: & remediorum crebra mutatio impedit sanitatem. Si Apostolus, vas electionis, non attendens quid antē fecisset, sed quid facere deberet; nequaquam se comprehendisse arbitrabatur; quid tibi faciēdum erit, cui optabile foret, ut posses in fine tuo illius principio comparari? Ardor literarum nulla ætate extinguitur: divitiarum amor insatiabilis est expleri nescit honorum cupido. Res finem habituræ, sine fine quæruntur: divinam verò sapientiā, si vel leviter degustaveris continuò te ad perfectionē

invitat, qui dixit; Estote perfecti, sicut Pater vester cœlestis perfectus est. Hæc meta tibi proponitur; ut locum semper superesse scias incremento virtutis tuæ.

CAPUT XXXI.

De Temperantia. Quantum illi conferat Verecundia? De abstinentia, & Castitate.

1. **T**emperantia voluptatibus imperat, quæ ex gustu & tactu percipiuntur: adscititias & superfluas odit & abigit; necessariis obsequitur, quantum recta ratio permittit. Ejus regula infallibilis est, solam necessitatem in his, quæ ad corpus spectant, pro mensura habere: nec unquam ad voluptates, propter ipsas, accedere. Hac virtute efficitur, ne ex homine in jumentum labaris. Ad eam plurimum confert Verecundia, frænum pravorum motuum, bonæ indolis index, custos puritatis, testis innocentiae. Si mentem tuam illa possideat; docebit

te omnem timere turpitudinem, ab omni actu illicito abstinere, Dei præsentiam venerari, te ipsum ubique revereri, eamque semper diligere intelligibilem pulchritudinem, quæ in operibus temperantiæ maximè elucet. Porro tunc verecundum te esse dignosces, cum vel ad ipsum intemperantiæ nomen expavesces; cum te parietes tui tegent, non abscondent: quos plerique circumdatos sibi credunt, non ut tutiùs vivant sed ut peccent occultiùs. Quid autem prodest, recondere te, & oculos hominum auresque vitare? Tecum semper est Deus, qui ubique te videt: tecum conscientia, quæ ubique te accusat.

2. Usus cibi & potûs, Abstinencia & Sobrietas; quæ verò ad tactum pertinent, Castitas & Pudicitia moderantur. Et in usu quidem ciborum, difficillimum est, extra metas necessitatis non abripi. Venter præcepta non audit: poscit, appellat, & quotidianum tributum exigit. Sed quàm parvo di-

mitti possit, quàm modicâ stipe contentus sit, nemo recogitat. Cogimus vitiis servire naturam; famemque & sitim, quæ naturalibus remediis facile sedari possunt, variis eduliis & potionibus irritamus. Castitas quoque ardua est inter tot libidinis incentiva nisi ea compescat timor Dei, occasionum fuga, sensuum custodia, & maxima sui ipsius reverentia. Qui seipsum non veretur, nec alios vereri poterit. Vis castus esse? contine oculos; ne invitatus ames, quæ incautè aspexisti. Quid fugacem & falsam creaturæ pulchritudinem admiraris? Expecta paulisper, & jam non erit. Serenam frontem squalentes arabunt rugæ, mæsta teget nubes oculorum faces, dentium ebur scaber obducet situs. Fuge etiam pravorum consortium, omnem molitiem vita, carnem jejuniis doma, & durius tracta. Perit, qui nimium est amans sui sepulchri.

CAPUT XXXII.

*De Mansuetudine, & Clementia.
Vtriusque officia, & prestantia.*

I. **U**T iræ impetum mitiges, necessaria est mansuetudo; ne citrà vel ultrà recti limites hac in parte defleas. Telum naturæ est ira; quo uti licet, cum peccantes arguere & castigare ex officio teneris: cùm dicat prudentia, tuam vel alienam injuriam debito modo repellendam esse; ne crescat ex impunitate reproborum licentia. Crudelis est tam, qui nulli; quàm qui omnibus ignoscit. Cùm verò, iustitia exigente, puniendi sunt rei, mansuetudinis & clementiæ memor esto. Descende ad pœnas tanquam invitus; & talis esto ergà peccantes, qualis extitit ergà te Deus. Sicut ille te sustinuit, ut meliorem faceret: ita illos sustine, ut corrigantur. Despicias Medicum, si desperas ægrotum. Tam facilis est ægri sanitas, quanta Medici sapientia & benignitas. Vir mitis, iracundiæ
pels-

pelago velut scopulus supereminet, fluctusque impingentes dissolvit; nec pœnâ semper, sed sæpius pœnitentiâ contentus est. Clamat coacto cœtu humani generis, Salvator mundi, venite omnes, & discite à me: non curare infirmos, non leprosos mundare, non cæcis lumen, aut mortuis vitam reddere. Sed quid? Discite, inquit, à me, quia mitis sum. Ad hoc redegisse videtur omnes thesauros sapientiæ & scientiæ suæ; ut ab eo discamus mites esse. Tanta mansuetudinis præstantia est.

3. Ut mansuetudo iram, sic clementia punitionem moderatur. Illa ad omnes, hæc ad Principes & Superiores pertinet, ejus enim munus est, mitiorem pœnam quàm jura exigant irrogare: non ex timore, lucro, amicitia, aliòve motivo; sed ex animi lenitate. Non opus est, latera montium abscindere, & in arduo collis vertice arces constituere: saluum Principem in aperto clementia præstabit. Hæc est

est munimentū inexpugnabile, quæ tutum reddit imperium. Malus Princeps invisus est; quia timetur: & timeri vult; quia invisus est. Quem verò metuunt subditi, oderunt; & quem quisque odit, periisse cupit. Vitæ Regum dominus est, quisquis suam contempsit. Frustra se potentiâ munit, qui septus suorum benevolentia non est. Turpia sunt Principi multa supplicia, sicut Medico multa funera. Si Rex continet vim suam, si omnes injurias & offensiones superne despicit, si quosdam alienæ iræ, neminem impendit suæ; tunc verè se Regem ostendit. Magni animi est, placidum esse atque tranquillum.

CAPUT XXXIII.

*De Modestia. Munus duplex Studi-
dositatis, quæ regula in usu En-
trapeliæ servanda?*

- I. **M**odestia reliquas animi dotes mirabiliter exornat. Hæc forma honestatis est, & frænum vitiorum.

rum. Quamvis sermone taceas, habitu & gestu te prodis. Argumentum virtutis ex minimis licet capere. Vultus, risus, incessus, & flexus oculorum sæpè hominem ostendunt, qualis sit. Sic vive, ut omnes cognoscant, te ad confortiū Angelorum pertinere. Serva decorum in motu omnium membrorum, in gestu, voce, & aspectu; ne quid in his effœminatum & molle sit ne quid rusticum aut durum. Vera modestia ab animo in corpus, & ex interna morum gravitate in superficiem emanat; ut quasi suppellectilem suam mens foris inspiciat. Vir modestus vivum Dei simulacrum est: nam solus ejus aspectus intuentes componit. At hoc quàm bonum est, videri & prodesse! spectat quoque ad modestiam, tui statûs conditionem in vestibus, supellectili, ornatu domûs, & multitudine servorum, non excedere. Animi tui impedimenta hæc sunt; quibus non tu, sed quæ sunt extrate, exornantur. Cur igitur gaudes
 malo

malo tuo? cur inania miraris, & impedimentorum multitudine gloriaris? Hanc fervorum cohortem, quæ latus tuum cingit, rectè dixeris hostilem exercitum, à quo satis cavere nō potes. Quid agas nōsse volunt, non quid præcipias. Nihil humiliter eorum ingressu, nihil progressu insolentius, odiosius egressu.

2. Studioſitatis duo sunt munera: alterum, sciendi appetitum, qui plerumque iusto major esse solet, temperare & moderari: alterum, torporem excutere, animique industriam ad necessaria ediscenda excitare. Curiosum homini ingenium dedit natura; artisque suæ ac pulchritudinis conscia, nos operum suorum spectatores genuit, perditura fructum sui, si tam magna, tam clara, tam subtiliter ducta solitudini ostenderet. Sed abutimur naturæ bono, ea curiose investigantes, quæ utiliùs ignorarentur. Non ille sapit, qui scit multa; sed qui sapit, quod facit ad rem. Ea primum discenda

scenda, quæ pertinent ad salutem: cætera quò minus legas non deterreo, dummodò quicquid legeris ad mores referas. Cave autem ne lectio multorum librorum habeat aliquid vagum & instabile. Certis ingeniis immorari oportet & innutriri, si velis aliquid trahere, quod in animo fideliter sedeat. Lectio varia delectat, certa prodest.

3. Danda est aliquando remissio animo, & assiduo labori quies intermiscenda: non enim durabile est, quod caret alternâ requie. Legum conditores dies aliquot instituerunt, quibus ad hilaritatem publicè homines cogerentur, viresque reciperent paullulum resoluti & remissi. Animi verò relaxationem plurimæ actiones constituunt. Inambulatio, scilicet, in loco amœno, & aperto, ut cœlo libero attollat se mens, & membra vegetentur: suburbana ac rusticana secessio, procul ab urbium nidore & tumultu: aucupium & venatio, quæ statum tu-

um

um non dedeceant; & piscatio, quæ innocentior est: læta studia & mitiora, musicusque concentus, & ludus aliquis honestus: joci demum innoxii & urbanitates, à quibus absit omnis injuria & indecentia. Sunt quidam nimium severi, olores hominum, suisque tenebris incubantes, à quibus hilaris sermo nunquam potest extorqueri. Alii jocis semper dediti, rebus seriis nunquam se applicant, nunquam se populo subducunt. Miscenda autem ista & alternanda sunt: nam solitudo desiderium hominum faciet, frequentia tui; eritque altera alterius remedium. Odium item laboris, sanabit remissio; tædium remissionis, labor. Sunt & nonnulli, qui vires suas dispensare nescientes, immoderatum in se imperium exercent. Modus illis deest. Nec intermittere studia sciunt, nec repetere. Cùm se ad laborem concitant, junguntur dies noctibus; nec desinunt, nisi deficient. Rursus cùm se in lusus dimit-

dimittunt, se ita resolvunt, ut ad priorem consuetudinem vix retrahi possint. Sic igitur dandum animo intervallum, ut remittatur, non resolvatur. Ad hoc necessaria est Eutrapelia, quæ certos fines præscribat, quos prætergredi nefas sit. Optima quæque mala fiunt, cum quis modum excedit.

CAPUT XXXIV.

De Humilitate. In quo consistat? De cognitione sui. Veri humilis characterismus.

1. **A** Christo venit humilitas. Ipse eam verbo promulgavit, docuit exemplo. Hæc, post virtutes Theologicas & intellectuales, inter cæteras primatum habet: removet enim superbiam, quæ est origo omnium malorum. Hæc nos amabiles Deo reddit; quia cum humilibus sermocinatio ejus. Sine hac, quæ virtutum fundamentum est, quicquid in spirituali ædificio super extruitur nec solidum erit nec stabile. Quamvis autem ipso nomi-

nomine quidpiam vile & exiguum præ se ferre videatur ; virtus tamen magnorum est : quoniam est virtus perfectorum , animumque erigit ad altiora. Illustria aggreditur sine tumoris periculo, ardua sine metu difficultatis; excelsa, strenua, magnanima, eodem semper tenore subsistens. Non consistit humilitas , ut vulgus putat, in mera sui despicientiâ & abiectione sed in ea moderata gloriæ & honoris appetitione , quæ & excessum devitet, & à defectu recedat. Appetit humilis gloriam , tanquam stipendium virtutis , animo directè in actionem intento ; non propter ostentationem sed ob solam virtutem , & quantum ipsa deponcit. Illegitimus est omnis honor, quem virtus non parit. Quia verò humilis, quâ pollet mentis perspicaciâ, æquus sui æstimator est, omnem propè honorem meritò adversatur: tum, quia novit, quàm sit exiguum, quod ipse de suo confert ad opera virtutis: tum quia timet, ne ex debiti hono-

honoris appetitu ad indebitum captandum prolabatur. Tutius est aspernari honorem; quem qui recusat amplificat; qui spernit, auget.

2. Ideò humilis non es; quia te ipsum non cognoscis. Nulla est regio tam remota, de qua faciliùs credas falsa narranti. Quid est homo? Imbecille corpus & fragile, suapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, & ad omnem temporum contumeliam projectum. Massa luti, fœdum animal, ad omnia mala proclive, adeò perverso, & de pravato sensu, ut terrena cœlestibus, caduca æternis præferat. Univerſa vanitas, omnis homo vivens. Nulli animali vita fragilior, nulli rabies acrior, nulli confusior pavor, nulli major libido. Undè igitur tibi superbia, miserabilis creatura, & omnium infelicissima? Attende miseriam tuam, considera probra & dedecora tua, si qua in te superest rationis scintilla. Tunc perfectè humilis eris, cum te ipsum nōsse didiceris.

3. Verus humilis se prorsus despicit; neque humilis, sed vilis vult reputari: honorem sibi debitum in Deū refert, & in omnibus de se diffidit: gaudet contemptu sui, hoc solo superbus, quòd laudes spernit. Se ipsum considerat juxta ea quæ ex se habet; alios verò secundum ea, quæ habent ex Deo; & sic aliis se conferens, se omnibus deteriorem arbitratur: hoc est enim ingenium humilitatis, propria mala aliorum bonis comparare; ex quo vel quilibet perfectissimus potest sine mendacio se cæteris imperfectiorem existimare. Adhæc verus humilis omni obedientiâ se subdit majori, propria desideria non perficit, defectus suos libenter detegit, omnem injuriam patienter sustinet, abjectiora quæque cum gaudio amplectitur, omnem fugit singularitatem, abstinet à multiloquio, latere desiderat & nesciri: infra se omnia ponit; se infra omnia, seque totum intra nihilum claudit. Verecundus est & circumspe-

cum spectus : non loquitur, nisi cogat necessitas, idque modestè & sine risu, flere potius optans quàm ridere. Cordis humilitatem corpore ostendit, defixis in terram oculis, gravi & modesto incessu, cernuo vultu, ad instar rei, qui jam debeat tremendo Dei iudicio præsentari. Confcius flagitiorum quæ commisit, incertusque de gratia, & dubius de salute, non audet oculos in cælum attollere; sed cum Publicano à longè stans, ferventi oratione peccatorum veniam deprecatur. omnia deniq; opera sua veretur, omnia terræ bona despicit, omnem calcit mûdi pompam : totum enim mundum nihil putat, qui se credit nihil esse.

CAPUT XXXV.

De statu perfectorum. Imago viri perfecti. Finis vite perfectæ, unio cum Deo.

1. PERFECTUS ille dicitur, cui nihil deest. Quid autem potest illi deesse, qui purgatus à peccatis, emundatus à vitiis,

vitiis, ac virtutibus exornatus, Deo suo intimè adhæret, & unus cum eo efficitur spiritus in æternum? Hic est apex Christianæ perfectionis; hic finis ultimus, ad quem tendere debes, cum quælibet res tunc perfecta censeatur, cum fini suo copulatur, finis autē tuus Deus sit; tunc demum te perfici necesse est, cum perfectè Deo adhærens ad eum redis, à quo existi. Perfectus autem sine speciali Dei auxilio nemo est. Et quia pauci inter mortales ad singularem Dei illapsum recipiendum mentis apicem disponunt; ideò paucorum perfectio est. Paucos singula secula protulerunt.

2. Virum perfectum illum esse dicēs, quem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adversa felicem, in ignominia beatum, in mediis tempestatibus placidum, quicquid cæteri timent optantque, ridentem, omnia tanquam minora transeuntem, nullo bono nisi suo nitentem, semper liberum, sibi semper

COR-

constantem, sui semper similem, erectum, excelsum, vacuum sui, & plenum Deo: cui bona sua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, qui nulla re frustratur, nullo læditur casu: qui pretia rebus non ex opinione, sed ex natura imponit: qui super omnia eminens, toti mundo se infert, & in omnes ejus actus contemplationem suam extendit, semper tranquillus & inconcussus: qui majore sui parte illic perpetuò commoratur, unde descendit. Sicut radii solis, quavis terram contingant, illic tamen sunt, unde mittuntur; sic vir perfectus nobiscum quidem conversatur, sed optimâ sui parte abest, & fini suo semper adhæret. Talis est animus ejus, qualis mundi status supra lunam: semper illic serenum est. Rerum defectus ignorat, varium animum nescit, omnia sæcula illi serviunt, æqualiter tanquam sol univetsa perlustrat, atque omni multiplicitate reiectâ in simplicissima unitate quiescit.

Nihil optat, nihil quærit extra se, non habens necesse longius arcessere felicitatem, quam corde inclusam gerit. soli Deo operatur, soli Deo vivit, semper abire paratus. Hanc amissam adhibe vitæ tuæ : & intelliges, quàm procul absis à perfectione.

3. Res ista major altiorque est, quàm ut possis ad eam pertingere, nisi ille te sursum trahat, qui dixit ; Sine me nihil potestis facere. Sed & præviæ dispositiones necessariæ sunt. Finis vitæ perfectæ, intima cum Deo unio est : & quia ille habitat lucem inaccessibilem, ad eum nunquam accedes, nisi tenebras creaturarum à te expellas. Non potest homo divinæ consors naturæ fieri, nisi se ipsum, & omnia creata, mente & affectu transcendat. Omnis vel minima cuicumque rei adhæsiō echineidi, exiguo pisciculo, similis est; qui si navim mordeat, eam sistit & detinet in medio cursu. Non aliter plerisque animabus contingit; quæ velut naves, cælestibus

stibus divitiis onustæ, beatæ unionis portum feliciter attingerent, nisi aliqua vitiosa affectione detinerentur. Deus unus & simplicissimus est: nunquam poterit anima unioni apta esse, nisi una & simplicissima efficiatur.

O. A. M. D. G.

I N D E X.

CAP. I. *De fine ultimo hominis.*

Quàm malum sit, ab eo deflectere.

Quibus mediis, & quo ordine ad ipsum perveniatur? fol. 1

CAP. II. *Cupienti benè vivere, morum instructor eligendus est.*

Qualis hic esse debeat? Officia discipuli. 7

CAP. III. *De purgatione à peccatis.*

Exuendus erga illa affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficacius

*cuius vitiorum remedium, quàm
mortis, & eternitatis considera-
tio.* 13

CAP. IV. *De Gula. Ejus mala, &
remedia. Quæ sint indicia devi-
etæ gulæ?* 23

CAP. V. *De Luxuria. Quàm turpe
sit hoc vitium. Quàm facilis in id
lapsus, & quomodò evitandus.
Voluptas animi sectanda, quæ so-
lida est.* 28

CAP. VI. *De Avaritia: malitia ej-
us perstringitur. Collatio pauperis,
& divitis. Opum fallacia, & va-
nitas.* 34

CAP. VII. *De Ira, Character irrationis.
Effectus, Causa, & remedia Ira.* 41

CAP. VIII. *De Invidia, & Acedia.
Utriusq; descriptio & curatio.* 54

CAP. IX. *De Superbia, Ambitione,
& inani Gloria. Icon superbi.*

*Dignitatum vanitas, & pericula.
Tumoris mala, & alexipharm. 58*

*CAP. X. De totius corporis, sensuumq; exteriorum moderatione.
Quantum corpori indulgendum?
Castiganda oculorum licentia:
Vestium luxus damnatur. 68*

*CAP. XI. De custodia linguae. Quāti momenti sit, & quā difficultis?
Quid in sermone servandum;
quid vitandum? Qualiter toleranda vitiosa aliorum lingua? 74*

*CAP. XII. De sensibus internis.
Vsus opinionum. Bonis cogitationibus mens imbuenda De coercedo appetitu sensitivo ejusque pravis affectionibus. Variæ ad id præceptiones. 82*

*CAP. XIII. De Amore. Quæ sit ejus natura, quæ causæ, qui effectus?
De ejusdem remediis. Addita quædam de Odio. 88*

CAP. XIV. De desiderio, & fuga.
*Quid desiderandum, quid fugi-
endum sit?* 94

CAP. XV. De Gaudio, & Tristitia.
*Qualiter vir bonus gaudere de-
beat? Nō tristatur qui omnia præ-
videt. Varia doloris antidota.* 99

CAP. XVI. De Spe, & Desperatione.
*Quomodo utramque moderari
oporteat?* 105

CAP. XVII. De Timore. *Quàm va-
nus sit, & qua ratione vincatur?
Audacia vitanda. Quædam ite-
rum de Ira.* 108

CAP. XVIII. De Potentiis animæ ra-
tionalis. *Continendus intellectus à
curiositate. Cui potissimū scientiæ
incumbendū? Quàm malū sit, alio-
rum usores disquirere. Aliorum
judicia spernenda. De volunta-
tis abnegatione.* 114

CAP. XIX. De statu proficientium.
Varia profectus adjumenta tem-
poris aestimatio, & usus. Dei præ-
sentia necessaria. 131

CAP. XX. De bono solitudinis. Fugiē-
da malorum societas. Mundi vi-
tia quot & quæ sint? Studium pro-
ficientis. Acquisitio virtutum. Si-
gna quædam obtentæ virtutis. 128

CAP. XXI. De virtutibus Theolo-
gicis Fides operibus comprobanda.
In solo Deo ponenda fiducia. Mo-
tiva amoris erga Deum. Amor
proximi beneficiis ostenditur.
Hortatio ad eleemosynam. 136

CAP. XXII. De prudentia. Ejus
necessitas, & difficultas. officium
viri prudentis. 142

CAP. XXIII. De Iustitia, & Reli-
gione. Actus utriusq. Quid sit
penitentia, & in quo consistat? 146

CAP.

CAP. XXIV. De Pietate, & Obser-
vantia. Obedientia commenda-
tur, itémq; Gratitudo. Quomo-
dò accipiendum, & reddendum
sit beneficium? 151

CAP. XXV. De Veritate ejúsq; usu.
Simplicitas laudatur. Actus fide-
litatis. 156

CAP. XXVI. De Amicitia. Quibus
officiis sit colenda? Præcepta quæ-
dam ad mutuam conversationem
pertinentia. 160

CAP. XXVII. De Liberalitate. Quid
sit, & qualiter exercēda. Quomo-
dò differat à Magnificētia? 167

CAP. XXVIII. De Fortitudine. quæ
sint ejus officia? Mortem à viro
forti contemnendam esse. 170

CAP. XXIX. De Magnanimitate.
Viri magnanimi descriptio. 176

CAP. XXX. De Patientia. Ejus
occa-

occasiones, & effectus. Indicia vera
Patientie. Ad omnia mala feren-
da parænesis, & documenta. Ne-
cessitas Perseverantie. 179

CAP. XXXI. De Temperantia. Quā-
tum illi conferat Verecundia. De
abstinentia, & Castitate. 788

CAP. XXXII. De Mansuetudine,
& Clementia. Vtriusque officia, &
prestantia. 190

CAP. XXXIII. De Modestia. Mu-
nus duplex studiositatis. Quæ re-
gula in usu Entrapeliæ servanda?
193

CAP. XXXIV. De Humilitate? In
quo consistat. De cognitione sui.
Veri humilis characterismus. 198

CAP. XXXV. De statu perfectorum.
Imago viri perfecti. Finis vite
perfecte, unio cum Deo. 202

FINIS.

